

Vizuālā māksla 9. klasei

**Mācību metodiskais līdzeklis
atbalstam pārejai uz mācībām
latviešu valodā**

Vizuālā māksla 9. klasei

Mācību metodiskais līdzeklis atbalstam pārejai uz mācībām latviešu valodā

Metodiskā atbalsta materiālu izstrādājis Valsts izglītības satura centrs, īstenojot Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 4.2.2. specifiskā atbalsta mērķa "Uzlabot izglītības un mācību sistēmu kvalitāti, iekļautību, efektivitāti un nozīmīgumu darba tirgū, tostarp ar neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšanas palīdzību, lai atbalstītu pamatkompetenču, tostarp uzņēmējdarbības un digitālo prasmju apguvi, un sekmējot duālo mācību sistēmu un mācekļības ieviešanu" 4.2.2.3.pasākumu "Mācību procesa kvalitātes pilnveide, īstenojot pedagogu profesionālās darbības atbalsta sistēmas attīstību, izglītojamo izcilības aktivitāšu nodrošināšanu un metodiskā atbalsta materiālu izstrādi pedagogam".

Metodiskā atbalsta materiāla autori: **Marika Beļēviča, Jānis Tkačuks**

Metodiskā atbalsta materiālu izvērtēja recenzenti: **Valērija Frolovičeva, Ilze Briška**

ISBN: **978-9984-881-53-9**

Saturs

Ievads	5
9.1. Skaistuma un estētikas izpratne senajā pasaulē un antīkajā laikmetā	6
Temata vispārīgs skaidrojums	6
Metodiskie ieteikumi pedagogiem	9
Starppriekšmetu saikne	10
Atbalsta materiāli pedagogiem	11
Tematā apgūstamo terminu/jēdzienu skaidrojums	13
Citu terminu/jēdzienu skaidrojums	14
Temata un terminu/jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls un uzdevums/vingrinājums skolēniem	15
9.2. Viduslaiku māksla	24
Temata vispārīgs skaidrojums	24
Metodiskie ieteikumi pedagogiem	25
Starppriekšmetu saikne	27
Atbalsta materiāli pedagogiem	27
Tematā apgūstamo terminu/jēdzienu skaidrojums	29
Citu terminu/jēdzienu skaidrojums	29
Temata un terminu/jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls un uzdevums/vingrinājums skolēniem	32
9.3. Renesanses un baroka stilu studijas	38
Temata vispārīgs skaidrojums	38
Metodiskie ieteikumi pedagogiem	41
Starppriekšmetu saikne	43
Atbalsta materiāli pedagogiem	44
Tematā apgūstamo terminu/jēdzienu skaidrojums	46
Citu terminu/jēdzienu skaidrojums	47
Temata un terminu/jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls un uzdevums/vingrinājums skolēniem	49

9.4. Modernisms mākslā un tā rašanās iemesli	59
Temata vispārīgs skaidrojums	59
Metodiskie ieteikumi pedagogiem	64
Starppriekšmetu saikne	67
Atbalsta materiāli pedagogiem	67
Tematā apgūstamo terminu/jēdzienu skaidrojums	68
Citu terminu/jēdzienu skaidrojums	68
Temata un terminu/jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls un uzdevums/vingrinājums skolēniem	71
 9.5. Identitāte un laikmets mākslā	 80
Temata vispārīgs skaidrojums	80
Metodiskie ieteikumi pedagogiem	82
Starppriekšmetu saikne	83
Atbalsta materiāli pedagogiem	84
Tematā apgūstamo terminu/jēdzienu skaidrojums	86
Citu terminu/jēdzienu skaidrojums	87
Temata un terminu/jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls un uzdevums/vingrinājums skolēniem	88
 Izmantoto attēlu saraksts	 97

Mācību metodiskais līdzeklis atbalstam pārejai uz mācībām latviešu valodā

Vizuālā māksla 9. klasei

Šis materiāls ir lietojams kopā ar VISC un projekta "Skola 2030" (*Skola2030*) mācību priekšmeta "Vizuālā māksla" programmas paraugu pamatizglītībā.

Vizuālā māksla 1.–9. klasei. Mācību priekšmeta programmas paraugs
<https://mape.gov.lv/catalog/materials/774C16FD-AEC9-4DF2-83AE-1BBF86AEEC80/view>

- 1. Temata vispārīgs skaidrojums**
- 2. Metodiskie ieteikumi pedagogiem**
- 3. Starppriekšmetu saikne**
- 4. Atbalsta materiāli pedagogiem**
- 5. Tematā apgūstamo terminu/jēdzienu skaidrojums**
- 6. Citu terminu/jēdzienu skaidrojums**
- 7. Temata un terminu/jēdzienu skaidrojuma vizualizēts
uzskates materiāls un uzdevums/vingrinājums skolēniem**

9.1. Skaistuma un estētikas izpratne senajā pasaulē un antīkajā laikmetā (6 stundas)

Kā atšķirt un komentēt mākslas darbā attēloto garīgo un fizisko skaistumu?

1. Temata vispārīgs skaidrojums

Anotācija

Skolēni veido un gūst izpratni par skaistumu, estētiku, seno pasauli, antīko laikmetu un attēlo to savā radošajā darbā. Mērķis ir iepazīt skaistuma ideālus dažādos laikmetos; veikt izpēti, iemācīties atšķirt un komentēt mākslas darbos attēloto garīgo un fizisko skaistumu; iepazīstot Senās Ēģiptes un antīkās Grieķijas kultūras mantojumu, veidot fotogrāfiju sēriju un interpretēt jauniegūtās zināšanas par skaistuma un estētikas izpratni senajā pasaulē un antīkajā laikmetā. Salīdzinoši reflektēt par mūsdienu skaistuma ideāliem.

Pedagogs dod skolēniem vizuālu un teorētisku skaidrojumu par skaistumu, estētiku, seno pasauli un antīko laikmetu jeb Seno Ēģipti un Seno Grieķiju; rada visaptverošu izpratni par to, kā skolēnam savā darbā attēlot skaistumu, estētiku, seno pasauli, antīko laikmetu. Kas ir skaistums, estētika, senā pasaule, antīkais laikmets? Kā atšķirt un komentēt mākslas darbā attēloto garīgo un fizisko skaistumu?

Pedagogam pirms šī temata vadīšanas skolēniem ir ieteicams atkārtot tēmas par Seno Ēģipti un antīko Grieķiju, kā arī apskatīt un izpētīt tēmu par skaistuma un estētikas izpratni senajā pasaulē un antīkajā laikmetā citos priekšmetos, lai veidotu dziļāku izpratni un starppriekšmetu saikni. Jāiepazīstas arī ar attiecīgās tēmas atbalsta materiāliem citās vietnēs, piemēram, uzdevumi.lv (skatīt zemāk.)

Ieskats skaistuma ideālos dažādos laikmetos

Antīkā Grieķija

Senās Grieķijas mīti ir cieši saistīti ar ikdienas dzīvi, taču mūsdienu cilvēkam ir grūtības atšķirt, kur ir patiesība, kur – izdomājums, jo mīti savijas ar vēsturiskiem notikumiem. Grieķijas kultūra tiek uzskatīta par Rietumu kultūras pirmsākumu – tieši tur radušās teātra, literatūras, dzejas, mākslas, filozofijas un citu jomu tradīcijas, zinātņu pamati. Sengrieķu matemātiķi un mākslinieki pirmie mēģināja aprēķināt ideālas cilvēka ķermeņa proporcijas, balstoties uz harmonijas un simetrijas principiem.

Noteikti skaistuma kanoni jeb proporciju modeļi izveidojās 5. gadsimtā p. m. ē. Sākotnēji arī sievietes skulptūrās tika attēlotas ar vīrišķīgākām proporcijām, jo mākslinieki vairāk koncentrējās uz varonīgu vīriešu tēlojumu. Vīriešu tēli bieži bija kaili, lai uzsvērtu trenētu ķermeni, bet sievietes attēloja apsegtas, atspoguļojot priekšstatu par pieticību un atturību. Attīstoties mākslai, sievietes tēlos arvien vairāk izcēlās sievišķīgās formas.

Par sievietes skaistuma simbolu kļuva mīlestības un skaistuma dievietes Afrodītes (romiešu mitoloģijā – Venēras) attēlojumi, īpaši skulptūra "Mēlas Afrodīte" jeb "Mīlosas Venēra". Vīriešu ideālu spilgti ataino kūrosu (jauniešu) statujas, vēlāk arī tādi darbi kā Belvederas Apolons.

Skaistuma pamatnosacījumi bija simetrija, harmonija un samērīgums – visu elementu savstarpēja atbilstība. Mākslinieki noteica konkrētas proporcijas: ideāla sievietes auguma izmēri – apmēram 164 cm augums, 86 cm krūšu apkārtmērs, 69 cm viduklis un 93 cm gurni. Par skaistu seju tika uzskatīta tā, kuru var sadalīt trīs vai četrās vienādās daļās: trīsdalīgā variantā līnijas iet caur degungalu un uzacu augšmalu; četrdaļīgā – caur zoda apakšu, augšlūpu, acu zīlītēm un pieres augšējo malu.

Ideālajai sejai bija taisns deguns, lielas acis un starp tām attālums, kas vienāds ar vēl vienas acs platumu, maza mute (apmēram pusotru reizi lielāka par aci) un noapaļots uzacu loks. Sievietes skaistumu papildināja neliels zods, šaura piere, zilas acis (jūtīguma simbols), gaiši mati (maigums) un gaiša āda (bagātības pazīme, jo liecināja, ka nav jāstrādā lauku darbi). Matus parasti neapgriezta, bet veidoja mezglā vai copē un apsēja pakausī ar lenti – tā radās populārā frizūra "grieķu mezglis" jeb "antīkais mezglis", kas saglabājusies arī mūsdienās. Lai iegūtu gaišāku toni, grieķietes savus dabiskos melnos matus balināja saules staros vai ar sārmainu ziepju palīdzību.

Senajā Grieķijā fiziskā kultūra bija būtiska pilsoņa audzināšanas sastāvdaļa, un ideāls cilvēks nozīmēja gara un ķermeņa harmonijas iemiesojumu un apvienojumu.

Novērtētākās bija zilu acu un zeltainu matu īpašnieces. Ar kosmētikas palīdzību saglabāja skaistumu, uzsvēra priekšrocības un maskēja trūkumus. Privilģētās grieķietes, lai piešķirtu sejai bālumu, izmantoja pūderi, vieglu sātumu uzklāja ar karmīnu – ar sarkanu krāsu no košenila (to ieguva no sarkanajām Košenilu vabolēm), lietoja lūpu krāsu. Senajā Grieķijā (arī Senajā Romā) ideāla bija harmoniska sieviete jeb Afrodīte. Nabadzīgākas sievietes no tautas, kurām kosmētikas līdzekļi bija mazpieejami, uz nakti uzlika miežu mīklas masku ar olām un garšvielām.

Ideālais grieķu jauniešs vai vīrietis bija vienmēr gludi skūtu seja un ar pagariem cirtainiem matiem, kurus bieži rotāja matustīpiņas.

Gados vecākiem grieķu vīriešiem bija savi, atšķirīgi skaistuma kanoni: priekšroka tika dota īsiem matiem, apaļai bārdai un ūsām. Ideāla seja atbilda t. s. "grieķu" profilam – taisns deguns, kas organiski turpināja pieres līniju, lielas acis ar ievērojamu atstarpī starp tām (ne mazāku par vienas acs platumu) un maza, smalka mute. Acu izteiksmīgumu pastiprināja noapaļots uzacu loks. Harmonisku sejas izskatu veidoja arī taisnas zoda aprises, bet nelielo pieri ieskāva matu cirtas ar celiņu galvas vidū. Grieķu sabiedrībā fiziskajai sagatavotībai bija liela nozīme, tādēļ trenēts, proporcionāls ķermenis tika uzskatīts par pašsaprotamu skaistuma sastāvdaļu. Skaistuma ideāla centrā bija gara un ķermeņa harmonija, izmēru kārtība un simetrija – ideāls cilvēks bija tas, kura ķermeņa proporcijas un sejas vaibsti atradās pilnīgā līdzsvarā.

Senā Ēģipte

Senā Ēģipte bija viena no senākajām civilizācijām, kas attīstījās Nīlas upes ielejā Āfrikas ziemeļaustrumos. Mākslas darbiem bija raksturīgs stingrs kanons – noteikumu un normu kopums, kas nodrošināja, lai attēlotais atbilstu valsts ideoloģijai un reliģiskajam saturam. Cilvēku attēlojums bija simbolisks: galva un kājas – profilā jeb sānskatā, acis un pleci – frontāli jeb vērsti pret skatītāju. Acis palielināja, uzskatot tās par dvēseles spoguļi. Mākslinieki ievēroja precīzas norādes, kas bija apkopotas īpašās grāmatās. Ar kanona palīdzību atšķīra cilvēku kārtas un profesijas. Faraonu attēloja lielāku par citiem, bieži līdzās dieviem, uzsverot viņam piedēvēto dievišķību, gudrību un mūžīgo jaunību.

Ēģiptes mākslai raksturīga harmonija, miers un nosvērtība, ko pastiprināja statiskas pozas. Gleznojumos vīriešus attēloja sarkanbrūnus, sievietes – gaiši dzeltenas; mati bija melni, apģērbs – balts un viegls. Sejas izteiksme parasti bija bezkaislīga, skatiens – tālumā vērst, simbolizējot saikni ar viņas pasauli. Kanons mākslā saglabājās gadu tūkstošiem.

Sieviešu skaistuma ideāls: slaidis, garš augums, plati pleci, plakanas krūtis un šauri gurni. Tika augstu vērtēti smalki sejas vaibsti, pilnīgas lūpas un lielas mandeļveida acis. Acis izcēla ar melnu kontūru, veidojot "kaķa acs" formu ar surmu (dabisku minerālu), kurā esošais svins pasargāja no infekcijām. Dekoratīvajam efektam izmantoja malahītu, varu un tirkīza pulveri, bet beladonnas pilieni acīm piešķīra mirdzumu. Zaļas acis simbolizēja enerģiju un auglību, sarkanas vai zaļas krāsas pigmenti bija skaistuma akcents.

Ēģiptietes lietoja arī hennu nagu un matu krāsošanai, matiem, un arī ādai, izmantoja dažādas eļļas, balinātājus un pūderus, lai piešķirtu ādai gaiši dzeltenu toni – bagātības un augsta statusa simbolu. Kosmētika kalpoja gan estētiskiem, gan praktiskiem mērķiem, piemēram, aizsargājot ādu no saules un vēja.

Frizūrās populāri bija izmantot smagas, greznas parūkas no augu šķiedrām vai dzīvnieku spalvām. Tās krāsoja ar hennu tumši brūnā vai melnā tonī, nēsāja apjomīgās formās, pina bizītēs. Gan sievietes, gan vīrieši skuva matus un parūkas valkāja kā rotaslietas. Epilācija ar vasku bija ierasta skaistumkopšanas prakse.

Rotas un apģērbs liecināja par sociālo stāvokli. Bagātie valkāja smalki darinātus, plānus un caurspīdīgus apģērbus, kas neatklāja ķermeni izaicinoši, bet ļāva redzēt tā aprises. Sieviešu gaitu padarīja majestātisku svārkis, kas cieši pieklāvēs ikriem. Apģērba papildināja krāšņas kaklarotas, rokassprādzes, potišu rotas un greznas sandales no palmu lapām. Bieži parūkas rotāja zelta diadēma.

Par skaistuma simbolu kļuva faraona Ehnatona sieva Nofretete, kuras vārdu lietoja kā apzīmējumu izcilam daiļumam. Viņas izskats – tumši mati, meduskrāsas āda, harmoniskas sejas proporcijas un cēla stāja – iemiesoja Senās Ēģiptes estētikas ideālu.

Avots: https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/lu_biblioteka/Zinas/2018/portala_zinas/Senas_Egiptes_kulturas_ipatnibas.pdf ; (skatīts 23.07.2025.).

Papildu informācija:

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/skaistuma-un-estetikas-izpratne-senaja-pasau-le-un-antikaja-laikmeta-97672>

Skaistuma ideāli 20. un 21. gadsimtā

Senāk par ideālu tika uzskatīta sievietē ar bālu ādas krāsu, bet no 1980. gadiem par ideālu kļuva sievietē ar ādu tumša iedeguma tonī. Jāņem vērā, ka skaistuma priekšstatī dažādās valstīs atšķiras, tos ietekmē gan kultūra, gan modes tendences, kas nepārtraukti mainās.

Eiropā 20. gadsimtā skaistuma ideāli mainījās gandrīz pa desmitgadēm:

- **1920. gados** populārs bija "flapper" tēls – slaidas sievietes ar īsiem matiem un sportisku izskatu.
- **1930.–1940. gados** dominēja sievišķīgas formas, ko ietekmēja Holivudas kino zvaigznes (piemēram, Marlēna Dītriha).
- **1950. gados** skaistuma simbols kļuva Merilina Monro ar sava ķermeņa proporcijām 90–60–90 un maigajām formām.
- **1960. gados** ideāls mainījās – modē bija ļoti tievs augums, ko pārstāvēja modeļe Tvigija.
- **1970. gados** hipiju kustības ietekmē radās brīvāks stils, dabiskums.
- **1980. gados** dominēja atlētisks ķermenis, fitnesa kultūra un iedegusi āda.
- **1990. gados** modē bija "heroin chic" – ļoti tievi modeļi, ar nevērīgu, gandrīz izspūruu matu kātojumu (piemēram, Keita Mosa).
- **2000.–2010. gados** modē nāca popkultūras zvaigžņu tēli ar mākslīgi radītām formām (piemēram, Kīma Kardašjana), kā arī plastiskās operācijas un vizuālie uzlabojumi.
- **21. gadsimta 2020. gados** arvien populārāka kļūst kustība par **dabiskumu un ķermeņa pozitīvu uztveri** – tiek uzsvērts dažādu augumu, ādas toņu un vecumu skaistums.

Mūsdienu skaistuma ideāla tendences ietver arī aizraušanos ar mākslīgi radītu skaistumu un dažādām ķermeņa transformācijām – mākslīgās skropstas, nagu un matu pieaudzēšanu, lūpu pildvielu izmantošana u. c. To lielā mērā ietekmē sociālie tīkli un mediju radītie vizuālie standarti. Mākslīgās ķermeņa izmaiņas procedūras tiek uztvertas kā veids, kā uzsvērt individualitāti, nereti panākot pretēju efektu, un atbilst sabiedrībā aktuālām tendencēm. Vienlaikus tas rosina diskusijas par dabiskuma un mākslīguma līdzsvaru, pašvērtējumu un ķermeņa uztveri.

2. Metodiskie ieteikumi pedagogiem

Stundu plāna piemērs

Stunda	Stundas sasniedzamais rezultāts skolēnam	Skolēnu darbības	Skolotāja darbības	Atgādes
1. Skaistuma un estētikas termini/ jēdzieni. Kultūras mantojums	Skaidro skaistuma un estētikas terminus/ jēdzienus; atšķir materiālo un nemateriālo kultūras mantojumu.	Klausās stāstījumu ar vizuāliem piemēriem; grupās analizē 2–3 attēlus no Senās Ēģiptes un Senās Grieķijas.	Skaidro terminus: skaistums, estētika, estētiskais ideāls, kanons, apropriācija; skaidro kultūras mantojuma veidus.	“Skaistums un estētika”; “Kultūras mantojums un tā iedalījums”
2. Vingrinājums “Emociju silueti”	Apraksta/stāsta, kas ir fiziskais un garīgais skaistums, skicē piemērus.	Skatās cilvēku figūru kanonus; zīmē divus siluetus (fiziskais un garīgais skaistums); pieraksta īpašības vārdus; pāros salīdzina darbus.	Demonstrē siluetu zīmēšanu; iesaka, kā vizuāli attēlot iekšējās īpašības; vada diskusiju par atšķirībām tēlos.	“Skaistuma un estētikas izpratne senajā pasaulē”; attēlu piemēri ar figūru kanoniem
3. Senās Ēģiptes un Senās Grieķijas skaistuma ideālu salīdzinājums	Salīdzina skaistuma ideālus un izteiksmes līdzekļus divās kultūrās.	Pāros izveido salīdzinājuma tabulu (kanons, proporcijas, tēmas, skaistuma ideāli); analizē darbus, atbild uz jautājumiem; “Kas ir fiziskais skaistums?”, “Kas ir garīgais skaistums?”, “Kā laikmets to ietekmēja?”.	Nodrošina vizuālos materiālus; vada diskusiju par līdzībām un atšķirībām; iedrošina izmantot mākslas terminus.	“Medijpratības aspekti”; kolonnas un skulptūru vizualizācijas
4. Senās un mūsdienu kultūras salīdzinājums	Salīdzina, meklē kopīgo un atšķirīgo senajās un mūsdienu kultūrās.	Grupās vai pāros pēta piemērus (ēģiptiešu simbolika un mūsdienu dizains; grieķu proporcijas un mūsdienu arhitektūra). Veido plakātu vai digitālu prezentāciju ar “kopīgo un atšķirīgo”.	Virza diskusiju, sniedz mūsdienu piemērus (dizains, arhitektūra, kino), palīdz skolēniem sasaistīt seno ar mūsdienīgo.	“Medijpratības aspekti”
5.–6. Radošais darbs “Seno ideālu mūsdienīgais skatījums” (apropriācija).	Radoši apvieno senās mākslas elementus ar mūsdienu skaistuma vai vērtību izpratni.	Izvēlas elementu no Senās Ēģiptes vai Senās Grieķijas mākslas; izveido darbu (zīmējums, kolāža, plakāts); prezentē un pamato ideju.	Palīdz ar piemēru izvēli; atgādina par kompozīcijas un proporciju nozīmi; moderē prezentācijas.	Attēli ar Nofreteti, Diskobolu, Milosas Venēru, kolonnām; “Apropriācijas” skaidrojums

Pēc iespējām kādā no stundām var organizēt mācību ekskursiju uz muzejiem "Rīgas Birža" vai "Skulptūru mežs", lai skolēni klātienē iepazītu Senās Ēģiptes un antīkās kultūras mākslas paraugus.

Diskusijas jautājumu piemēri

- Kādas ir galvenās atšķirības starp skaistuma ideāliem senajā pasaulē un mūsdienās?
- Vai skaistuma ideāli atšķiras dažādās kultūrās? Kā un kāpēc?
- Vai skaistums vairāk ir ārējais izskats vai iekšējās īpašības? Pamato savu viedokli!

Iespējamie uzdevumi

Attēlu salīdzināšana. Skolotājs sagatavo dažādu laikmetu attēlus (žurnālu vāki, gleznas, reklāmas) un skolēni grupās analizē, kā mainījušies skaistuma ideāli.

Uzdevums valodas apguvei. Skolēni zīmē divu cilvēka siluetus – viens attēlo fizisko skaistumu, otrs – garīgo (piemēram, iekšējais spēks, sirsnība, miers).

Rekomendācijas

- Lietot vienkāršas, īsas instrukcijas.
- Pārliecināties, ka skolēns saprot uzdevumu, palūdzot atkārtot instrukciju saviem vārdiem.
- Grupēt skolēnus tā, lai valodas ziņā stiprāki palīdz vājākajiem.

Jāsniedz atbalsts skolēniem, īpaši izpētes posmā, informācijas atrašanā un atlasē. Veidojot fotogrāfiju sēriju par skaistuma ideāliem, skolēni var strādāt pāros vai grupās, izmantot viens otru kā modeli. Fotogrāfiju sērijas īstenošanai nepieciešama telpa un aksesuāri, rekvizīti.

Digitālās galerijas, tiešsaistē pieejamie mākslas piemēri un digitālie rīki

- The British Museum Collection Online – liela digitālā kolekcija ar Senās Grieķijas un Senās Ēģiptes mākslu. <https://www.britishmuseum.org/collection>
- Metropolitan Museum of Art – Heilbrunn Timeline of Art History (senās civilizācijas sadaļa). <https://www.metmuseum.org/toah/>
- Latvijas Nacionālā bibliotēka – digitālā kolekcija (20. gs. žurnāli, reklāmas, mode). <https://periodika.lv/>
- Fashion History Timeline – ilustrācijas un analīzes par katru desmitgadi. <https://fashionhistory.fitnyc.edu/>

3. Starppriekšmetu saikne

Literatūra. Tēmā "Spēle" interpretē tēlus dažādos iestudējumos un diskutē par to, kā laika gaitā mainās skatījums uz tēlu vizuālo izskatu, mīmiku, apģērbu.

Teātra māksla. Atveido sengrieķu un senēģiptiešu dievus, pārgērbjas un attēlo; veido performanci un/vai teātri.

Dizains un tehnoloģijas. Rod iedvesmu un izstrādā savu ideju un oriģinālo konceptu par skaistuma un estētikas izpratni senajā pasaulē un antīkajā laikmetā.

4. Atbalsta materiāli pedagogiem

Metodiskie materiāli un mācību līdzekļi

Metodiskie ieteikumi skolotājiem mācību satura īstenošanai vizuālajā mākslā 1.–9. klasei

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/5165D80F-61AE-4B6F-A47B-9C30C2C13E98/view?preview=5165D80F-61AE-4B6F-A47B-9C30C2C13E98>

Ceļa karte skolotājam. Vizuālā māksla 9. klasei

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/CA65028C-6971-4083-8785-122A78495DC7/view>

9.1. Skaistuma un estētikas izpratne senajā pasaulē un antīkajā laikmetā. Kā atšķirt un komentēt mākslas darbā attēloto garīgo un fizisko skaistumu?

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/007906C7-13B6-48F5-88F8-D3F0B5977AF4/view>

Vizuālā māksla 7.–9. klasei. Mācību līdzeklis. Skolēna mācību materiāli vieglajā valodā.

VIEGLI LASĪT. 9.1. Skaistuma un estētikas izpratne senajā pasaulē un antīkajā laikmetā. Kā atšķirt un komentēt mākslas darbā attēloto garīgo un fizisko skaistumu?

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/5826F9AD-2DC3-44DF-A8A9-BE69A3566620/view>

Citi materiāli par temata saturu

Pasaules vēsture

6. klase. (Tēma "Senā Grieķija")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/6-klase/sena-griekija-8299>

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/6-klase/sena-griekija-8299/re-05ed3c52-beb2-4d9a-a2aa-5616df48780b>

6. klase. (Tēma "Zinātne, kultūra un reliģija Senajā Grieķijā")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/6-klase/zinatne-maksa-un-kultura-senaja-griekija-8318>

6. klase. (Tēma "Senā Ēģipte")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/6-klase/sena-egipte-8172>

6. klase. (Tēma "Zinātne, kultūra un reliģija Senajā Ēģiptē")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/6-klase/zinatne-kultura-un-religija-senaja-egipte-8213>

Latvijas un pasaules vēsture

7. klase. (Tēma "Antīkās pasaules sasniegumi")

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/7-klase/antikas-pasaules-sasniegumi-67226>

7. klase. (Tēma "Reliģiskie kultī Senajā Ēģiptē un Senajā Grieķijā")

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/7-klase/kristigas-un-islama-pasaules-rasas-95329/re-181803d9-37b7-4c55-a616-0dceef1093d0>

7. klase. (Tēma "Ēģiptes dievi")

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/7-klase/kristigas-un-islama-pasaules-rasas-95329/re-a47a43c8-67ff-47ea-ab7b-5d25b360ca67>

7. klase. (Tēma "Senās Grieķijas dievi")

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/7-klase/kristigas-un-islama-pasaules-rasanas-95329/re-ce07f45a-5240-457e-8f71-34ea5c1d82de>

7. klase. (Tēma "Senās Ēģiptes valsts un sabiedrība")

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/7-klase/pirmas-civilizācijas-60877/senas-egiptes-valsts-un-sabiedriba-60883>

7. klase. (Tēma "Senās Ēģiptes kultūra un sasniegumi")

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/7-klase/pirmas-civilizācijas-60877/senas-egiptes-kultura-sasniegumi-60887>

7. klase. (Tēma "Ēģiptiešu zinātne un māksla")

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/7-klase/pirmas-civilizācijas-60877/senas-egiptes-kultura-sasniegumi-60887/re-b840d401-695a-4062-88c1-9a480fc708c0>

7. klase. (Tēma "Mode Romā")

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/7-klase/antikas-pasaules-sasniegumi-67226/senas-romas-kultura-64989/re-f1a3e5c3-6534-49f5-b7a4-9689a8cf8e7e>

Vēsture

10. klase. (Tēma "Pirmās civilizācijas")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vesture/10-klase/pirmas-civilizācijas-2059>

10. klase. (Tēma "Pirmās Eiropas civilizācijas. Grieķija")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vesture/10-klase/pirmas-eiropas-civilizācijas-griekija-2311>

Kulturoloģija

10. klase. (Tēma "Senā Ēģipte")

<https://www.uzdevumi.lv/p/kulturologija/10-klase/sena-egipte-7674>

11. klase. (Tēma "Mitoloģiskā domāšana")

<https://www.uzdevumi.lv/p/kulturologija/11-klase/mitologiska-domasana-12064>

Vizuālā māksla

9. klase. (Tēma "Skaistuma un estētikas izpratne senajā pasaulē un antīkajā laikmetā")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/skaistuma-un-estetikas-izpratne-senaja-pasau-le-un-antikaja-laikmeta-97672>

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/skaistuma-un-estetikas-izpratne-senaja-pasau-le-un-antikaja-laikmeta-97672/re-7641747c-f68a-465f-9848-a6d97dd61868>

9. klase. (Tēma "Antīkās Grieķijas māksla")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/skaistuma-un-estetikas-izpratne-senaja-pasau-le-un-antikaja-laikmeta-97672/re-1001384d-cc44-40f8-b756-2e484c47892f>

9. klase. (Tēma "Termini/jēdzieni")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/skaistuma-un-estetikas-izpratne-senaja-pasau-le-un-antikaja-laikmeta-97672/re-f08353c4-4f1f-4c23-aaa-18038f941cd3>

9. klase. (Tēma "Estētiskais un emocionālais pārdzīvojums mākslas darbos")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksa-skola2030/9-klase/renesanses-un-baroka-stilu-studijas-98705/re-5516fdef-7645-42c1-a594-f5410b98afe0>

5. Tematā apgūstamo terminu/jēdzienu skaidrojums

Kultūras mantojums – iepriekšējos vēstures laikposmos radītās kultūras vērtības (piem., ēkas, skulptūras, gleznas, dažādi vēsturiski priekšmeti, zināšanas, prasmes, tradīcijas un vērtības).

Avots: (<https://artlaw.club/lv/vardnica/kulturas-mantojums>).

Senā kultūra – cilvēka radīto vērtību kopums, kas pastāvējis ilgu laiku (daudzus gadsimtus, laikmetus u. tml.).

Senā Ēģipte – viena no senākajām civilizācijām, kas pastāvēja Āfrikas ziemeļaustrumos pie Nīlas upes ap 3000. gadu p. m. ē.

Kopija – oriģinālam līdzīgs atdarinājums vai atveidojums (pēc parauga).

Kanons – tas, kas ir stingri noteikts, obligāts; vispārpieņemts.

Mīts (mīti) – mitoloģija, senas teikas, nostāsti par dieviem, gariem, varoņiem, pasaules izcelšanos, dabas parādībām un aizvēsturiskiem notikumiem.

Estētiski ideāli – noteiktā laikmetā un kultūrā valdoši priekšstati par to, kādam jābūt skaistumam, harmonijai un vizuālajai pievilcībai cilvēku izskatā, mākslā un apkārtējā vidē.

Antīkā Grieķija – par Seno Grieķiju sauc grieķiski runājošo pasauli senajos laikos ap 776. gadu p. m. ē.

Māksla – cilvēka darbība, radoša izpausme dažādās izteiksmes formās, piemēram, gleznošana, mūzika, literatūra vai teātris, lai paustu jūtas, domas, viedokli, attēlotu notikumus.

Estētika – zinātne par skaistumu, mākslu un daiļradi.

Pamatprincips (estētikas) – svarīgākais noteikums vai ideja, uz kura balstās kāda sistēma, darbība vai likums.

Daiļš (ļoti skaists) – tāds, kam ir skaisti, harmoniski sejas vaibsti un ķermeņa formas.

Skaists – tāds, kas atbilst noteiktam estētiskam ideālam, izraisa estētiskas jūtas.

Ideāls (skaistuma) – perfekcija; pilnība, nevainojams/cildens paraugs.

Fotogrāfija – attēla iegūšanas metode, kuras pamatā ir gaismas vai cita starojuma attēla pārvēršana saglabājamā attēlā.

Fotogrāfiju sērija – vairāku tematiski, stilistiski vai saturiski saistītu fotogrāfiju kopums ar vienotu māksliniecisku vai dokumentālu vēstījumu.

Fotomāksla – mākslas veids, kas rada dokumentāli poētisku mākslas tēlu, izmantojot fotogrāfijas izteiksme līdzekļus.

Glezniecība – mākslas veids, kurā izmanto krāsas, otas un citus līdzekļus, lai uz virsmas, piemēram, audekla vai papīra, radītu attēlus, ainavas, portretus u. c.

Simetrija – īpašība, kad kāda lieta ir līdzsvarota un, to vidū pārdalot, abas puses izskatās vienādi vai ļoti līdzīgi.

Harmonija – atbilstība, saskaņa, samērīgums, piemēram, mūzikas skaņas vai krāsas gleznā var būt harmoniskas, ja tās labi izskatās vai skan kopā.

Holisms (holistisks) – uzskats, ka parādība jāpētī/jāaizver kā vienots veselums, nevis atsevišķas tās daļas.

Nektārs – sengrieķu mitoloģijā: dievišķs vai maģisks dzēriens, kas dod nemirstību vai īpašas spējas, simbolizē dievišķo spēku un mūžīgo dzīvi.

Ambrozija – sengrieķu mitoloģijā: dievu barība vai dzēriens, kas sniedz nemirstību un mūžīgu jaunību. Bieži tiek pieņemts līdzās nektāram kā simbols dievišķajam, ideālajam un pilnīgajam – gan ārējā skaistuma, gan garīgās pilnības nozīmē.

Ēters – pēc sengrieķu filozofu uzskatiem: gaisa augšējais, mirdzošais slānis; viens no sākotnējajiem materiālajiem elementiem.

Henna – sarkanbrūna augu krāsviela, ko lieto galvenokārt matu un ādas krāsošanai.

6. Citu terminu/jēdzienu skaidrojums šajā tematā

Kultūra – cilvēku kopīgās vērtības, tradīcijas, paradumi un radītās lietas, kas raksturo kādu sabiedrību.

Iedvesmas avots – tas, no kā cilvēks gūst jaunas idejas, spēku vai motivāciju radīt kaut ko jaunu.

Dizains – dizainera radītais konkrēta izstrādājuma ārējais veidols, arī mākslinieciskie risinājumi tā izveidē.

Vēstījums – galvenā doma, ko autors grib pateikt ar savu darbu.

Simbols (simbolu skaidrojums) – tēls (priekšmets, parādība vai dzīva būtne), ar kuru tiek pausta kāda ideja vai doma mākslas darbā. Simbols var būt gan grafiska zīme, gan priekšmets, dzīvnieks, krāsa vai cits elements, kas nes dziļāku nozīmi.

Autortiesības – juridisku normu kopums, kas noteic zinātnes, literatūras un mākslas darbu autoru tiesisko stāvokli. Šajās normās noteiktas autora tiesības uz savu darbu.

Kategorija (filozofijas) – priekšmetu, parādību, cilvēku grupējums pēc kādām to pazīmēm vai īpašībām; parādību vispārīgākās, būtiskākās pazīmes.

Filozofija – zinātne par esamības un cilvēka domāšanas vispārējām likumsakarībām; mācība par dzīvi, pasauli un cilvēka vietu tajā.

Digitālais katalogs – elektronisks saraksts vai datubāze, kurā tiek glabāta un pārvaldīta informācija par dažādām lietām, piemēram, grāmatām vai mākslas darbiem.

Uzskates līdzekļi – veidi un paņēmieni, ar kuriem ilustrē, parāda vai vizuāli attēlo informāciju, lai to padarītu saprotamāku un vieglāk uztveramu (piemēram, attēli, shēmas, diagrammas, fotogrāfijas, kartes, modeļi).

Mākslinieciskie izteiksmes līdzekļi – vizuālo zīmju valoda, ar kuras palīdzību darba autors pauž savu domu vai ideju, (piem., punkts, līnija, svītra, laukums, aplis, forma, siluets, krāsas laukums, faktūra, tekstūra).

Kritērijs (kritēriji) – pazīmes vai noteikumi, pēc kuriem vērtē, izvērtē vai izvēlas kaut ko.

Paraugs (paraugi, paraugiem) – tipisks, raksturīgs, atbilstošs vai līdzīgs eksemplārs.

Detaļa (detaļas) – atsevišķa sastāvdaļa (piemēram, kādā ierīcē, priekšmetā). Nozīmīga, raksturīga sastāvdaļa (piemēram, mākslas darbā, teksta saturā).

Gaisma – mākslā, piemēram, gleznā: gaišākā apspīdētā vieta uz priekšmeta, kas ir vērstas pret gaismas avotu.

Kompozīcija – mākslā veids, kā tiek sakārtotas un saliktas dažādas detaļas, piemēram, līnijas, krāsas, formas un objekti, lai kopā veidotu skaistu, līdzsvarotu un saprotamu attēlu vai darbu. Pastāv vairāki kompozīcijas veidi, piem., diagonālā, kulisveida, centrālā, asimetriskā kompozīcija.

Rakurss – mākslā nozīmē leņķi vai skatpunktu, no kura tiek skatīts vai attēlots kāds objekts. Piemēram, dažādi rakursi var padarīt attēlu interesantāku.

Radošs darbs – tāds, kas ir saistīts ar kaut kā jauna (parasti garīgu vērtību) veidošanas procesu, tam raksturīgs.

Tikums (darba tikums, tikumi) – paradums, tradīcija; morāles princips, norma, to kopums; atbilst kādiem noteiktiem morāles principiem un normām.

Solidaritāte – vienprātība, interešu, tiesību un pienākumu kopība, uzskatu vienādība, kopēja atbildība.

Aksesuārs – piederums, blakuslieta, kas papildina kādu priekšmetu vai parādību.

Vides objekti (vides priekšmeti) – apkārtējās dabas priekšmeti.

Kultūras vērtība – cilvēka radīto vērtību kopums (kādā, parasti mākslas, nozarē).

Vizuālā māksla (tēlotāja māksla, tēlotājmāksla) – mākslas veids, kas īstenību atspoguļo vizuālos tēlos: telpā vai plaknē; arī tas, ko novērtē ar redzes palīdzību. Vizuālās mākslas nozarē ietilpst: glezniecība, zīmēšana, tēlniecība, grafika, fotogrāfija, fotomāksla, arhitektūra, instalācijas, kino, kaligrāfija, tetovēšana, elektroniskā māksla (video un skaņu māksla, multimedijālie risinājumi) un performances.

Laikmets – laikposms, kam raksturīga kādas parādības, apstākļu pastāvēšana (sabiedrības dzīvē, tās nozarēs). Nozīmīgs posms (kādā darbībā, norisē u. tml.), kam raksturīgi ievērojami notikumi, parādības, norises (sabiedrībā).

Kolekcija – sistematizēts vienveidīgu priekšmetu (parasti ar mākslu, vēsturi, zinātņu nozarēm saistītu) krājums.

Kritiskā domāšana – racionāls domāšanas veids, kas ietver spēju kritiski apstrādāt informāciju: ievākt, izvērtēt, analizēt, konceptualizēt u. c. un veikt atbilstošus secinājumus.

Jaunrade – cilvēka darbība, kas rada kvalitatīvi jaunas materiālās un garīgās vērtības.

Uzņēmējspēja – cilvēka personisko dotību, īpašību, zināšanu un prasmju kopums, kas nepieciešams, lai veiktu komercdarbību (uzņēmējdarbību).

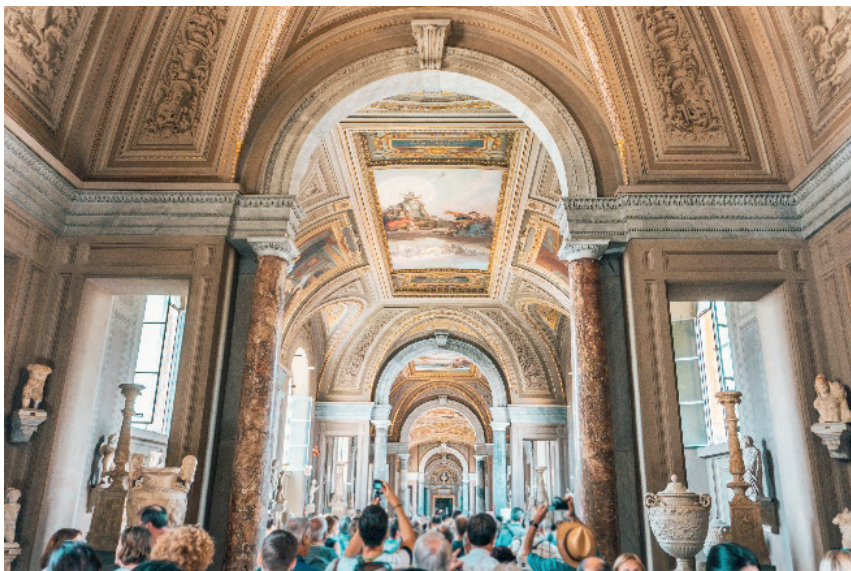
Digitālā pratība – prasmes digitālajā jomā (t. sk. digitālo rīku izmantošanas prasme), izpratne par to; spēja izmantot, piemēram, iegūto informāciju, zināšanas.

Digitāls (digitalizēt, digitalizēts) – skaitļos pārvērsts; tāds, kas izmanto skaitļus; digitālā formā pārveidot (attēlu, skaņu).

7. Tēmas un terminu/jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls un uzdevums/vingrinājums skolēniem

Atgādne

Kultūras mantojums un tā iedalījums

1. attēls. Muzejs ir vieta, kur var iepazīt un izprast kultūras mantojumu – pagātnes notikumus, mākslas darbus un tradīcijas, kas veido vēsturi un identitāti.

Kultūras mantojums – viss, ko cilvēki ir radījuši un nodevuši tālāk no paaudzes uz paaudzi, piemēram, tradīcijas, valoda, ēkas, mākslas darbi, dziesmas, svētki. Tas palīdz cilvēkiem saprast sevi – kas viņi ir un no kurienes nāk.

2. attēls. Materiālais kultūras mantojums.
Terakotas armijas skulptūras.

Materiālais kultūras mantojums – lietas un priekšmeti, ko var redzēt un aiztikt, piemēram, senas ēkas, pils, baznīcas, gleznas, trauki, rotaslietas. Tas, ko cilvēki radījuši un atstājuši no seniem laikiem, palīdz uzzināt, kā viņi tolaik dzīvoja un kas viņiem bija svarīgs.

3. attēls. Nemateriālais kultūras mantojums.
Tautas dejas.

Nemateriālais kultūras mantojums – tas, ko nav iespējams sataustīt, bet kas ir svarīgs katrai kultūrai, piemēram, dziesmas, dejas, pasakas, svētki, tradīcijas un zināšanas. Šo no paaudzes paaudzei nodoto mantojumu cilvēki turpina izmantot (dzied, dejo, stāsta pasakas u. c.) arī mūsdienās.

Atgāadne

Skaistums un estētika

Skaistums (daiļums) ir tas, kas šķiet **patīkams, jauks** vai īpašs. Tas var būt skaists dabaskats, mūzika, zīmējums, cilvēks vai arī laba rīcība. Skaistums nav tikai tas, ko var redzēt ar acīm – to var arī sajust ar sirdi vai dzirdēt.

Skaistumu var redzēt, dzirdēt, just vai piedzīvot (piemēram, klausoties mūziku, skatoties gleznainu saulrietu vai izjūtot prieku par kāda labu darbu).

4. attēls. Skaistums mākslā. Piemēram, mākslinieks ar krāsām un formām ir radījis darbus, kas aizkustina citus cilvēkus.

Neglīts ir kaut kas tāds, kas cilvēkam šķiet nepievilcīgs, nepatīkams vai neestētisks. Tas var būt: skats, lieta, skaņa vai pat uzvedība, kas izraisa nepatiku vai liek justies neērti.

5. attēls. Neglīts. Piemēram, netīras un nesakoptas vietas dabā.

Svarīgi! Katrs cilvēks redz skaistumu un neglītumu citādi – tas, kas vienam nepatīk, citam var šķist interesants vai pat skaists. Skaistuma izjūtu ietekmē tas, kur un kā cilvēks dzīvo, kādas ir tradīcijas, kā arī jūtas un domas.

Estētika ir tas, kā cilvēks uztver skaistumu un kas viņam šķiet patīkams vai glīts.
Estētika palīdz saprast, kāpēc kaut kas patīk.

Estētiskie ideāli ir priekšstatī par to, kā kaut kam vajadzētu izskatīties, lai tas būtu skaists.
Tie rāda, ko cilvēki kādā laikā un vietā uzskata par skaistumu.
Šie ideāli var mainīties dažādos laikos un kultūrās.

6. attēls. Senā Grieķija. Piemēram, par skaistu cilvēku uzskatīja tādu, kuram ir simetrisks un sportisks augums.

7. attēls. Mūsdienu kultūra. Piemēram, gan vienā, gan dažādās valstīs un kultūrās var būt atšķirīgi skaistuma ideāli – vieniem patīk dabisks izskats, citiem – spilgts grims vai īpašs stils.

Kanons ir stingrs noteikumu vai paraugu kopums, kas nosaka, kā kaut kam vajadzētu izskatīties vai būt veidotam.
Piemēram, Senās Ēģiptes mākslas kanons noteica, ka cilvēku figūras ir jāzīmē pēc stingriem noteikumiem: galva no sāniem, acis un pleci no priekšpuses, kājas atkal no sāniem. Tas nebija dabīgi, bet tāda bija “pareizā” zīmēšanas kārtība (skatīt 1. attēlu nākamajā atgādnē).

Atgādne

Skaistuma un estētikas izpratne senajā pasaulē un antīkajā laikmetā

Skaistuma jēdziens ir mainījies dažādos laikmetos, un skaistuma uztvere ir cieši saistīta ar konkrētās sabiedrības kultūru, vērtībām un dzīvesveidu. Senajā pasaulē un antīkajā laikmetā skaistums tika uzskatīts ne tikai par ārēju īpašību, bet arī par harmonijas, kārtības un gudrības izpausmi.

Senās Ēģiptes māksla

Galva profilā
(no sāniem).

Kājas
profilā.

Acis no priekšas.
Acis parasti
palielināja, jo
pastāvēja uzskats,
ka tās atklāj
cilvēka dvēseli.

Pleci un rokas
pretskatā.

8. attēls. Kanoniskais cilvēka attēlojums Senajā Ēģiptē.

Senajā Ēģiptē par skaistuma ideālu tika uzskatīta valdniece **Nofretete** (Nefertiti), kura dzīvoja 15.–14. gadsimtā p. m. ē. un bija faraona Amenhotepa IV (zināms arī kā Ehnatons) sieva.

Viņa kļuva par sievietes skaistuma simbolu, un viņas tēls ietekmēja to, kā cilvēki uztvēra skaistumu Senajā Ēģiptē un arī vēlākos laikos.

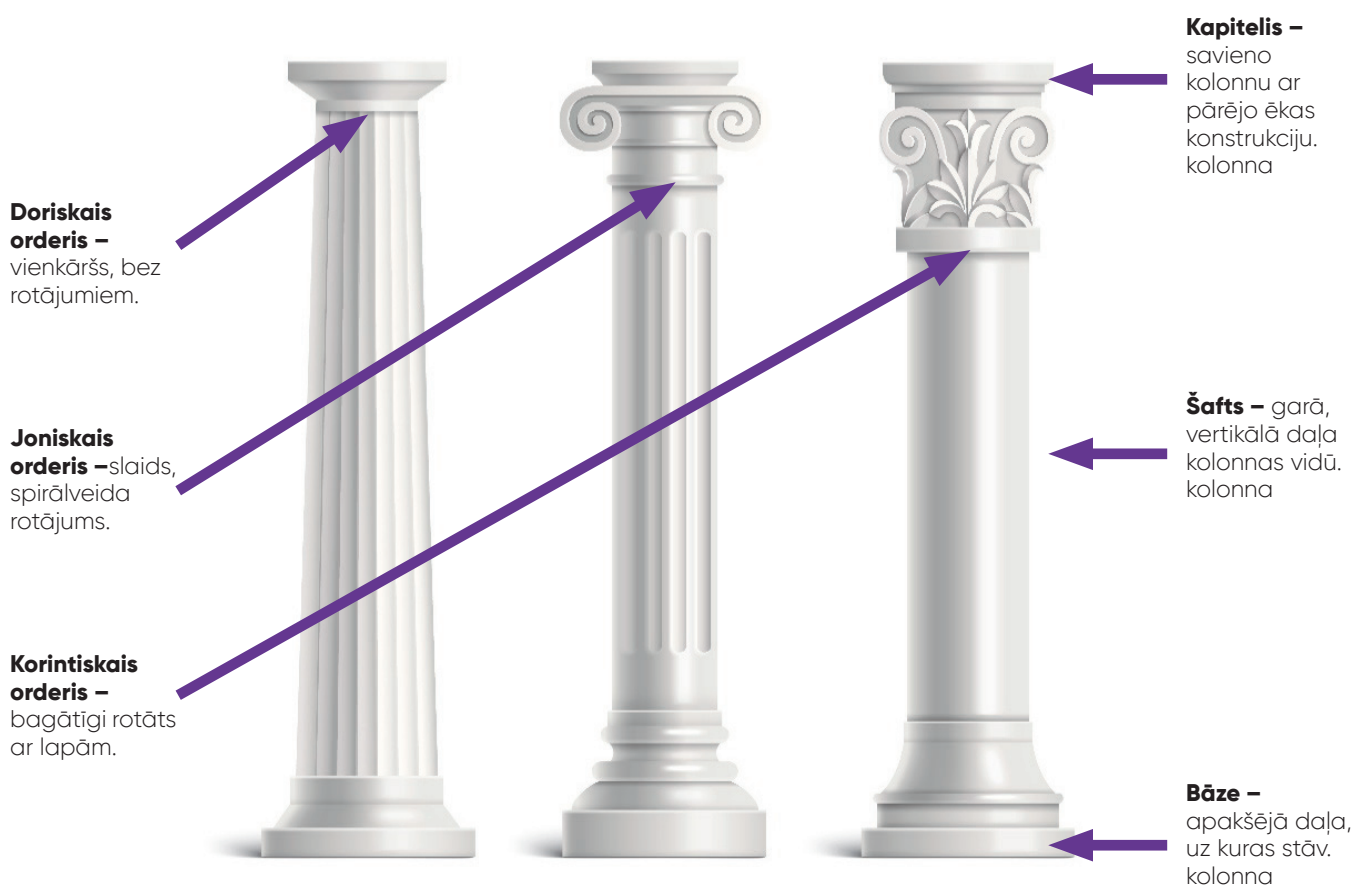
9. attēls. Nofretete.

Senās Grieķijas arhitektūra

Grieķi izmantoja kolonnas, lai ēkas būtu gan stipras, gan skaistas. Tās kļuva par viņu arhitektūras simbolu, kolonnas tiek izmantotas arī mūsdienu ēkās.

Grieķiem skaistums bija ļoti svarīgs, tāpēc viņi kolonnām piešķīra **proporcijas, formu un rotājumus**, lai ēkas izskatītos harmoniskas un cēlas.

Kolonnų orderis ir noteikts stils, kā tiek veidotas kolonnas un viss ar tām saistītais ēkas izskats. Katram kolonnų stilam (doriskajam, joniskajam un korintiskajam) ir savs izskats.

10. attēls. Grieķu kolonnų stili (orderi).

Senās Grieķijas skulptūras

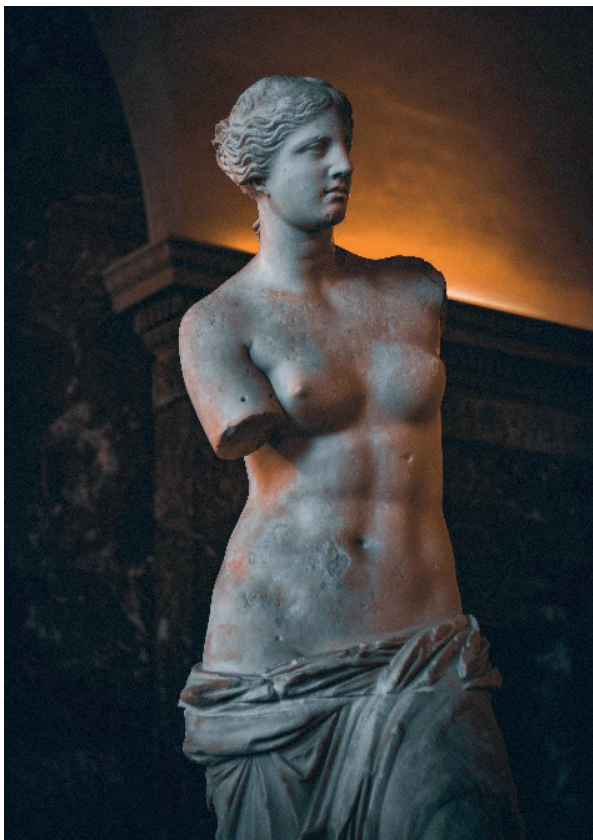

Grieķi apbrīvoja **spēku**, **skaistu ķermeni** un **drosmi**, tāpēc skulptūrās bieži attēloja **atlētus** (fiziski stiprs, veikls un trenēts cilvēks).

Grieķiem svarīgs bija **skaistuma ideāls** – simetrisks, spēcīgs, mierīgs.

Viņi necentās attēlot īstu cilvēku, bet gan **perfektu** un **ideālu** cilvēka formu.

11. attēls. Diska metējs (Diskobols), mūsdienu versija.

Skulptūrai “**Milosas Venēra**” jeb “**Mēlas Afrodīte**” bija svarīga loma senajā Grieķijā skaistuma izpratnē, jo tā parādīja sievietes skaistumu un sievišķību kā ideālu.

Afrodīte bija **mīlas un skaistuma dieviete**, un viņas attēlojums skulptūrās kalpoja kā **paraugs tam, kādai jāizskatās skaistai sievietei**.

Šādas skulptūras uzsvēra **ideālu proporciju, dabisku pozu un iekšējo mieru**, kas grieķiem bija svarīgas estētikas sastāvdaļas.

12. attēls. Milosas Venēra jeb Mēles Afrodīte.

Apropriācija – ņem jau esošu mākslas darbu, attēlu, stilu vai ideju un izmanto to jaunā veidā vai citā kontekstā.

Piemēram, mākslinieks izmanto slavenas agrāko laiku gleznas tēlu un to pārveido tā, lai tas attēlotu/raksturotu kādu mūsdienu problēmu.

13. attēls. Apropriācija.
Piemēram, mākslinieks Afrodītes skulptūras fragmentu izmantojis kolāžā.

Atgādne

Medijpratības aspekti skaistuma un estētikas izpratnē dažādos laikos

Medijpratība ir spēja kritiski uztvert, analizēt un radoši izmantot vizuālo informāciju, ko šajā uzdevumā var attīstīt, pētot skaistuma un estētikas izpratni Senās Ēģiptes un Senās Grieķijas mākslā. Apgūstot šo tēmu, tiek salīdzināti divi vēsturiski atšķirīgi laiki un analizēti to izteiksmes līdzekļi, forma, nozīme un vēsturiskais konteksts, kas ļauj saprast, kā un kāpēc konkrēti ideāli ir bijuši svarīgi attiecīgajos laikmetos.

Mācīties meklēt un salīdzināt informāciju – domāt kritiski un saprast, ka mākslas darbi nav tikai skaisti attēli, bet ir radīti konkrētā laikā un sabiedrībā ar tās uzskatiem un vērtībām. Pārdomāt un izskaidrot, ko šie darbi pauž un kāpēc tie tika veidoti tieši tā.

Pētīt, kā veidots mākslas darbs – analizēt formas, līnijas, krāsas un citus izteiksmes līdzekļus, saprast, kā tie ietekmē skatītāju. Mācīties saprast/uztvert vizuālo valodu un izmantot to, lai saprotami nodotu savu domu.

Apvienot seno ar mūsdienīgo – veidot jaunu radošu darbu, iedvesmojoties no Senās Ēģiptes un antīkās Grieķijas mākslas. Izdomāt veidu, kā parādīt arī mūsdienu vērtības un domas, veidojot kaut ko oriģinālu un interesantu.

Domāt par to, kā mākslas darbus uztver šolaik – saprast, kas tajos piesaista uzmanību, kā tie ietekmē cilvēkus un kādas līdzīgas idejas redzamas mūsdienu kultūrā, piemēram, dizainā vai medijos.

Veidot digitālu kolāžu – izvēlēties piemērotus attēlus, papildināt ar fotogrāfiju no savas apkārtnes, pievienot nosaukumu, saukli vai dzejas rindas. Prezentēt savu darbu, skaidrot ideju, izmantot mūsdienu tehnoloģijas un pamatot savu izvēli ar faktiem.

14. attēls. Veidojot digitālu mākslas kolekciju, skolēns ne tikai iepazīst mākslu, bet arī iemācās saprast tās nozīmi, analizēt attēlus, salīdzināt, izmantot tehnoloģijas un izteikt savu domāšanu vizuālā un saprotamā veidā.

Uzdevums/vingrinājums

9.1. Emociju silueti. Fiziskais un garīgais skaistums

Uzdevums. Skolēni zīmē divus cilvēka siluetus – viens attēlo fizisko skaistumu, otrs – garīgo (piemēram, iekšējais spēks, sirsnība, miers).

Valodas daļa. Pieraksti katram siluetam īpašības vārdus (piemēram, spēcīgs, skaists, klusējošs, labsirdīgs, gudrs utt.)!

Skolēna pašvērtējuma tabula

Kritērijs	Jā	Daļēji	Nē
Uzzīmēju divus atšķirīgus cilvēka siluetus.			
Viens siluets attēlo fizisko skaistumu.			
Otrs siluets attēlo garīgo skaistumu.			
Pierakstīju vismaz 3 īpašības vārdus pie katra silueta.			
Mani vārdi atbilst attēlotajam siluetam.			

Mans komentārs par savu darbu:

15. attēls. Siluets – cilvēka, dzīvnieka vai priekšmeta **tumšs kontūrzīmējums bez detaļām**, parasti redzams uz gaiša fona.

9.2. Viduslaiku māksla (7 stundas)

Kā viduslaiku mākslu attēlot ar laikmetīgās mākslas izteiksmes līdzekļiem un paņēmieniem?

1. Temata vispārīgs skaidrojums

Anotācija

Skolēni pilnveido un nostiprina zināšanas par viduslaiku mākslu un izteiksmes līdzekļiem, lai paustu savas idejas vēstījumu performancē, ēnu teātrī vai animācijā, izmantojot simbolu valodu un video, digitālās tehnoloģijas un/vai skaņu. Mērķis ir veidot izpratni, kā viduslaiku mākslu attēlot ar laikmetīgās mākslas izteiksmes līdzekļiem un paņēmieniem. Kā arī ir jāpilnveido un jānostiprina zināšanas par viduslaiku mākslu un izteiksmes līdzekļiem, lai paustu idejas vēstījumu, piemēram, performancē, ēnu teātrī vai animācijā, izmantojot simbolu valodu un video, digitālās tehnoloģijas un/vai skaņu.

Pedagogam nepieciešams dot skolēniem vizuālu un teorētisku skaidrojumu par viduslaiku mākslu un tās attēlojumu ar laikmetīgās mākslas izteiksmes līdzekļiem un paņēmieniem.

Pedagogs rada vispārēju izpratni, pilnveidojot un nostiprinot skolēnu zināšanas par viduslaiku mākslu un izteiksmes līdzekļiem, lai viņi paustu idejas vēstījumu, piemēram, performancē, ēnu teātrī vai animācijā, izmantojot simbolu valodu un video, digitālās tehnoloģijas un/vai skaņu.

Šajā tematā pedagogs var plānot, ka skolēni vāc un sakārto informāciju dažādos veidos – fotogrāfē, zīmē, rada skices, ideju un plānu uzmetumus, infografikas, domu kartes un piezīmes ar zīmējumiem. Tā skolēni var vizuāli dokumentēt un saglabāt savas idejas radošam darbam.

Pirms temata vadīšanas skolēniem pedagogam ir ieteicams iepazīties ar “viduslaiku mākslas” tematam veltītu informāciju citos priekšmetos, lai veidotu dziļāku izpratni un starppriekšmetu saikni. Skolotājam arī jāiepazīstas ar temata atbalsta materiāliem citās vietnēs, piemēram, uzdevumi.lv (skat. atbalsta materiālus pedagogiem).

Kas ir viduslaiku māksla? Kā viduslaiku mākslu attēlot ar laikmetīgās mākslas izteiksmes līdzekļiem un paņēmieniem?

Būtiskākās viduslaiku mākslas iezīmes

1. **Reliģiozais raksturs.** Viduslaiku māksla lielākoties bija saistīta ar reliģiskiem tematiem un tēmām. Kā spilgts piemērs tam ir altārglezņas un svētbildes jeb ikonas, bet arī citos tā laika mākslas darbos visbiežāk ir attēloti Bībeles sižeti.
2. **Simbolisms un alegorija** jeb kādas parādības attēlojums ar citu līdzīgu parādību. Daudzslāņainas simboliskas norādes, lai paustu dziļākas, reliģiskas vai filozofiskas, nozīmes un idejas.
3. **Zelta fons un pamatkrāsu palete.** Zelts, lai radītu iespaidīgu un greznu vizuālo efektu, bet daudzās smalkās detaļās gleznās ir detalizētas un precīzas izpildes iespaids panākšanai. Zelts viduslaiku mākslā simbolizē dievišķo gaismu, svētumu un Debesu valstību un nav domāts tikai kā “reālistisks” fons, bet arī kā mūžības un garīgās pasaules attēlojums.

Viduslaiku glezniecība ir bagāta ar simboliem, kas pauž reliģiskas, filozofiskas un kultūras idejas. Viduslaikos tam bija īpaša nozīme, jo lielākā daļa iedzīvotāju bija analfabēti, un vizuālie tēli viņiem kļuva par galvenajiem Bībeles notikumu, kristīgās mācības un morāles vērtību skaidrotājiem. Simboli joprojām palīdz skatītājam atpazīt svētos, izprast alegorijas un uztvert dziļāku garīgo vēstījumu.

Biežāk sastopamie simboli viduslaiku glezniecībā

Svētais krusts – galvenā kristietības zīme, atgādina par Jēzus nāvi un augšāmcelšanos.

Dievmāte ar bērnu – Jaunava Marija ar Jēzu rokās; simbolizē mātišķo mīlestību, aizsardzību un ticību.

Pūķis – ļaunuma un grēka tēls, ko svētie bieži uzvar (piemēram, Sv. Juris nogalina pūķi).

Fēnikss – mītisks putns, kas atdzimst no pelniem; nozīmē augšāmcelšanos un jaunu sākumu.

Balodis (dūja) – Svētā Gara simbols, arī miers un nevainība.

Zivs – agrīno kristiešu slepenā zīme, jo grieķu valodā vārds “zivs” (ἰχθύς) ir saīsinājums no “Jēzus Kristus, Dieva Dēls, Glābējs”.

Lauva – spēks, drosme, reizēm arī Jēzus simbols kā “Jūdās cilts Lauva”.

Čūska – parasti grēka un velna zīme, bet dažkārt arī gudrības simbols.

Lūsis – modrība un redzīgums, jo tika uzskatīts, ka lūsis redz cauri tumsai un lietām.

Roka no debesīm – Dieva klātbūtne un svētība no augšienes.

Rožukronis – lūgšanu un dievbijības simbols.

Bišu strops – darba čaklums, kārtība un kristīgā kopiena, kas strādā vienotībā.

Lilija – šķīstība, nevainība un Jaunavas Marijas tīrība.

Ola – dzīvības, augšāmcelšanās un jaunā radīšanas simbols.

Zvans – aicinājums uz dievkalpojumu vai garīgu modrību.

Taure – paziņojums par svarīgiem notikumiem, reizēm arī Pastarās dienas signāls tās atnākšanas gaidītājiem.

Medus un piens – pārpilnība, svētība un Debesu valstības bagātība.

Papildu informācija:

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksa-skola2030/9-klase/viduslaiku-maksa-97470>

2. Metodiskie ieteikumi pedagogiem

Pedagogam jābūt pieejami dažādi un kvalitatīvi materiāli mākslas darbu veidošanai skolā. Skolēni savā radošajā darbā var izmantot arī bezmaksas digitālās programmas attēlu apstrādei un animācijas veidošanai (piemēram, photopea.com un *Stop Motion Studio* aplikācija).

Pedagogs pielāgojas katrai konkrētajai situācijai skolā un, ja vajag, izdomā savus risinājumus.

Ēnu teātris (angliski “*shadow theatre*” vai “*shadow puppetry*”) ir teātra forma, kur stāsts tiek atainots kustībās ar figūrām vai aktieru ķermeņiem, izgaismojot tos no aizmugures un projicējot ēnas uz caurspīdīga ekrāna.

What Are Shadow Puppets? (tulk. no ang. val. “Kas ir ēnu lelļu teātris?”)

<https://wonderopolis.org/wonder/what-are-shadow-puppets>

Ēnu teātris ir gan tradicionāla, gan mūsdienīga skatuves māksla, kurā stāsts tiek veidots ar ēnu projekciju palīdzību. Stilistiski un tematiski tas aptver plašu spektru – no reliģiskiem mītiem līdz komēdijām un satīrai. Tā vienkāršība apvienojumā ar ekspresivitāti padara to par lielisku radošās izteiksmes un mācīšanās līdzekli. Piemērots izglītībā, lai piemēram, vizuāli atainotu vēsturiskus un reliģiskus notikumus, kā arī pasakas.

Improvizēta teātra izveidošanai pietiek ar vienkāršu lampu (pat ar mobilā tālruņa lukturīti), baltu audumu vai ekrānu un dažiem priekšmetiem vai rokām. Figūras var veidot no necaurspīdīga papīra vai kartona.

“Types of Shadow theatre” (tulk. ang. val. “Ēnu teātra veidi”)

<https://verbashadow.com/types-of-shadow-theatre/?srsltid=>

Stundu plāna piemērs

Stunda	Stundā sasnie- dzamais rezultāts skolēnam	Skolēnu darbība	Skolotāja darbība un ieteikumi	Atgādnē un materiāli
1. Viduslaiku mākslas iepazīšana	Atpazīst un nosauc galvenās viduslaiku mākslas iezīmes un simbolus.	Skolēni apskata attēlus ar freskām, mozaikām, vitrāžām; pieraksta simbolus un to nozīmes.	Prezentē mākslas iezīmes, skaidro alegoriju nozīmi.	"Viduslaiku mākslas iezīmes", "Monumentālā māksla", atgādnē.
2. Viduslaiku māksla un mūsdienas	Saprot, kā vēsturisku tēmu var pārnēst mūsdienas mākslā.	Pārrunā idejas, kā viduslaiku tēmas attēlot mūsdienās; zīmē ideju skices komiksam "Viduslaiku leģenda šodien".	Vada ideju ģenerēšanu, sniedz piemērus no laikmetīgās mākslas, dod valodas atbalstu (piemēram, uz tāfeles uzraksta atslēgvārdus – "simbols", "gaismā", "tumsā", "ticība", "vara", "mūžība", "dievišķais").	"Viduslaiku mākslas iezīmes", "Laikmetīgās mākslas izpausmes formas", "Sižeta plānošana un veidošana", atgādnē.
3. Komiksa izstrāde (vingrinājums).	Veido vizuālu stāstu ar viduslaiku motīvu mūsdienas vidē.	Izstrādā 4–6 kadru komiksu ar dialogiem.	Konsultē par sižeta struktūru, tēlu un simbolu izmantošanu.	Uzdevums 9.2. Komiksu stāsts "Viduslaiku leģenda šodien", komiksu paraugi, skolēna pašvērtējuma tabula.
4. Pāreja uz galveno darbu	Izprot ēnu teātra un performances pamatprincipus un izvēlas kādu formu izmantot savam noslēguma darbam, pārnesot ideju no komiksa uz skatuvi.	Iepazīstas ar ēnu teātra pamatprincipiem: gaismas avots, ekrāns, siluētu figūras, kustību temps, mūzika un klusuma efekti. Iepazīstas ar performances principiem: ķermeņa kustība, telpa, objekti, improvizācija, simbolu lietojums. Izlemj, kura forma (ēnu teātris vai performance) labāk piemērota viņu stāstam.	Īsi prezentē ēnu teātra un performances piemērus (foto/video), skaidro to atšķirības un priekšrocības. Parāda, kā mainās ēnas izmērs un forma, pārvietojot figūras tuvāk/tālāk no gaismas. Parāda vienkāršus kustību paņēmienus performancei, piemēram, lēna sinhrona kustība, ritms, pauzes.	Atgādnē par ēnu teātri un performancei, video piemēri.
5. Sižeta scenārija veidošana	Izveido īsu scenāriju un vizuālo plānu ēnu teātrim/performancei.	Raksta sižeta plānu, veido skices vai siluētu figūras.	Sniedz padomus par tēlu un simbolu izmantošanu, vizuālās un muzikālās noskaņas radīšanu.	Atgādnē "Sižeta plānošana", materiāli figūru izgriešanai.
6. Uzstāšanās gatavošana	Mēģinājumā uzlabo savu uzstāšanos, korigējot vizuālos un kustību elementus.	Izmēģina ēnu teātrim/performancei paredzētās kustības, gaismas un skaņu.	Vada mēģinājumu, sniedz atgriezenisko saiti.	Tehniskie palīgīdzekļi (gaismas avoti, audums, skaņas ieraksti).
7. Noslēguma uzstāšanās	Skolēni publiski prezentē savu darbu un spēj pamatot mākslinieciskos risinājumus.	Uzstājas ar ēnu teātri vai performancei, piedalās diskusijā pēc prezentācijas.	Organizē skatītāju diskusiju un darba izvērtēšanu.	Video ieraksts, vērtēšanas kritēriji.

Pēc iespējām kādā no stundām var organizēt mācību ekskursiju uz muzeju vai baznīcu (piemēram, "Rīgas Birža" vai Rīgas Doms – skatīt vitrāžas), lai skolēni klātienē iepazītu viduslaiku mākslas paraugus.

Rekomendācijas

- Tēmas sākumā uz tāfeles uzrakstīt atslēgvārdus (piemēram, "simbols", "gaismā", "tumsa", "ticība", "vara", "mūžība", "dievišķais").
- Strādāt pāros, skolotājam veidojot jauktu valodas prasmju līmeņa komandas, kur skolēns ar labākām latviešu valodas zināšanām palīdz skolēnam ar mazāku pieredzi (piemēram, viens lasa atgādni skaļi, otrs paskaidro saviem vārdiem).
- Mutiskajos darbos pieņemt vienkāršākas atbildes, vērtējot galveno ideju, nevis valodas perfektību.
- Atļaut izmantot terminu/jēdzienu skaidrojumus vai atgādnis.

Digitālās galerijas, tiešsaistē pieejamie mākslas piemēri un digitālie rīki:

- Google Arts & Culture – Medieval Art Collection ar iespēju skatīt augstas izšķirtspējas attēlus un 3D modeļus.
<https://artsandculture.google.com>
- The Cloisters Collection (The Met) – viduslaiku mākslas piemēri no muzeja filiāles, kas specializējas šajā periodā.
<https://www.metmuseum.org/visit/plan-your-visit/met-cloisters>
- Smarthistory – plaša video un eseju kolekcija viduslaiku mākslas stāstījumiem un interpretācijām:
<https://smarthistory.org/>

3. Starppriekšmetu saikne

Teātra māksla: veido performanci un/vai ēnu teātri.

Literatūra: "Spēle" – skolēni analizē, kā iespējams klasisku darbu pārrādīt, interpretēt un "spēlēties" ar tā saturu, izmantojot dažādas pieejas – no tradicionālas līdz mūsdienīgai.

4. Atbalsta materiāli pedagogiem

Metodiskie materiāli un mācību līdzekļi

Ceļa karte skolotājam. Vizuālā māksla 9. klasei

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/CA65028C-6971-4083-8785-122A78495DC7/view>

Metodiski ieteikumi skolotājiem mācību satura īstenošanai vizuālajā mākslā 1.–9. klasei

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/5165D80F-61AE-4B6F-A47B-9C30C2C13E98/view?preview=5165D80F-61AE-4B6F-A47B-9C30C2C13E98>

Vizuālā māksla 7.–9. klasei. Mācību līdzeklis. Skolēna mācību materiāli vieglajā valodā.

VIEGLI LASĪT. 9.2. Viduslaiku māksla. Kā viduslaiku mākslu attēlot ar laikmetīgās mākslas izteiksmes līdzekļiem un paņēmieniem?

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/ADBD4675-9BB1-436C-AF25-8FBB27DC9998/view>

Citi materiāli par temata saturu

Vizuālā māksla

9. klase. (Tēma "Viduslaiku māksla")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/viduslaiku-maksla-97470>

9. klase. (Tēma "Viduslaiku mākslas raksturīgākās iezīmes")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/viduslaiku-maksla-97470/re-ae6235f2-69eb-4771-b872-ffee280a35ce>

5. klase. (Tēma "Zemes māksla, instalācija")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/5-klase/dabas-formas-un-materiali-makslas-darba-93736/re-4921d54e-c04e-4bca-9fe5-12cb476e0ea0>

Pasaules vēsture

6. klase. (Tēma "Viduslaiku sākums")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/6-klase/eiropas-zemju-attistiba-agrajos-viduslaikos-7982/re-d2a0bb66-57cc-46b3-b805-1c47059dec87>

7. klase. (Tēma "Viduslaiku gleznas un zīmējumi")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/7-klase/eiropas-kultura-viduslaikos-7440/re-be7d0726-fa48-4c36-ab92-5d54f1ab3063>

7. klase. (Tēma "Viduslaiku literatūra")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/7-klase/eiropas-kultura-viduslaikos-7440/re-65025d1a-d54a-47c1-9c0a-cd13b56164b6>

7. klase. (Tēma "Kārtu sabiedrība un ikdienas dzīve viduslaikos")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/7-klase/kartu-sabiedriba-un-ikdienas-dzive-viduslaikos-7397>

7. klase. (Tēma "Baznīca un sabiedrība")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/7-klase/kartu-sabiedriba-un-ikdienas-dzive-viduslaikos-7397/re-e5b-c5ec5-2880-45ee-8587-835a2eb28365>

7. klase. (Tēma "Viduslaiku uzplaukums un noriets")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/7-klase/eiropas-un-azijas-zemes-viduslaikos-7431/re-968013cc-fe4e-421d-83db-b581282b5273>

7. klase. (Tēma "Sabiedrība viduslaikos")

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/7-klase/sabiedriba-viduslaikos-97898>

7. klase. (Tēma "Bērnība")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/7-klase/kartu-sabiedriba-un-ikdienas-dzive-viduslaikos-7397/re-1effa-cc9-6876-466f-b336-59c1ae26743d>

Mūzika

7. klase. (Tēma "Viduslaiku laicīgā mūzika")

<https://www.uzdevumi.lv/p/muzika-skola2030/7-klase/viduslaiku-un-musdienu-populara-muzika-73054/re-e6f-d479e-3e55-4b6e-81bf-789da59484ae>

Vēsture

10. klase (Tēma "Viduslaiku periodizācija, klosteri");

<https://www.uzdevumi.lv/p/vesture/10-klase/viduslaiku-raksturojums-religiozitate-4477/re-db35720d-6981-4226-874f-324ae25271e7>

10. klase. (Tēma "Politiskā un saimnieciskā dzīve viduslaikos")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vesture/10-klase/politiska-un-saimnieciska-dzive-viduslaikos-52902>

10. klase. (Tēma "Viduslaiku raksturojums. Religiozitāte")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vesture/10-klase/viduslaiku-raksturojums-religiozitate-4477>

11. klase. (Tēma "Viduslaiki Latvijas teritorijā")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vesture/11-klase/viduslaiki-latvijas-teritorija-4653>

Kulturoloģija

11. klase (Tēma "Viduslaiku kultūras formas")

<https://www.uzdevumi.lv/p/kulturologija/11-klase/maksa-un-arhitektura-12065/viduslaiku-kulturas-formas-50170>

5. Tematā apgūstamo terminu/jēdzienu skaidrojumi

Simboli (simbols) – attēls, priekšmets vai tēls, kam piešķirta noteikta, bieži vien dziļāka vai pārnesta nozīme, lai ar to izteiktu ideju, jūtas vai kādu abstraktu jēdzienu.

Rituāls – īpašs, noteiktā kārtībā veiktu darbību kopums vai notikums, kam ir simboliska nozīme.

Instalācija – trīsdimensiju mākslas darbi, piemēram, skulptūras, objekti, gaismas, skaņu un video projekcijas.

Animācija – kustības ilūzijas radīšana, secīgi attēlojot savstarpēji nedaudz atšķirīgus nekustīgus tēlus.

Performance (performanss) – dzīvas izrādes, kur mākslinieki izmanto savu ķermeni, laiku un vietu kā izteiksmes līdzekļus.

Skulptūra – tēlniecības mākslas darbs. Mākslinieki izmanto jaunas tehnoloģijas, materiālus un idejas, lai radītu savus darinājumus, piemēram, cilvēka figūru ar dažādiem materiāliem un formām.

Dzīvā skulptūra – viens no performance veidiem. Cilvēks tiek noklāts ar krāsu (bronzas, sudraba). Šis cilvēks ieņem noteiktu pozu, stāvot nekustīgi kā statuja. Laiku pa laikam pozas tiek mainītas.

Freska – monumentālās glezniecības tehnika: gleznošana ar ūdenī izšķīdinātām krāsām uz apmetuma; mākslas darbs, kas veidots šādā tehnikā.

6. Citu terminu/jēdzienu skaidrojums šajā tematā

Alegorija – mākslinieciskās izteiksmes paņēmiens: kādas parādības nosacīts attēlojums ar citu līdzīgu parādību; ar šādu paņēmienu veidots (literatūras, mākslas) darbs.

Vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi (mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi) – vizuālo zīmju valoda, ar kuras palīdzību darba autors pauž savu domu vai ideju; piemēram, tas ir punkts, līnija, svītra, laukums, aplis, forma, siluets, krāsas laukums, faktūra, tekstūra.

Vizuālās mākslas jeb tēlotāja mākslas veidi – mākslas veids, kas īstenību atspoguļo vizuālos tēlos. Tēlotāja mākslu iedala trīs veidos.

1. Glezniecība – mākslas darbs tiek radīts uz plaknes ar krāsām (akvareļu, eļļas, gvašas u. c.), izmantojot līnijas un attēlojot gaismēnas. 2. Grafika (zīmējums, gravūra). 3. Tēlniecība (apaļskulptūra, biste, krūšutēls, cilnis, reljefs, sīkplastika).

Ar vizuālo mākslu apzīmē mākslu, ko novērtē ar redzes palīdzību, bet neiekļauj tajā mūziku, teātri, literatūru. Tajā iekļauti vairāki mākslas veidi. Lietišķā māksla (keramika, ādas, rotas, tekstilijas, metāls, pinumi, koks). Arhitektūra. Dizains. Fotomāksla. Kino. Datorgrafika. Kaligrāfija. Tetovējumi. Scenogrāfija, u. c.

Mākslas stili un virzieni. Aizvēsture un pirmatnējā māksla. Seno Austrumu māksla (Senā Ēģipte un Mezopotāmija). Antīkā māksla (Senā Roma un Senā Grieķija). Viduslaiku māksla (gotika, romānika, Bizantija). Renesanse. Baroks. Rokoko. Klasicisms. Romantisms. Reālisms, u. c.

Zīme – attēls, priekšmets vai elements, kas norāda uz kādu lietu, darbību vai nozīmi un palīdz to atpazīt.

Vizuālie elementi – vizuālajā mākslā tie ir krāsa, forma, tekstūra (arī mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi).

Kompozīcija – mākslinieciska forma kā mākslas darba izkārtojums, kopums un veselums, vienotība. Darba uzbūves, detaļu priekšmetu proporcionāls izkārtojums un savstarpējā saistība kādā noteiktā plaknē. Pastāv vairāki kompozīcijas veidi, piem., diagonālā, kulisveida, centrālā, asimetriskā kompozīcija, u. c.

Mākslas darbs – cilvēka radīts radošs izpausmes veids, kas ar vizuāliem, skaņas vai citiem līdzekļiem pauž ideju, emocijas vai vēstījumu.

Radošs – tāds, kas ir saistīts ar kaut kā jauna (parasti garīgu vērtību) veidošanas procesu, tam raksturīgs. Tāds, kurā tiek radīts kaut kas jauns (parasti garīgas vērtības), attiecinot to uz laikposmu, mūža posmu.

Projekts – plāns, iecere. Izstrādāts plāns, tehnoloģiskā shēma (piemēram, būves, rūpnīcas, mašīnas) realizēšanai, rekonstruēšanai.

Plāns – iepriekš izstrādāta (kādas norises, pasākuma) nākamā gaita, secība; attiecīgais teksts, dokuments. Nodoms, iecere, domās apsvērtā un noteiktā kaut kā īstenošanas gaita nākotnē.

Ideja – doma; iecere, nodoms, plāns. Galvenā doma, galvenā problēma (piemēram, mākslas darbā). Tāds, kam raksturīgs kādu nozīmīgu, parasti sabiedriski nozīmīgu, problēmu risinājums, atspoguļojums.

Teatrāls uzvedums – saistīts ar teātra mākslu; skatuves mākslas darbs; daiļdarba, skaņdarba, dejas u. tml. priekšnesums.

Ēnu teātris – leļļu teātra veids, kurā galvenais izteiksmes līdzeklis ir plakanu leļļu vai aktiera ķermeņa (parasti roku) kustību demonstrēšana silueta veidā uz apgaismota ekrāna.

Plānošana (plānot) – kaut kāda (attīstības, norises, darbības) plāna izstrādāšana. Veidot plānu kaut kā attīstībai, norisei, darbībai. Gatavoties kaut ko darīt, veikt, apsverot tā norisi; domās apsvērt kaut ko, lai to īstenotu.

Scenārijs – sižeta izklāsts, plāns, dramatiskās darbības apraksts (piemēram baletam, pantomīmai). Plāns, darbību secības apraksts (piemēram, svētku, sarīkojuma norisei).

Vides organizācija – materiālā apkārtnē un apstākļu kopums, kurā kaut kas atrodas vai noris; dalība vai process.

Ētika (ētikas principi) – zinātne par morāli, tikumību; tikumīgs, tikumisks.

Publisks – tāds, kas ir pieejams daudziem vai visiem; tāds, kur var piedalīties daudzi vai visi; tāds, kas attiecas uz daudziem vai visiem. Tāds, kas netiek slēpts no citiem cilvēkiem (piemēram, par darbību, norisi).

Tēls (vizuāls tēls, mākslas tēls) – mākslas, literatūras vai citas radošas izteiksmes veidots cilvēka, dzīvnieka, priekšmeta vai parādības atveids, kas nes noteiktu nozīmi vai noskaņu.

Emocionāls efekts – tāds, kurā izpaužas jūtas, emocijas; rezultāts vai spilgts iespaids.

Video māksla – mākslas veids, kurā galvenais izteiksmes līdzeklis ir kustīgs attēls un skaņa, izmantojot videoierakstu, projekciju vai digitālos medijus mākslinieciska vēstījuma radīšanai.

Digitālās tehnoloģijas – skaitļos pārvērsts; tāds, kas izmanto skaitļus; ciparu ierīces.

Skaņas māksla – mākslas veids, kurā galvenais izteiksmes līdzeklis ir skaņa vai troksnis, izmantojot tos radošā un mākslinieciskā veidā, lai radītu noteiktu noskaņu, pieredzi vai vēstījumu.

Sižets – savstarpēji saistītu notikumu, faktu kopums, kas attēlots mākslas darbā, un tā izveide.

Mērķis (ieceres mērķis) – tas, ko vēlas, cenšas īstenot, sasniegt; arī nolūks.

Mērķtiecīgi (mērķtiecīgs) – tāds, kas cenšas sasniegt noteiktu darbības mērķi; tāds, kas kaut ko dara, veic saskaņā ar noteiktu darbības mērķi. Tāds, ko veic saskaņā ar noteiktu mērķi; tāds, kas ir saskaņots ar noteiktu mērķi, sekmē tā sasniegšanu.

Mākslas tehnika – paņēmieni un materiālu kopums, ko mākslinieks izmanto, lai radītu mākslas darbu.

Mākslinieciskie paņēmieni – konkrēti izteiksmes veidi un radošas darbības metodes, ko mākslinieks izmanto, lai panāktu vēlamo mākslas darba noskaņu, izskatu vai ietekmi uz skatītāju.

Prasmes – spēju un īpašību kopums kādas darbības, uzdevumu veikšanai, mācēšana. Būt ar tādām zināšanām, iemaņām, prasmēm, ka spēj veikt kādu darbību, uzdevumu u. tml. Būt ar tādām zināšanām, iemaņām, ka spēj runāt, lasīt kādā valodā, saprast tekstus tajā. Iemācīties, pārzināt un paturēt atmiņā.

Auditorija – klausītāju kopums (piemēram, lekcijā). Lasītāju, klausītāju, cienītāju pulks (ko iemantojis kāds rakstnieks, mākslinieks, sabiedrisks darbinieks, vai kāds zinātnes vai mākslas veids). Publika, sabiedrība, cilvēku kopums.

Sniegums – tas, kā kāds izpilda darbu vai uzstājas; paveiktā rezultāts.

Izaugsme – attīstīšanās un pilnveidošanās; kļūšana zinošākam, labākam.

Vizuāls vēstījums – ziņa vai stāsts, ko var uztvert ar redzi (piemēram, attēls, video).

Mūsdienas – laiks, kurā dzīvojam tagad; tagadējais laikmets.

Sabiedrība – cilvēku kopums, ko vieno dzīvesvieta, darbs, intereses vai noteikumi.

Vēsturiskais mantojums – lietas, idejas vai vērtības, ko iepriekšējās paaudzes atstājušas nākamajām.

Mākslas darbs – mākslinieka radīts darbs; rūpīgi un meistarīgi veidots darinājums.

Solidaritāte – vienprātība cilvēku vai grupu starpā; atbalsts citiem.

Taisnīgums – godīga attieksme un atbilstība cilvēku tiesībām.

Darba tikums – ieradums strādāt godprātīgi un pēc noteiktiem morāles principiem.

Ieradums – kaut kas, ko cilvēks vai cilvēku grupa dara regulāri, jo ir pierasts to darīt.

Atgriezeniskā saite – informācija par to, kā ir paveikts darbs un kāds ir rezultāts.

7. Temata un terminu/jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls un uzdevums/vingrinājums skolēniem

Atgādne

Viduslaiku mākslas iezīmes

Viduslaiku mākslu galvenokārt raksturo cieša saikne ar reliģiju, bagātīga simbolu lietošana un noteikts, stingri ievērots mākslas stils.

Viduslaiku māksla nebija domāta, lai parādītu pasauli tādu, kāda tā ir, bet lai **stāstītu par ticību, Dievu un garīgām lietām**, izmantojot simbolus, krāsas un vienkāršotu attēlojumu.

Personāži bieži attēloti **nereālistiski, bet ar nozīmi**, piemēram, lielāka figūra = svarīgāka persona. Piemēram, Jēzus.

Attēlos tika izmantoti **daudzi simboli**. Piemēram, zelta krāsa – dievišķums.

Telpa un cilvēki attēloti **bez dziļuma** – plakani, bez perspektīvas.

Alegorija – slēpta/pārnesta nozīme attēlā: palīdz padziļināti domāt, saprast idejas un vērtības, kas nav uzreiz redzamas. Tas ir veids, kā māksla "runā" par svarīgām tēmām ar simboliem un tēliem.

Mistērija – viduslaikos bija teātris par Bībeles stāstiem, ko spēlēja vienkārši cilvēki, lai citi varētu **saprast kristīgās ticības galvenās idejas**.

Piemērs

Get Outside and Have a (Mystery) Play: Crash Course Theater #10

Tiešsaiste [skatīts 8.05.2025.], pieejams:

https://www.youtube.com/watch?v=5Vl3qcSuUlk&list=PLTVWR_IUv1MuKPcs_yOrJ0gGXy0uOgdPI&index=12

Atgāadne

Monumentālā māksla

Monumentālā māksla – mākslas darbs, kas tiek radīts tieši uz ēku sienām, griestiem, logiem vai citiem arhitektūras elementiem. Šie darbi nav pārvietojami kā gleznas.

Viduslaiku monumentālās mākslas piemēri

Freska – gleznājums uz svaigas, mitras sienas apmetuma. Krāsas uzklāj uz sienas, kamēr tā vēl nav nožuvusi, tādējādi krāsas iesūcas un turas ilgi.

Mozaīka – attēls, kas veidots no daudziem mazajiem gabaliņiem: stikla, akmens vai keramikas. Tos saliek kopā kā puzzle, veidojot attēlu vai rakstu.

Vitrāža – krāsaina stikla logs, kurā gabaliņi ir salikti kopā, lai izveidotu attēlu. Bieži redzamas baznīcu logos, kur gaismas spīd caur stiklu un veido krāsainu efektu.

Atgādne

Laikmetīgās mākslas izpausmes formas – performance, ēnu teātris un animācija

Laikmetīgā māksla – to rada mūsdienu mākslinieki; māksla, ko veido tagad, vai tā ir radīta pavisam nesen.

Laikmetīgā māksla visbiežāk ir par šodienas dzīvi, sabiedrību, emocijām, vidi vai aktuālām problēmām. Tā var izskatīties dažādi – glezna vai skulptūra, bet ir arī video, performance, animācija, skaņa vai kustība.

Laikmetīgajā mākslā svarīgāks par skaistumu var būt vēstījums, ideja vai emocija. Tā aicina domāt, just un skatīties uz lietām no cita skatu punkta.

Performance – mākslas veids, kurā mākslinieks izpilda darbību skatītāju priekšā, izmantojot kustību, ķermeni, telpu, skaņu vai klusumu, lai paustu ideju vai emociju.

Piemērs

Mourad Merzouki, Claire Bardainne & Adrien Mondot. "Pixel of Art".

Tiešsaiste [skatīts 8.05.2025.], pieejams:

<https://www.youtube.com/watch?v=pMuvrDwhp4w>

Ēnu teātris – teātra veids, kur tēli vai figūras tiek rādīti kā ēnas uz ekrāna, izmantojot gaismu. Ar kustībām, siluetiem un reizēm skaņu tiek stāstīts vizuāls stāsts.

Piemērs

VERBA Shadow Theatre. "The Story of Cinderella".

Tiešsaiste [skatīts 8.05.2025.], pieejams:

<https://www.youtube.com/watch?v=0j4hR08T0Bs>

Animācija – mākslas veids, kur attēli vai objekti tiek kustināti, lai radītu kustības ilūziju. To izmanto, lai stāstītu stāstus vai izteiktu idejas ar zīmējumiem, figūrām vai digitāli.

Piemērs

Studio REKKER. "Telefoon Bob". Tiešsaiste [skatīts 8.05.2025.], pieejams:

<https://www.youtube.com/watch?v=DTDiqiGj5zo>

Atgādne

Sižeta plānošana un veidošana

Sižets – stāsta notikumu secība: sižets parāda, kas notiek, kad un kāpēc. Tajā ir sākums (ievads), vidus (notikums, problēma) un beigas (atrisinājums).

Lai veidotu sižetu animācijai, ēnu teātrim vai performancei, ir svarīgi izdomāt vienkāršu, saprotamu un vizuāli izteiksmīgu stāstu, ko var attēlot ar kustībām, tēliem un simboliem – bez gariem dialogiem.

Sižeta plāns

Izdomā galveno ideju!

Par ko būs stāsts? Kādu vēstījumu vai sajūtu vēlies nodot?

Vāc un apkopo informāciju!

Meklēt **faktus un attēlus par viduslaiku mākslu**, simboliem, sižetiem, tērpiem, notikumiem un dzīvesveidu.

Izvēlies galvenos tēlus!

Cik tēlu būs? Kas ir galvenais varonis?

Sadali stāstu daļās (sižeta uzbūve)!

1. **Ievads:** kur atrodas tēls? Kas notiek sākumā?
2. **Notikums:** kas mainās, kāda problēma vai pārsteigums notiek?
3. **Atrisinājums:** kā viss beidzas? Ko tēls saprot vai iegūst?

Izdomā vizuālo risinājumu!

1. Kā izskatīsies tēli? Kādu stilu izmantosi?
2. Vai būs fons, mūzika, gaisma, simboli?

Veido skices!

- Zīmē galvenās ainas – kā kadrus vai bildes secībā!
- Apraksti, kas notiek katrā ainā:
kas parādās, kā kustas, kā mainās gaisma vai noskaņa!

Atgāadne

Medijpratības aspekti animācijas, ēnu teātra un performances veidošanā

Medijpratību var uzlabot ar animāciju, ēnu teātri un performanci, jo šie mākslas veidi liek domāt ne tikai radoši, bet arī kritiski, strādājot ar vizuāliem vēstījumiem un mūsdienu komunikācijas līdzekļiem.

Medijpratība animācijas veidošanā ir prasme, kas ļauj izprast un efektīvi izmantot dažādus vizuālos elementus, lai radītu iedarbīgus un kvalitatīvus animācijas darbus. Tā ietver izpratni par to, kā animācija ietekmē dažādu skatītāju emocijas un domas, kā arī prasmes izvēlēties un izmantot dažādas animācijas tehnikas un rīkus, lai paustu idejas vai stāstus.

Medijpratība ēnu teātra veidošanā nozīmē prasmi izprast un izmantot **gaismu, ēnas un kustību**, lai radītu saprotamu stāstu. Tas palīdz skolēnam **domāt, ko nozīmē tēli un simboli**, un **kā tos izmantot, lai parādītu ideju vai sajūtu**. Veidojot ēnu teātri, skolēns iemācās **stāstīt bez vārdiem**, tikai ar attēliem un kustību.

Medijpratība performances veidošanā ir prasme izmantot **kustību, telpu un ķermeņa valodu**, lai izteiktu ideju vai sajūtu bez vārdiem. Skolēns mācās **domāt radoši**, izprast, kā ar **kustību un žestiem veidot stāstu, kas ieinteresē skatītājus**. Tiek izmantoti vienkārši vizuāli un teatrāli līdzekļi, lai **skaidri parādītu savu ideju**.

Piemērs

WWF Vietnam and VEBRA Shadow group "A story of Change. Save Natur!"

Skatītājam tiek dota iespēja uztvert stāstu bez vārdiem, jo netiek runāts, bet ir tikai izmantotas ēnas, kustības un simboli.

Tas attīsta spēju saprast, kā vizuālie elementi veido nozīmi un kā tie ietekmē skatītāja uztveri.

Tiešsaiste [skatīts 8.05.2025.], pieejams:

https://www.youtube.com/watch?v=y1OYuWN_3bM

Uzdevums/vingrinājums

9.2. Komiksu stāsts "Viduslaiku leģenda šodien"

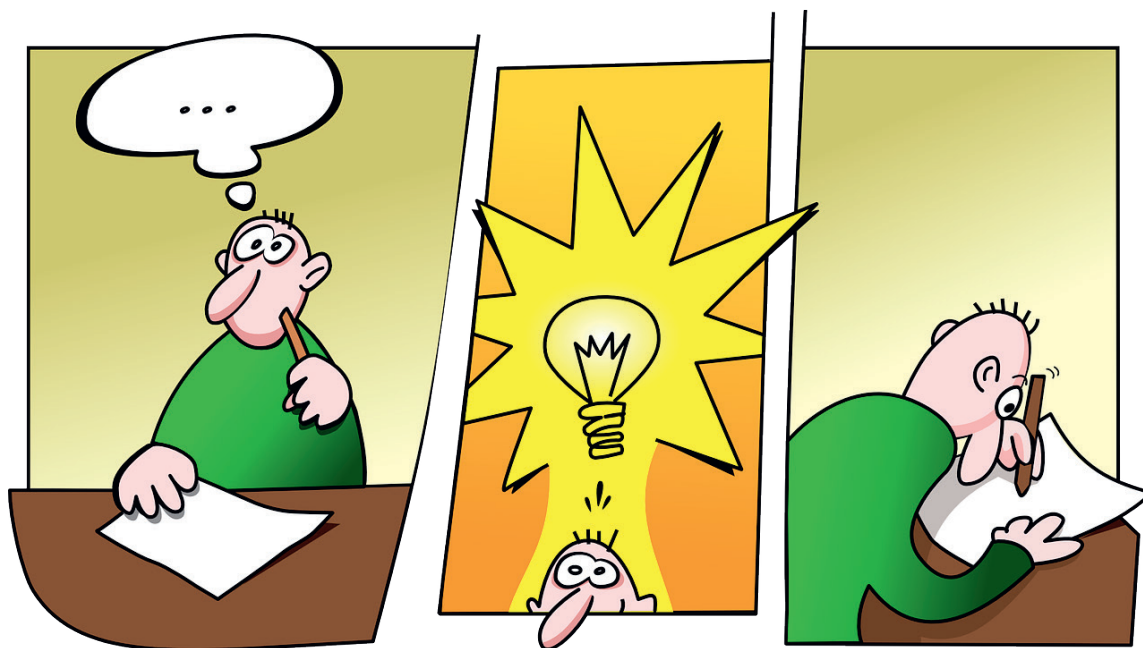
Uzdevuma nosacījumi: izveidot 4–6 kadru komiksu, kurā attēlota kāda viduslaiku leģenda vai sižets, bet mūsdienu skatījumā (piemēram, viduslaiku bruņinieks skolā).

Valodas daļa: katrā komiksa kadrā jāiekļauj teikums vai dialogs.

Svarīgi! Skolotājs var sniegt vārdu krājuma atbalstu (*piemēram, bruņinieks, zobens, skola, draudzība, cīņa, senāk, tagad*).

Skolēna pašvērtējuma tabula.

Kritērijs	Jā	Daļēji	Nē	Komentārs
Komiksā ir vismaz 4 kadri				
Komiksam ir sākums, notikums un noslēgums				
Viduslaiku tēma attēlota mūsdienu vidē				
Katrs kadrs satur teikumu vai dialogu				
Vārdi lietoti pareizi un saprotami				
Zīmējumi atbilst tekstam				
Esmu izmantojis vismaz 5 no dotajiem vārdiem				

2. attēls. Komikss – stāsts, kas tiek attēlots ar zīmētiem attēliem vairākos kadrus, kuros bieži ir arī teksts vai dialogi burbuļos.

9.3. Renesanses un baroka stilu studijas (8 stundas)

Kādu estētisku un emocionālu pārdzīvojumu rada renesanses un baroka laika māksla?

1. Temata vispārīgs skaidrojums

Anotācija

Skolēni pilnveido un nostiprina zināšanas par renesanses un baroka mākslu, mācās atpazīt un salīdzināt abu stilu estētiskās un emocionālās īpatnības. Skolēni izprot, kā renesanses māksla akcentē harmoniju, proporcijas un mierīgumu, bet baroka māksla – dramatismu, kustību un greznību. Skolēni iedvesmojas no šo laikmetu mākslas darbiem, izmanto un kopē to elementus savos radošajos darbos. Diskusijās viņi uzklasa un respektē atšķirīgus viedokļus par mākslas darbu saturu un nozīmi emocionālā, estētiskā, sociālā un ētiskā kontekstā.

Mērķis ir iepazīties ar renesanses un baroka stilu estētiku un radīt abu stilu gleznu fragmentu kopijas, lai saprastu, kādu estētisku un emocionālu pārdzīvojumu rada renesanses un baroka laika māksla.

Pedagogam nepieciešams dot skolēniem vizuālu un teorētisku skaidrojumu par renesanses un baroka stiliem. Pedagogam rada vispārēju izpratni par to, kas ir renesanses un baroka stila studijas.

Šajā tematā skolēni vāc un sakārto informāciju, veido ideju un teorētisko piezīmju skices, kā arī vizuāli dokumentē materiālus, lai vēlāk varētu izgatavot to kopijas. Skolotājs dod padomus, kā visu to kārtot un krāt *portfolio* – kā savas darbības un interešu pierādījumu. Svarīgs ir divu stilu salīdzinājums un secinājumi par raksturīgāko, kas jāatklāj, pētot vizuālos piemērus: renesansei – telpiskā ilūzija, harmonija, līdzsvars, vispārinājums, miers, pamata krāsu kontrasts; barokam – telpiskā ilūzija, ekstāze, metamorfoze, tonālais kontrasts.

Pirms tēmas vadīšanas skolēniem pedagogam ir ieteicams izpētīt citos priekšmetos tematu “Renesanse un baroks”, lai veidotu dziļāku izpratni un starppriekšmetu saikni; kā arī skolotājam ir jāiepazīstas ar attiecīgās tēmas atbalsta materiāliem citās vietnēs, piemēram, uzdevumi.lv (skatīt zemāk).

Renesanse

Renesanse (no franču *renaissance* – atdzimšana) ir mākslas stils un aptver 15.–16. gadsimta kultūras periodu, aizsākas Itālijā un izplatās pārējā Eiropā. Tas saistīts ar antīkās mākslas un kultūras atdzimšanu, kā arī ar humānismu – uzskatu sistēmu, kurā cilvēks, viņa saprāts, radošums un garīgās vērtības kļūst par mākslas un domas centrālo tēmu.

- Pastāv renesanses periodizācija atbilstoši gadsimtiem – **agrā renesanse**; **augstā renesanse/dižrenesanse** (piem., Mikelandželo Siksta kapella, plafona freskas, 1508–1512, Roma, Vatikāna muzejs), šajā periodā tika īpaši izcelti trīs izcilie meistari **Leonardo da Vinči** (*Leonardo da Vinci*), Mikelandželo (*Michelangelo Buonarroti*) un Rafaēls (*Raffaello Sanzio*); un **vēlā renesanse**.

Renesanses galvenās iezīmes

- Dižrenesanse un renesanses dižgari – Džoto, Leonardo da Vinči, Mikelandželo, Rafaēls, Dīrers. Gleznniecība renesansē pievērsās psiholoģiskiem portretiem, antīkajiem sižetiem, portretos attēlo ne tikai valdniekus un augstmaņus, bet arī zinātniekus – humānistus.
- Gan gleznās, gan skulptūrās šī perioda mākslinieki sāka attēlot kailfigūras, veidoja slavenās statujas, attainojot dažādus Bībeles sižetus. Nodibinās pirmās mākslas akadēmijas. Tiek izdotas pirmās mākslas grāmatas.
- Renesanses mākslā tika izmantota lineārā un gaisa perspektīva, lai radītu dziļumu un telpiskumu.
- Mākslinieki tiecās pēc reālisma, attēlojot cilvēku un dabu ar precīzām proporcijām, gaismēnu un krāsu pārejām.
- Darbos bieži parādījās antīkās kultūras motīvi un harmoniska, līdzsvarota kompozīcija.
- Arhitektūrā renesanse izpaudās kā pāreja no gotikas (pārspīlēti vertikālajām formām) uz apjomiem. Drūmās pils – cietokšņus nomaina pils.
- Šajā laikmetā mākslinieki:
 - studēja cilvēka un dzīvnieku anatomiju;
 - izzināja optikas un perspektīvas likumsakarības;
 - veidoja figurālas kompozīcijas;
 - pievērsās ainavu žanriem;
 - pievērsās ķermeņa formu, kustību attēlošanai un kailfigūram, iedvesmojoties no antīko laiku tēlniecības darbiem;
 - tēlniecībā un gleznniecībā attīstīja jaunu žanru – portretu;
 - mākslas darbos attīstīja lielāku radošo brīvību – ieviesa alegorijas (kādas parādības nosacīts attēlojums ar citu līdzīgu parādību) un mitoloģijas (senas teikas un nostāsti) tēlus.
- Mainījās mākslinieku statuss – mākslinieki bija universāli un darbojās dažādās mākslas jomās.
- parādījās mākslas patronāži, mecenāti jeb bagāti mākslas un zinātnes veicinātāji.
- Parādījās interese par mākslu dažādu slāņu cilvēkiem.

Avots: Ilustrētā vārdnīca

https://www.artermini.lv/raksts_new.php?searchstr=renesanse

Avots: Nacionālā enciklopēdija:

<https://enciklopedija.lv/skirklis/102887-renesanse,-t%C4%93lot%C4%81j%C4%81-m%C4%81ksl%C4%81>

Baroks

Baroks: tēlotāja mākslas stils, kas attīstās un pastāv no 16. gs. līdz 18. gs. pirmajai pusei, rodas Itālijā. Tulkojumā no itāļu *barocco* un portugāļu *barroco* – neparasts, neregulārs; (dīvains, brīnumains).

Baroka galvenās iezīmes

- Raksturīgs majestātiskums, formu varenība, greznība, robežu nojaukšana starp arhitektūru, skulptūru un glezniecību.
- Gezniecībā pārsvarā dominē spēcīgi krāsu kontrasti (melns-balts, sarkans-melns u.tml).
- Sienu gleznojumi iluzori paplašina telpu.
- Tēlniecība rotā dārzus un pilsētu laukumus.
- Kompozīcijās – reliģiskie un mitoloģiskie sižeti, alegorijas motīvi un to tēli, dažādi vēsturiski sižeti, kaujas frontes epizodes.
- Dažādi reprezentatīvi portreti.
- Mākslas darbu saturu galvenokārt veido Bībeles sižeti, svēto dzīves ainas, mistiskas atklāsmes, sengrieķu mīti un emocionāli intensīvi notikumi, bet sastopami arī sadzīves žanra un citi temati.
- Dažādu leģendāru notikumu atveidojumi.
- Mākslinieki darbus veido reālistiskus, akcentējot kustību, ar gaismēnas kontrastiem un dažādiem optiskiem efektiem.
- Mākslas darbos ir vērojams reālistiskums, īstenības attēlojums, telpiskums un gaismēnas efekti.
- Baroka mākslai raksturīga kompozīcijas greznība un dinamika, sarežģītas formas, bagātīgs dekors, izteikts telpiskums un kustības sajūta.
- Šī posma māksliniekiem raksturīgs: kontrastainas gaismēnas, krāsu bagātība un variācijas, lai radītu emocionālu ietekmi un dramatisku noskaņu. Barokā izpaužas tieksme uz skatītāja iesaistīšanu, radot iespaidīgus un monumentālus darbus.

Avots:

Nacionālā enciklopēdija:

<https://enciklopedija.lv/skirklis/60870>

Papildu informācija:

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/renesanses-un-baroka-stilu-studijas-98705>

2. Metodiskie ieteikumi pedagogiem

Pedagogam vēlams uzsvartu likt uz salīdzināšanu, jo renesanses un baroka māksla rada spēcīgus vizuālus iespaidus, un skolēniem vieglāk uztvert atšķirības, skatoties konkrētus piemērus. Lai skolēni izprastu periodu maiņu, ieteicams izmantot tā laika mākslinieku mākslas darbus, kas ļauj vizuāli uztvert vēsturisko kontekstu.

Stundu plāna piemērs

Stunda	Stundas sasniedzamais rezultāts skolēnam	Skolēnu darbība	Skolotāja darbība un ieteikumi	Atgādes un materiāli
1. Renesanses mākslas iepazīšana	Atpazīst un nosauc renesanses galvenās iezīmes, atpazīst tās mākslas darbos.	Apskata attēlus, pieraksta iezīmes (perspektīva, proporcijas, harmonija, cilvēka ķermenis).	Prezentē renesanses iezīmes, rāda Leonardo da Vinči, Rafaēla, Mikelandželo darbus.	Atgāde "Renesanse un baroks" – izmantojama, lai skolēni iepazītos ar galvenajām stilu atšķirībām. Atgāde "Renesanses un baroka kopīgās un atšķirīgās iezīmes mākslas darbos" – lai mācītos analizēt darbus pēc kompozīcijas, krāsām, perspektīvas u. c. elementiem.
2. Baroka mākslas iepazīšana	Atpazīst un nosauc baroka stilam raksturīgos elementus un iezīmes, atpazīst tā mākslas darbos.	Apskata attēlus, pieraksta iezīmes (dramatika, kustība, gaismas – ēnas kontrasti).	Skaidro baroka estētiku, rāda Karavadžu, Rubensa, Bernīni darbus, salīdzina ar renesansi.	Atgāde "Renesanse un baroks" – izmantojama, lai skolēni iepazītos ar galvenajām stilu atšķirībām. Atgāde "Mākslas darbu izpēte" – lai mācītos analizēt darbus pēc kompozīcijas, krāsām, perspektīvas u. c. elementiem.
3. Mākslas darbu analīze	Analizē izvēlēta mākslas darba kompozīciju, krāsu lietojumu un stila pazīmes.	Individuāli vai pāros izvēlas vienu renesanses un vienu baroka darbu; aizpilda analīzes tabulu (kompozīcija, gaisma, krāsa, perspektīva, tēma).	Māca izmantot analīzes shēmu, rāda piemērus.	Atgāde "Renesanse un baroks" (vēlreiz kā salīdzinājuma pamats). Atgāde "Mākslas darbu izpēte" – lai skolēni izvērtē izvēlēto darbu detaļas.
4. Mīmu vingrinājums	Skaidro un attēlo mākslas darbos ietvertās un to izraisītās emocijas ķermeņa valodā.	Grupās izvēlas 1–2 mākslas darbu attēlus, ar kustībām un sejas izteiksmēm atveido tajos saskatāmās emocijas.	Skaidro mīma pamatus, rāda piemērus, iedrošina pārspīlēt izteiksmi.	9.3. uzdevums "Renesanses un baroka mīmi – emocijas gleznās" – praktiskajam vingrinājumam, kur skolēni komiski, bet cieņpilni interpretē redzēto.
5. Stila un krāsu pētījums	Pēta un analizē renesanses un baroka krāsu paleti, gaismas – ēnas lietojumu un kompozīcijas.	Izveido kolāžu vai krāsu paraugu lapu no izdrukātiem mākslas darbu fragmentiem, pieraksta galvenos stilam raksturīgos elementus, izvēlas stilu kopijas darbam.	Parāda, kā analizēt gaismas virzienu, krāsu gammu un faktūras. Iedrošina brīvi kombinēt fragmentus.	Atgāde "Renesanse un baroks" – salīdzināt krāsu gammu, gaismas – ēnas lietojumu un kompozīcijas iezīmes.

Stunda	Stundas sasniedzamais rezultāts skolēnam	Skolēnu darbība	Skolotāja darbība un ieteikumi	Atgādes un materiāli
6. Kopijas plānošana	Skicē, izvēlas materiālus un tehniku kopijas veidošanai.	Skicē kompozīciju, atzīmē krāsu laukumus, izvēlas izmēru.	Konsultē par proporciju, krāsu, gaismas un ēnas atveidi.	Atgāde "Mākslas darbu izpēte" – palīdz skolēniem detalizēti saskatīt nianšes, ko vajadzēs pārnēst uz kopiju. Atgāde "Medijpratība mākslā" – lai skolēni apzinātos mākslas darba kultūras un vēsturisko kontekstu.
7. Kopijas izstrāde I	Uzsāk veidot mākslas darba kopiju, ievērojot stila iezīmes.	Strādā ar pamatkompozīciju un galvenajiem krāsu laukumiem.	Sniedz individuālu atbalstu, palīdz tehniskajos jautājumos.	"Mākslas darbu izpēte" – tehnisko elementu salīdzināšanai procesā. "Medijpratība mākslā" – kā vērtēt un prezentēt savu darbu citiem, sasaistot ar oriģinālo laikmetu un ideju.
8. Kopijas izstrāde II	Turpina darbu, veicot detaļu un krāsu saskaņošanu.	Strādā pie detaļām, krāsu slāņiem, ēnām.	Konsultē par nianšiem, faktūru.	
9. Darbu prezentācija un izvērtēšana	Prezentē savu kopiju norādot, kā izmantotas stila iezīmes un kādas emocijas darbs rada.	Prezentē klases priekšā, piedalās diskusijā.	Organizē prezentāciju, vada diskusiju, izmanto vērtēšanas kritērijus.	

Pēc iespējām kādā no stundām var organizēt mācību ekskursiju uz muzeju (piemēram, "Rīgas Birža"), lai skolēni klātienē iepazītu renesanses un baroka mākslas darbus vai to reprodukcijas.

Piemēri, ko izmantot salīdzināšanai, lai skolēni pētītu renesanses un baroka atšķirības.

Renesanse (15.–16. gs.)

- **Leonardo da Vinči** – Svētais vakarēdiens (*The Last Supper*, 1495–1498): perspektīvas lietojums, harmoniska kompozīcija, mierīgs emocionālais tonis.
- **Rafaēls** – Atēnu skola (*The School of Athens*, 1509–1511): līdzsvarotas proporcijas, klasiskā arhitektūra, intelektuāla atmosfēra.
- **Mikelandželo** – Dāvids (1501–1504): ideālā cilvēka proporcijas, mierīgs spēks, iedvesma no antīkās tēlniecības.

Baroks (17.–18. gs.)

- **Karavadžo** – Sv. Mateja aicinājums (*The Calling of Saint Matthew*, 1599–1600): spēcīgs gaismas un ēnu kontrasts (*chiaroscuro*), dramatisks noskaņojums.
- **Pēteris Pauls Rubens** – Trīs grācības (*The Three Graces*, ap 1635): kustības dinamika, bagātīgi tēli, jutekliskums.
- **Džanlorenco Bernīni** – Sv. Terēzes ekstāze (*The Ecstasy of Saint Teresa*, 1647–1652): teātrāls, emocionāls spriegums, izteiksmīga drapērija.

Rekomendācijas:

- svarīgākos terminus (piemēram, perspektīva, simetrija, kontrasts) izvietot klasē redzamā vietā ar īsu skaidrojumu un attēlu;
- diskusiju laikā dot iepriekš sagatavotus jautājumus ar iespējamām atbildes variantiem, lai samazinātu valodas barjeru;
- iespēju robežās izmantot video vai interaktīvas prezentācijas, lai skolēni uztvertu informāciju arī vizuāli un audiāli;
- jaunus vārdus ievadīt ar radošiem uzdevumiem, piemēram, "atrod un nosauc" attēlos stila elementus.

Digitālās galerijas, tiešsaistē pieejamie mākslas piemēri un digitālie rīki:

- **Web Gallery of Art** – digitāla Eiropas glezniecības un tēlniecības kolekcija (renesanse un baroks).
<https://www.wga.hu/>
- **Uffizi Galleries Virtual Tour** – virtuālā ekskursija Florences Ufici galerijā.
<https://www.uffizi.it/en/online-exhibitions>
- **Resurrect3D** – bezmaksas platforma kultūrvēsturisko artefaktu vizualizācijai, apgaismojuma maiņai un anotāciju pievienošanai, kas ļauj skolēniem interaktīvi "izgaismot" un detalizēti izpētīt objektus.
<https://www.library.rochester.edu/spaces/studio-x/resources/resurrect3d>

3. Starppriekšmetu saikne

Mūzika: klausās un analizē renesanses un baroka stila skaņdarbus.

4. Atbalsta materiāli pedagogiem

Metodiskie materiāli un mācību līdzekļi

Ceļa karte skolotājam. Vizuālā māksla 9. klasei

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/CA65028C-6971-4083-8785-122A78495DC7/view>

Metodiski ieteikumi skolotājiem mācību satura īstenošanai vizuālajā mākslā 1.–9. klasei

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/5165D80F-61AE-4B6F-A47B-9C30C2C13E98/view?preview=5165D80F-61AE-4B6F-A47B-9C30C2C13E98>

Vizuālā māksla 7.–9. klasei. Mācību līdzeklis. Skolēna mācību materiāli vieglajā valodā.

VIEGLI LASĪT. 9.2. Viduslaiku māksla. Kā viduslaiku mākslu attēlot ar laikmetīgās mākslas izteiksmes līdzekļiem un paņēmieniem?

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/ADBD4675-9BB1-436C-AF25-8FBB27DC9998/view>

Citi materiāli par temata saturu

Vēsture

11. klase. (Tēma "Renesanse")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vesture/11-klase/pasaule-jauno-laiku-sakuma-4917/re-3f446faa-62e9-4b87-bb35-49e8fd0a0789>

Pasaules vēsture

7. klase. (Tēma "Renesanse un humānisms")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/7-klase/renesanse-un-humanisms-7559>

7. klase. (Tēma "Renesanses nozīme")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/7-klase/renesanse-un-humanisms-7559/re-a58134cd-b6c8-4a53-b199-597d4ff732f9>

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/7-klase/renesanse-un-humanisms-7559/re-194b9bd8-95eb-4214-b83d-d90e28e2cce6>

7. klase. (Tēma "Itālijas renesanse")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/7-klase/renesanse-un-humanisms-7559/re-0625099f-6880-43ef-9ea9-c4a5f32e29b2>

7. klase. (Tēma "Renesanse un humānisms Florencē")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/7-klase/renesanse-un-humanisms-7559/re-baa1fa2b-ace3-432a-ba40-89fb93373432>

8. klase. (Tēma "Māksla 17./18. gs. mijā")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/8-klase/izglitiba-zinatne-un-kultura-jaunajos-laikos-7293/re-ac68b044-e82c-42c7-b217-c49d76901d58>

8. klase. (Tēma "Arhitektūra un māksla")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/8-klase/izglitiba-zinatne-un-kultura-jaunajos-laikos-7293/re-ac172232-4e5b-48a6-9313-717d60ddccc8>

Vizuālā māksla

7. klase. (Tēma "Vides un arhitektūras mijiedarbība. Baroks")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksa-skola2030/7-klase/arhitektura-un-vide-73127/re-8b1a2275-ee9e-42b8-97ea-e49786183ba3>

8. klase. (Tēma "Baroka glezniecība")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksa/8-klase/baroka-gleznieciba-6469/re-51d922cb-fa0b-4bb5-90c4-e4ef9433e375>

9. klase. (Tēma "Renesanse")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksa-skola2030/9-klase/renesanses-un-baroka-stilu-studijas-98705/re-4c2e1542-789a-401d-bdf0-1aea7df5894d>

9. klase. (Tēma "Renesanse un baroka stilu studijas")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksa-skola2030/9-klase/renesanses-un-baroka-stilu-studijas-98705>

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksa-skola2030/9-klase/renesanses-un-baroka-stilu-studijas-98705/TeacherInfo>

9. klase. (Tēma "Baroks")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksa-skola2030/9-klase/renesanses-un-baroka-stilu-studijas-98705/re-39d96362-245f-4429-9465-65e8692d0f00>

9. klase. (Tēma "Baroka spilgtākie pārstāvji")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksa-skola2030/9-klase/renesanses-un-baroka-stilu-studijas-98705/re-fa-440c1a-0d5b-4845-a535-2f925bba2231>

Latvijas un pasaules vēsture

1. klase. (Tēma "Renesanse un tās ideoloģija – humānisms")

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/8-klase/atklajumu-un-baznicas-reformu-laikmets-83787/renesanses-un-lielo-geografisko-atklajumu-laikmets-79166/re-d4f4a943-6e4f-468f-9167-9bd0485b2fdf>

8. klase. (Tēma "Renesanses izplatība ziemeļu zemēs un nozīme")

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/8-klase/atklajumu-un-baznicas-reformu-laikmets-83787/renesanses-un-lielo-geografisko-atklajumu-laikmets-79166/re-95771c18-d2f9-4213-86a3-f6068ad7d9d5>

8. klase. (Tēma "Renesanses un Lielo Ģeogrāfisko atklājumu laikmets")

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/8-klase/atklajumu-un-baznicas-reformu-laikmets-83787/renesanses-un-lielo-geografisko-atklajumu-laikmets-79166>

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/8-klase/atklajumu-un-baznicas-reformu-laikmets-83787/renesanses-un-lielo-geografisko-atklajumu-laikmets-79166/TeacherInfo>

8. klase. (Tēma "Renesanse un humānisms Itālijā")

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/8-klase/atklajumu-un-baznicas-reformu-laikmets-83787/renesanses-un-lielo-geografisko-atklajumu-laikmets-79166/re-3bfd1e47-64b0-47a1-9704-3f23aff4abe0>

Mūzika

8. klase. (Tēma "Baroka raksturojums")

<https://www.uzdevumi.lv/p/muzika-skola2030/8-klase/opera-baroka-laika-un-rokopera-79201/re-37926713-f10a-4a89-b67d-d3cf9d62a435>

8. klase. (Tēma "Opera baroka laikā un rokopera")

<https://www.uzdevumi.lv/p/muzika-skola2030/8-klase/opera-baroka-laika-un-rokopera-79201>

5. Tematā apgūstamo terminu/jēdzienu skaidrojums

Renesanse – mākslas virziens balstās uz laicīgiem estētiskiem ideāliem un ierosmi gūst Senās Grieķijas un Romas mākslā; attiecīgais arhitektūras un tēlotājas mākslas stils.

Stils (piem., renesanses, baroka stils) – māksliniecisko izteiksmes līdzekļu kopums, daiļrades paņēmieni kopums, tēlu sistēmas īpatnības (piemēram, mākslas darbā, kāda autora daiļradē, tautas, laikmeta mākslā).

Batālija – tēlotājas mākslas žanrs, kurā attēlotas kauju un frontes dzīves epizodes; šī žanra mākslas darbs.

Nozīme (piem., mākslas darba nozīme) – vērtība, kaut kā nozīmīgums, svarīgums.

Harmonija – saskaņa, samērīgums (samērība).

Saskaņa – stāvoklis, kad kaut kā sastāvdaļas sader viena ar otru, cita ar citu.

Vispārinājums (vispārināt) – atsevišķiem objektiem (priekšmetiem, parādībām, procesiem) konstatētās vispārējās, būtiskās īpašības, pazīmes vispārīgā, nedetalizētā veidā attiecināt uz citiem līdzīgiem objektiem (priekšmetiem, parādībām, procesiem).

Kontrasts – krass pretstats, krasa atšķirība (piemēram, starp krāsām, laukumiem gleznā, zīmējumā, fotogrāfijā).

Ilūzija – maldīgs priekšstats; uztveres malds.

Sintēze – nevienmērīgu elementu saistījums noteiktā sistēmā, vienotā veselumā.

Ekstāze – emocionāls stāvoklis, kam raksturīga ārkārtīga sajūsma, kura pāriet afektā.

Metamorfoze – pārvēršanās, pārveidošanās. Mitoloģijā pārvēršanās citā dzīvā būtnē vai nedzīvā lietā dievišķu spēku iejaukšanās rezultātā.

Ētisks – tāds, kas atbilst morāles un labas uzvedības principiem; godīgs un taisnīgs.

Estētika – mācība par skaistumu, mākslu un gaumi, kā arī par to, kas cilvēkam šķiet vizuāli vai emocionāli pievilcīgs.

Pieredze (pieredzēt) – praktiskajā darbībā iegūtais zināšanu, prasmju, iemaņu kopums.

Uztvere (uztvert) – psihisks izziņas process, kura rezultātā cilvēkam veidojas priekšstats par kādu savās sajūtās uztvertu parādību. Atveidot, arī analizēt apziņā.

Uzskati (uzskatīt, uzskatus, uzskats) – cilvēka vai cilvēku grupas pārliecības, domas un viedokļi par kādu jautājumu vai lietu.

Saturs – (piem., emocionāls, estētisks, sociāls un ētisks saturs) tas, kas ietverts kādā darbā, tekstā, mākslas darbā vai notikumā; galvenā doma un informācija, ko tas pauž.

Emocionāls – tāds, kurā izpaužas jūtas, emocijas.

Pārdzīvojums (pārdzīvot) – spēcīga emocionāla pieredze vai sajūta, ko izraisa kāds notikums vai situācija.

Līdzpārdzīvojums – spēja just līdzīgu cita cilvēka emocijām un pieredzei, it kā pats to piedzīvotu.

Sociāls (sociāli) – saistīts ar sabiedrību, cilvēku dzīvi un attiecībām sabiedrībā, tām raksturīgs; arī sabiedrisks.

Studijas (izstudēt, studēt) – rūpīga, sistemātiska kaut kā iepazīšana, apgūšana, arī pētīšana.

6. Citu terminu/jēdzienu skaidrojums šajā tematā

Vēstījums – doma, ideja vai informācija, ko autors vēlas nodot citiem ar vārdiem, attēliem vai citādi.

Ģildes – viduslaikos amatnieku vai tirgotāju apvienības, kas aizstāvēja savu biedru intereses, noteica darba kvalitātes standartus un organizēja savas nozares darbību.

Freska – monumentālās glezniecības tehnika: gleznošana ar ūdenī izšķīdinātām krāsām uz apmetuma.

Monumentāls – ļoti liels, iespaidīgs vai nozīmīgs pēc izmēra, formas vai satura. To bieži lieto saistībā ar ēkām, pieminekļiem vai mākslas darbiem, kas atstāj spēcīgu iespaidu uz skatītāju.

Gotika – mākslas un arhitektūras stils, kas Eiropā attīstījās viduslaikos (12.–16. gs.), raksturīgs ar slaidām, vertikālām formām, smailiem logiem un arku ailēm, bagātīgiem dekoriem un vitrāžām, radot viegluma un garīguma iespaidu.

Resurss (resursi) – krājumi, līdzekļi izmantošanai noteiktam mērķim.

Simbols (simboli) – tēls, priekšmets vai zīme, kam piešķirta īpaša, bieži pārnesta nozīme, lai attēlotu kādu ideju, jūtas vai jēdzienu. Simbols var būt gan grafiska zīme, gan priekšmets, dzīvnieks, krāsa vai cits elements, kas nes dziļāku nozīmi.

Orģināls – pirmveidojums; pirmreizējs, autora paša radīts, parasti mākslas darbs;

Iespaidis (iespaidi) – sajūta vai priekšstats, kas rodas cilvēkam kāda notikuma, pieredzes vai mākslas darba ietekmē.

Kolekcija – sistematizēts (parasti ar mākslu, vēsturi, zinātņu nozarēm saistītu) vienveidīgu priekšmetu krājums.

Radošais darbs – atsevišķs mākslinieciskas vai radošas izpausmes rezultāts (piemēram, zīmējums, dzejolis, fotogrāfija, glezna). Tas parasti ir vienreizējs uzdevums vai neliela apjoma darbs, ko var paveikt īsā laikā un kas neprasa plašu sagatavošanās procesu.

Radošais projekts – plašāks, ilgtermiņa darbs ar noteiktu mērķi un plānu, kurā apvienotas vairākas radošās darbības un soļi (piem., izpēte, ideju attīstīšana, dažādu tehniku izmantošana, gala rezultāta prezentācija).

Process (radošais process) – secīgu darbību kopums noteikta rezultāta sasniegšanai.

Kopija (kopijas) – oriģinālam (piemēram, mākslas darbam) līdzīgs atveidojums jeb atdarinājums.

Elements (elementi, elementu) – viena no (kāda veseluma) sastāvdaļām.

Atklājums – pēkšņi uzzināts, konstatēts (parasti pārsteidzošs) fakts. Atziņa, kas iegūta, vai fakts, kas konstatēts pētījumu, meklējumu rezultātā.

Nianse (darba nianse) – neliela, tikko uztverama atšķirība, arī neliela, īpatnēja pazīme, īpašība.

Tolerance – spēja pieņemt un cienīt atšķirīgus cilvēkus, viņu uzskatus, paradumus un dzīvesveidu, pat tad, ja tie ir atšķirīgi no paša ieradumiem un uzskatiem.

Iedvesmoties (iedvesma, iedvesmot) – spēcīga emocionāla vai garīga pacilātība, kas rosina radoši domāt un radīt jaunas idejas vai darbus. Vēlēšanās strādāt, darboties, darba prieks, enerģija.

Kultūra – cilvēku kopīgās vērtības, tradīcijas, paradumi un radītās lietas, kas raksturo kādu sabiedrību. Tā ietver mākslu, valodu, paražas un dzīvesveidu, kas tiek nodots no paaudzes paaudzē.

Vērtība (dzīves un kultūras vērtības) – pozitīvo īpašību kopums (piemēram, cilvēkam, parādībai, procesam, priekšmetam), kas tiek uzskatīts par ļoti svarīgu un noderīgu, arī ietekmīgu.

Atsauce (atsauces) – norāde (uz kādu autoru, izmantotajiem avotiem u. tml. parasti zinātniskos tekstos).

Avoti (avotiem) – dokuments, raksts, grāmata, ko izmanto pētniecības darbā. Informācijas sniedzējs; ziņu ieguves vieta.

Jūtas – cilvēka pārdzīvojums, attieksme pret apkārtējo pasauli un pašam pret sevi.

Radišana (radīt; radišanas prieks) – veidot kaut ko savā iztēlē. Panākt, ka veidojas kaut kas jauns (parasti derīgs praktiskai lietošanai, izmantošanai).

Izstāde – pasākums, kurā publiskai apskatei parāda kādu (piem., mākslas darbu) kopumu; vieta, kur kaut kas tiek izstādīts.

Daudzkultūru vide – vide, kurā līdzās dzīvo un sadarbojas cilvēki no dažādām kultūrām ar atšķirīgām tradīcijām, valodām un paražām.

Skice (skicē, skicēt) – ātri radīts un vienkāršs zīmējums, uzmetums, kas palīdz nepazaudēt un fiksēt ideju, domu vai priekšstatu.

Vizuāls (vizuālie) – tāds, kas ir uztverams ar redzi.

Portfolio – sakārtots darbu (piemēram, gleznas, fotogrāfijas) un sasniegumu krājums, kas parāda cilvēka prasmes, pieredzi un radošo vai profesionālo attīstību.

Kritērijs (kritēriji) – noteikumi vai pazīmes, pēc kuriem vērtē, izvērtē vai izvēlas kaut ko.

Atgriezeniskā saite – informācija vai viedoklis, ko cilvēks saņem par savu darbu vai rīcību.

Organizēt (organizē) – sakārtot lietas tā, lai viss notiktu veiksmīgi. Piemēram, organizēt pasākumu nozīmē plānot, sadalīt darbus un nodrošināt, lai viss noritētu gludi.

7. Tēmas un terminu/jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls

Atgāadne

Renesanse un baroks

1. attēls. Renesanses mākslas piemērs.

Renesanse – laiks Eiropas vēsturē, kad cilvēki atkal atklāja un augsti vērtēja antīko kultūru – seno Grieķiju un Romu.

Renesanses laikā notika atdzimšana – mākslā, zinātnē, arhitektūrā un domāšanā. Cilvēki sāka vairāk interesēties par savu būtību, dabu, zināšanām un skaistumu. Mākslinieki sāka zīmēt reālistiski, pievēršot uzmanību cilvēka ķermenim un dabai.

2. attēls. Baroka mākslas piemērs.

Baroks ir mākslas un arhitektūras stils, kas pazīstams ar savu greznību, dramātismu, kustību un spēcīgām emocijām.

Baroks ir krāšņa, izteismīga un iespaidīga māksla, kurā izmanto spilgtas krāsas, daudz detaļu, kontrastus un gaismas saspēli.

Renesanses un baroka kopīgās un atšķirīgās iezīmes mākslas darbos

Renesanse

3. attēls. Petrus Kristus (*Petrus Christus*, aktīvs no 1444. līdz 1475.). Zeltkalis savā veikalā. 1449. Eļļa uz koka, 98 x 85,2 cm.

Baroks

4. attēls. Pīters de Hohs (*Pieter de Hooch*, 1629–1684). Kāršu spēlmaņi un kalpone. Ap 1665.–1675. Eļļa uz audekla, 68,6 x 58,4 cm.

Abos periodos – renesanses un baroka – cilvēka attēlošana ir būtiska. Mākslinieki pievērš uzmanību anatomijai, emocijām un indivīda nozīmei.

Gan renesanses, gan baroka mākslinieki tiecas pēc reālistiska attēlojuma, izmantojot perspektīvu, gaismu un ēnu tehnikas.

Stils – līdzsvarots, harmonisks, rāms.	Stils – dramatisks, ekspresīvs, emocionāli piesātināts.
Kompozīcija – simetriska, centrāla.	Kompozīcija – dinamiska, asimetriska, ar dziļu telpiskumu un kustību.
Krāsas – mierīgas, dabiski saskaņotas.	Krāsas – spēcīgs kontrasts, gaismas un tumsas spēle.
Emocijas – atturīgas, idealizētas.	Emocijas – intensīvas, pat teatrālas.
Tēmas – mitoloģija, cilvēks, zinātne, līdzsvarā ar reliģiju.	Tēmas – reliģija, uzvara, ciešanas, reliģiskie un mitoloģiskie notikumi.
Telpa – lineārā un gaisa perspektīva, dziļums.	Telpa – ilūziju radīšana izmantojot optiskos efektus.

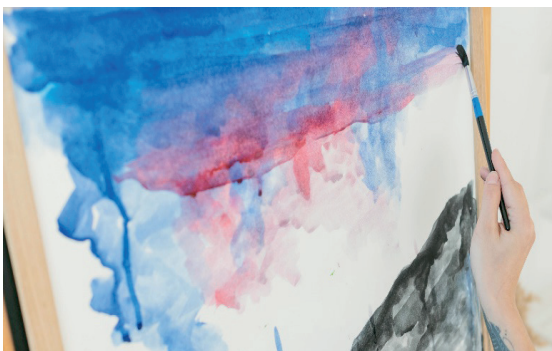
Atgāadne

Mākslas darbu izpēte

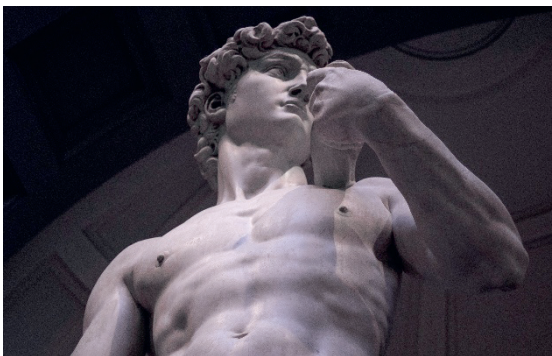
Terminu/Jēdzienu skaidrojums

Perspektīva – attēlo dziļumu un telpu uz plaknes (piemēram, papīra vai audekla), lai attēls izskatītos telpisks un reāls.

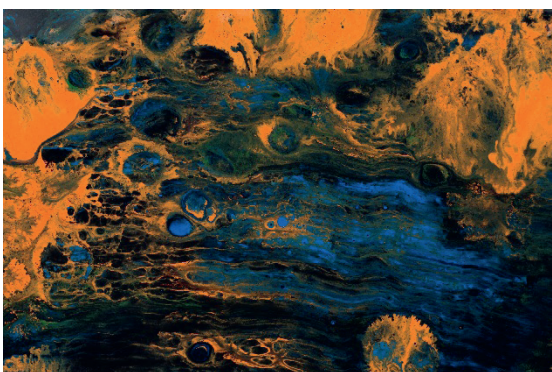

Glezniecības maniere (triepieni) – veids, kā mākslinieks uzklāj krāsu un veido attēlu. Tā parāda mākslinieka personīgo stilu, tehniku un to, kā viņš strādā ar otu, triepieniem, faktūru un detaļām.

Vispārinājums mākslas darbos – mākslinieks attēlo kādu ideju, tēlu vai sajūtu tā, lai tā kļūtu saprotama vai attiecināma uz plašāku cilvēku loku, ne tikai uz konkrētu gadījumu.

*Piemēram, renesanses mākslā attēlotais **ideālais cilvēks** ar skaistu ķermeni (piemēram, Mikelandželo "Dāvids"), nav uztverams tikai kā viens cilvēks – tas ir vispārinājums par cilvēka spēku un skaistumu.*

Kontrasts – mākslinieks liek kopā ļoti atšķirīgas lietas, lai tās izceltos un skatītājs tās labāk pamanītu.

Piemēram, silta oranža krāsa pret auksti zilu, lai radītu spriedzi vai uzmanību.

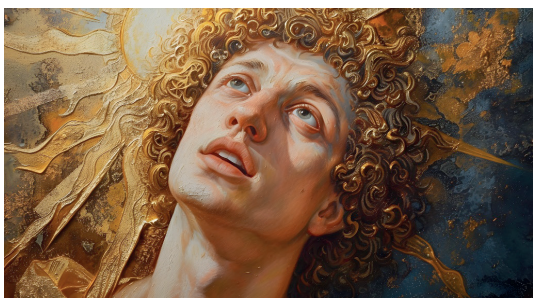
Ilūzija mākslā apmāna acis – liek domāt, ka redzi īstu lietu, dziļumu vai kustību, bet tas ir tikai **attēls uz plaknes**.

Piemēram, gleznā logs izskatās īsts, bet tas ir tikai uzzīmēts.

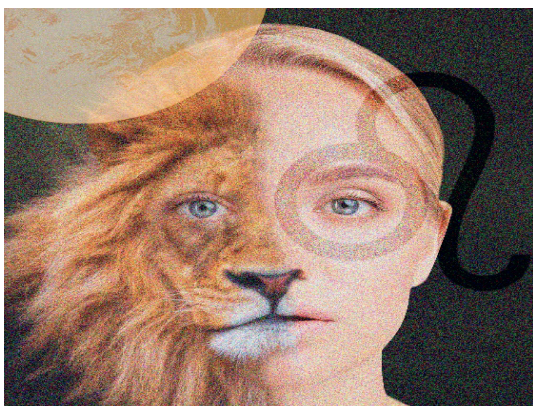
Sintēze – dažādu ideju, stilu vai materiālu **apvienošana vienā darbā**, lai radītu **jaunu, vienotu veselumu**.

Piemēram, gleznas un fotogrāfijas sintēze.

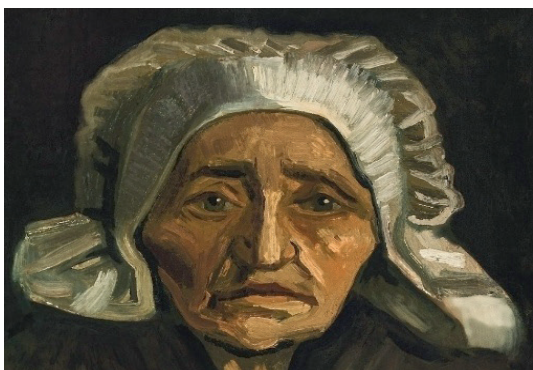
Ekstāze – cilvēks attēlots **ļoti spēcīgā sajūtu vai garīgā pārdzīvojuma brīdī**.

*Piemēram, baroka mākslā redzami svētie vai mocekļi, kuri ekstāzē ar plaši atvērtām acīm skatās debesīs, tas simbolizē **garīgu savienojumu ar Dievu**.*

Metamorfoze – pārvērtības: kad viens tēls, forma vai objekts **pāriet citā**, mainās vizuāli vai simboliski.

Piemēram, cilvēks pārvēršas par dzīvnieku.

Vispārinājums – mākslinieks attēlo **vienu tēlu, situāciju vai notikumu**, bet tas **pārstāv daudzus līdzīgus** – plašāku ideju vai cilvēku grupu.

Piemēram, vecās sievietes portrets attēlo tās sievietes, kuras savā dzīvē daudz strādājušas, piedzīvojušas grūtus laikus un saglabājušas spēku.

Izteiksmes līdzekļi renesanses ainavā

5. attēls. Joachims Patinirs (Joachim Patinir, Netherlandish, 1480 – 1524).

Svētā Jeremija grēku nožēlošana. Ap 1512.–1515.

Elļa uz koka, izmērs atvērtā veidā – 117,5 x 81,3 cm.

Perspektīva.

Piemēram, darbā izmantota **gaisa (atmosfēras) perspektīva** – tālumā esošie objekti kļūst **gaišāki un zilganāki**, lai radītu **dziļuma sajūtu**.

Kompozīcija.

Piemēram, gleznā redzami trīs plāni – tuvāk skatītājam ir Svētais Jeremijs, bet tālāk redzama plaša ainava ar dabu un kalniem.

Krāsu toni.

Piemēram, darbā izmantoti **silti, tumši brūni, zaļi un pelēki toni**, kas piešķir dziļumu.

Kur atrodas mākslinieks (attiecībā pret horizontu).

Piemēram, darbā skats ir **nedaudz no augšas** – skatītājs redz gan cilvēku, gan plašo ainavu.

Kāda ir glezniecības maniere (triepieni).

Piemēram, darbā otas triepiens ir **gluds un smalks**, gandrīz neredzams.

Kādas ir redzamās kontūras (silueti, laukumi).

Piemēram, **tēli un objekti ir skaidri nošķirti, ar izteiktām kontūrām**.

Silueti redzami gan dabā (kalni, koki), gan arhitektūrā (ēkas fonā).

Sfumato tehnika – krāsas un līnijas tiek sapludinātas, lai gaismas pāreja ēnā būtu maiga. Tas padara tēlus dabiskākus un telpiskus, bez asām kontūrām. Šo tehniku īpaši izmantoja **Leonardo da Vinči** (gleznā Mona Liza – tās maigās sejas līnijas un izplūdušā gaisma ir klasisks sfumato piemērs).

Izteiksmes līdzekļi baroka ainavā

6. attēls. Jakobs van Reisdāls (Ruisdael, 1628/29–1682).
Ainava ar ciematu tālumā. 1646.
Eļļa uz koka, 76,2 x 109,2 cm.

Perspektīva.

Piemēram, zems horizonts ļauj debesīm ieņemt lielu vietu, radot plašuma un drāmas sajūtu. Priekšplānā krāsas ir tumšākas un siltas, tālumā – gaišākas un vēsas.

Kompozīcija.

Piemēram, mākslas darbs nav simetrisks, bet viss ir līdzsvarā. Vienā pusē ir lieli koki, otrā – atklāts lauks.

Krāsu toni.

Piemēram, priekšplānā dominē silti zemes toni – brūni, zaļi, okeri (dzeltenbrūns), bet tālumā un debesīs ir vēsāki, zilganpelēki toni. Tas rada kontrastu un padara skatu dzīvīgāku.

Kur atrodas mākslinieks (attiecībā pret horizontu).

Piemēram, skatupunkts ir zems – it kā skatītājs no zemes skatītos uz augšu, tāpēc koki un mākoņi izskatās ļoti lieli un iespaidīgi.

Kāda ir glezniecības maniere (triepieni).

Piemēram, tuvumā detaļas gleznotas ļoti rūpīgi – redzama zāle, koku lapas, miza. Debesis gleznotas ar plūstošiem, brīvākiem triepieniem, lai mākoņi izskatītos kustīgi.

Kādas ir redzamās kontūras (silueti, laukumi).

Piemēram, koku un ēku formas ir skaidri saskatāmas pret debesīm. Lielas debesu un zemes platības ir pretstatā sīkām detaļām, kas rada ritmu un kustību.

Izteiksmes līdzekļi renesanses portretā

7. attēls. Žans Hei (Jean Hey, 15. gs.).
Austrijas Margarētas portrets. Ap 1490.
Eļļa uz koka, 32,7 x 23 cm.

Gaismas un ēnas kontrasts.

Piemēram, gaisma vienmērīgi izgaismo seju, padarot to maigu un klusu – nav dramatiska ēnojuma.

Kompozīcija.

Piemēram, seja un fonā redzamā arka veido stingru un mierīgu kompozīciju, kas ļauj princesei izcelties un izskatīties eleganti.

Krāsu toņi.

Piemēram, portretā izmantoti maigi, dabiski siltie toņi – sejas āda ir gaiša, ar maigām rozīgām nokrāsām.

Glezniecības maniere (triepieni).

*Piemēram, gleznojums ir gluds un precīzs, bez redzamiem otu triepieniem.
Fons un detaļas veidotas vienmērīgi, lai izceltu tikai formas.*

Sejas izteiksme un poza.

Piemēram, meitene attēlota mierīga un nopietna, sēž taisni un skatās nedaudz sānis, kas raksturīgi renesanses portretiem un piešķir viņai cienīgu izskatu.

Izteiksmes līdzekļi baroka portretā

8. attēls. D. R. Velasakesa darbnīca
(Workshop of Diego Rodríguez de Silva y Velázquez, 1599–1660).
Marija Terēza, Spānijas princese. Eļļa uz audekla, 48 x 37 cm.

Gaismas un ēnas kontrasts.

Piemēram, izgaismotā seja izceļas uz tumšā fona un pievērš uzmanību tēlam.

Kompozīcija.

Piemēram, meitene attēlota centrā un simetriski, kas rada stabilitāti un cieņas sajūtu.

Krāsu toni.

Piemēram, tumšs fons un vienkāršas krāsas palīdz izcelt seju un rada mierīgu, cēlu noskaņu.

Glezniecības maniere (triepieni).

Piemēram, tēls attēlots ar lielu uzmanību detaļām – īpaši sejas vaibstiem, apģērba faktūrai un gaismas spēlei uz ādas. Nav redzamas asas otu triepienu līnijas.

Sejas izteiksme un poza.

Piemēram, sejas izteiksme ir mierīga un nopietna, poza – stalta un cieņpilna.

Atgāadne

Kas ir medijpratība mākslā?

Medijpratība apmeklējot mākslas muzejus

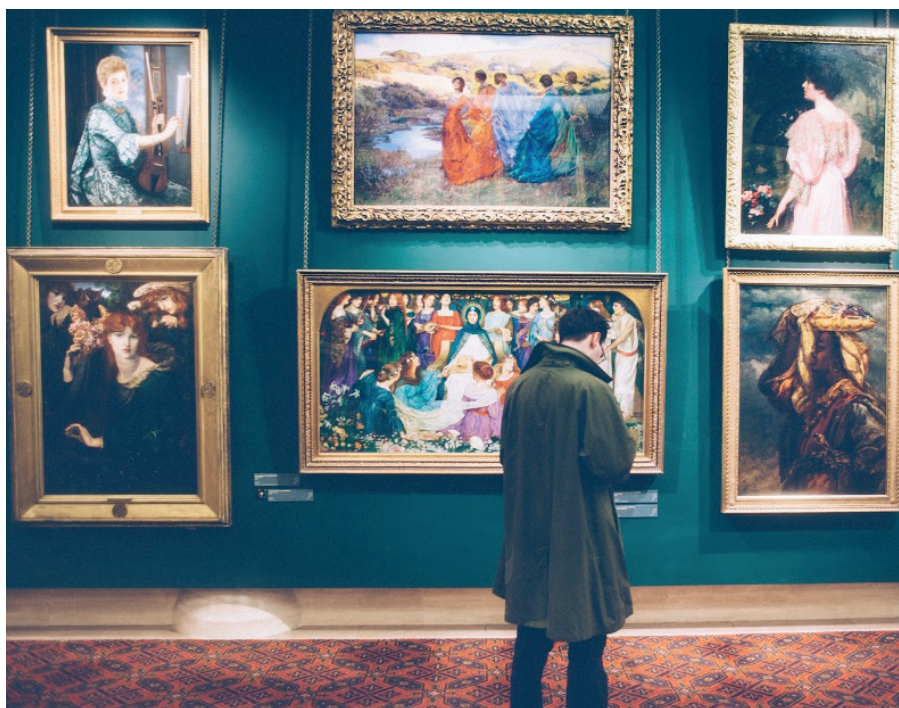
Mākslas vēstures izpratne. Zināšanas par mākslas vēsturi ir būtiskas, lai saprastu, kā un kāpēc konkrēti stili, tehnikas un tēmas ir attīstījušās dažādos laikmetos. Piemēram, kā renesanses un baroka mākslas laikmeti ietekmējuši mūsdienu mākslu.

Kultūras un sociālais konteksts. Mākslas darbi vienmēr atspoguļo laikmeta kultūru, politiskās un sociālās realitātes. Piemēram, mākslas darbi atspoguļo sabiedrības normas, vērtības un problēmas, un – kā tas var ietekmēt skatītāju uzskatus un attieksmes?

Mākslinieka nodomi un vēstījums. Mākslinieks katrā darbā iegulda savu vēstījumu vai ideju. Piemēram, mākslinieks izmanto formu, krāsu, līniju un simbolus, lai nodotu vēstījumu.

Tehnikas un materiālu izpratne. Dažādi mākslinieki savos darbos izmanto dažādas tehnikas un materiālus. Piemēram, eļļas glezniecība, skulptūra, instalācijas māksla un digitālā māksla katra piedāvā unikālu veidu, kā nodot vēstījumu.

Mākslas kritika. Skatītājs ne tikai bauda mākslu, bet arī spēj to kritiski uztvert. Tas ietver mākslas darba analizēšanu no dažādiem skatpunktiem, apsverot gan tā kvalitāti, gan saturu, gan arī mākslas darba nozīmi.

9. attēls. Piemēram, apmeklējot mākslas galerijas, muzejus vai skatoties mākslas darbus tiešsaistē, svarīgi ir ne tikai vērot attēloto, bet arī iedziļināties. Pievērsiet uzmanību tam, kā un kāpēc darbs ir veidots – kādas krāsas izvēlētas, kāds ir kompozīcijas ritms, kādi simboli izmantoti!

Uzdevums/vingrinājums

9.3. Renesanses un baroka mīmi* – emocijas gleznās

Uzdevums

Izvēlies vienu renesanses vai baroka mākslas darbu (piemēram, "Mona Liza", "Ādama radīšana", "Judīte un Holoferns")!

Izpēti gleznā redzamās emocijas:

- Ko varētu domāt vai teikt tēli gleznā?
- Kādas sajūtas izraisa kompozīcija, krāsas, kustības?

Mīmus var veidot:

- uz papīra (gleznas izdruka + pieraksts);
- PowerPoint / Google Slides;
- Canva.com, meme generator lietotnes u. c.

Valodas daļa. Izveido mīmi (attēlu + tekstu):

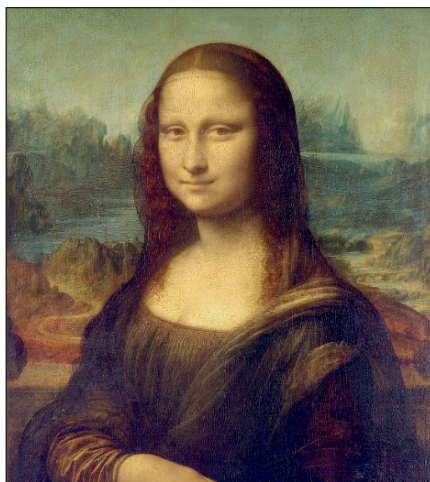
- pievieno gleznai tekstu (augšā/lejā), kas komiski, bet cieņpilni komentē emocijas vai situāciju gleznā!
- Tekstam jābūt saistītam ar mūsdienu pieredzi (piemēram, skola, emocijas, ikdiena).

* Mīms – attēls, video vai teksts, kurš tiek papildināts ar smieklīgu, asprātīgu vai ironisku komentāru, lai izteiktu kādu ideju, emociju vai viedokli.

Skolēna pašvērtējuma tabula

Kritērijs	Jā	Daļēji	Nē
Izvēlējos renesanses vai baroka mākslas darbu kā mīma pamatu.			
Mans mīms atspoguļo emocijas vai ideju.			
Teksts saprotams.			
Teksts ir saistīts ar attēlā redzamo.			
Mīms ir radošs un cieņpilns pret oriģinālo mākslas darbu.			
Varu paskaidrot, kāpēc izvēlējos šo attēlu un tekstu.			

Mans komentārs par savu darbu:

**Kad fiziski esi klasē,
bet domās jau vasarā.**

10. attēls. Autora veidots mīms.
Leonardo da Vinči (Leonardo da Vinci), 1452–1519).
Mona Liza jeb Džokonda. 1503. Eļļa uz audekla, 77 x 53 cm.

9.4. Modernisms mākslā un tā rašanās iemesli (8 stundas)

Kas raksturīgs modernismam?

Kas jāzina par modernismu, lai varētu uzrakstīt manifestu?

1. Temata vispārīgs skaidrojums

Anotācija

Šajā vizuālās mākslas tematā, tāpat kā citos ar mākslas vēsturi saistītajos tematos, svarīgi ir veidot sakarības starp dzīvē un mākslā notiekošo, parādīt to savstarpējo mijiedarbību. Modernisma rašanās 20. gadsimtā ir cieši saistīta ar 19. gadsimtā notikušo industriālo revolūciju, kas lielā mērā mainīja situāciju sabiedrībā, līdz ar to arī mākslas pasaulē. Fotogrāfiju veidošanas tehnikas izgudrošana nozīmēja, ka mākslai vairs nebija jāattēlo realitāte, līdz ar to mākslinieki meklēja citus uzdevumus un izteiksmes līdzekļus. Arī sabiedrības kārtības maiņa radīja jaunas problēmas, kuras kalpoja par tēmu modernistu mākslā. Mākslas virzieni 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā ir jāparāda kā kopums, nevis kā atsevišķi strāvojumi.

Skolēni veido un gūst izpratni par modernismu mākslā un tā stiliem, kā arī tā rašanās iemesliem. Mērķis ir iemācīties pētīt informācijas avotus par 19. un 20. gs. notikumiem sabiedrībā, iepazīt tālaika mākslinieku un literātu manifestus un analizēt to saturu. Skolēni izvēlas kādu jau gatavu modernisma manifestu un, balstoties uz tā idejām, veido scenogrāfiju – vizuālu telpas, gaismas, krāsu un priekšmetu risinājumu, kas atspoguļo manifesta noskaņu, vēstījumu un laikmeta garu.

Pedagogam nepieciešams dot skolēniem vizuālu un teorētisku skaidrojumu par modernismu mākslā, tā raksturīgākajām pazīmēm un rašanās iemesliem. Pedagogs rada vispārēju izpratni par to, kā skolēnam savā darbā attēlot modernisma raksturīgākos stilus un iezīmes, lai izpildītu uzdevumu izveidot manifestu. Pirms tēmas vadīšanas skolēniem pedagogam ir ieteicams nostiprināt zināšanas par modernismu mākslā, tā raksturīgākajām iezīmēm un rašanās iemesliem. Kā arī viņam ir jāizpēti, kas saistībā ar tematu "Modernisms mākslā un tā rašanās iemesli" ir apskatīts un mācīts citos priekšmetos, lai veidotu dziļāku izpratni un starppriekšmetu saikni. Pedagogam ir arī jāiepazīstas ar temata atbalsta materiāliem dažādās vietnēs, piemēram, uzdevumi.lv (skatīt zemāk).

Modernisms mākslā un tā rašanās iemesli

Modernisms (no franču val. – *modernisme*; *moderne*, mūsdienīgs, jauns).

Modernisms ir mākslas tendenču, strāvojumu un virzienu un to sistēmu kopums, tāpēc tas ir ļoti daudzveidīgs. Modernisms mainīja kanoniskos mākslas priekšstatus un modeļus, kas pastāvēja līdz tam.

"Cilvēks tiek uztverts kā vientuļa nesaprasta būtne, dominē traģiska pasaules izjūta, jo cilvēks skaidri apzinās, ka nespēj pasaulē neko mainīt".

Avots: <https://www.letonika.lv/literatura/section.aspx?f=1&id=3112684>

Modernismam ir cieša saistība ar psihoanalīzi, relativitātes teoriju, vēlāk arī ar kvantu mehāniku un kibernetikas attīstību.

Modernisms ir uztverams kā mākslinieciskās domāšanas un tās izteiksmes veidu pāreja no figurālās mākslas (ainavas, formas, cilvēki) uz subjektīvo un abstrakto mākslu, izmantojot krāsas un abstraktas formas kā izteiksmes līdzekļus.

Modernismā 20. gs. 2. pusē radās dažādi jauni mākslas virzieni, kuri meklēja un atrada jaunus izteiksmes līdzekļus un formas, cenšoties dziļāk atklāt cilvēka subjektīvos pārdzīvojumus. Modernisms pastāvēja līdz 20. gs. vidum.

Modernisma rašanos ietekmēja:

1. **industriālā revolūcija** (rūpniecības attīstība; mehāniskās iekārtas, masu ražošana);
2. **pasaules kari** (īpaši Pirmais pasaules karš (1914–1918));
3. **tehnoloģisko inovāciju radītās pārmaiņas, kā arī sabiedrības pārmaiņas** (fotogrāfija, kino un jaunās drukas tehnoloģijas); fotogrāfijas rašanās raisīja izmaiņas glezniecībā, jo mākslinieki līdzās reālam attēlojumam pievērsās arī abstrakcijai.

Modernisma galvenās raksturīgās iezīmes:

- jaunu formu, izteiksmes līdzekļu un tehniku meklēšana un atrašana;
- eksperimentēšana ar krāsām, formām un materiāliem;
- esošo robežu pārkāpšana un kaut kā jauna radīšana;
- ierobežojumu noliegšana un “mākslinieciskā brīvības” iegūšana;
- nesaista tradicionālā un akadēmiskā māksla (reālas ainavas un objekti) un to noteikumi;
- akcentēts individuālisms un personiska izteiksme unikālos veidos;
- agrāk slēpto iekšējo emociju atklāšana mākslas darbos;
- jauni mediji mākslā – kino un fotogrāfija;
- jaunu mākslas virzienu rašanās (futūrisms, abstrakcionisms, fovisms u. c.) mākslinieku eksperimentu ar formām, tehnikām, materiāliem, izteiksmes veidiem un izpausmes formām rezultātā;
- daudzveidības meklējumi jaunās un mainīgās pasaules atspoguļošanā;
- abstrakcija mākslas darbos, koncentrējoties uz formām, līnijām, krāsām un tekstūrām.

Modernisma virzieni

(Uzskaitītie ir tikai daži no daudzajiem modernisma virzienu veidiem.)

Modernisma periodā rodas jauni mākslas virzieni. Ar **modernismu** apzīmē dažādus mākslas virzienus, piemēram, **impresionismu, postimpresionismu, simbolismu, abstrakcionismu, ekspresionismu, fovismu, kubismu, futūrismu, sirreālismu**.

Modernisma galvenie mākslas virzieni un to iezīmes

Impresionisms (mākslas virziens 19.–20. gs.) – īsi, spontāni krāsu triepieni, atspoguļo ikdienas dzīves ainas, acumirkļīgus iespaidus, sīkas nianšes, detaļas, gaisa, gaismas un krāsu mijiedarbība (viegli un maigi krāsu toņi O. Renuāra darbos). Šis virziens tiek raksturots kā “ātra un nevērīga” glezniecības tehnika un stils.

Avots:

<https://www.letonika.lv/literatura/section.aspx?f=1&id=3112684>

Avots: Ilustrētā vārdnīca,

https://www.artermini.lv/raksts_new.php?searchstr=impresionisms

Postimpresionisms (dažreiz arī **pēcimpresionisms**) – mākslas virziens atspoguļo individuāli interpretētas formas un krāsu. Postimpresionisms kā parādību kopums mākslā rodas 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā, un tam raksturīgs impresionisma paņēmieni noliegums un citu paņēmieni meklējumi. Šī pēcimpresionisma perioda mākslas virziena mākslinieki:

- eksperimentē ar ģeometriskām formām un to deformācijām, struktūru un simbolismu, izmantojot biezus krāsu un otu triepienus un tā radot ekspresīvu efektu;
- bieži izmanto netradicionālus krāsu salikumus;
- izmanto precīzas līnijas un skaidras kontūras;
- attēlo ainavas (iekļaujot personīgu redzējumu un izceļot raksturīgus elementus, rada individuālu un subjektīvu skatījumu);
- postimpresionistus ietekmē japāņu krāsainā grafika (estamps);
- lieto un izmanto estētisko sistēmu dažādību;
- slavenākie un spilgtākie pēcimpresionisma mākslas virziena pārstāvji – Vinsents van Gogs, Serā, Sinjaks, Gogēns.

Avots: Ilustrētā vārdnīca,

https://www.artermini.lv/raksts_new.php?searchstr=postimpresionisms

Simbolisms – 19.–20. gs. mākslas virziens, kas atspoguļo simbolu lietošanu glezniecībā. Tiek izmantoti mistiski un mītiski elementi, kas nav sastopami reālajā pasaulē. Šis mākslas virziens iezīmējas ar cilvēku iekšējās dzīves atklāsmi, mistiskiem, noslēpumainiem un mītiskiem, nāvei un iznīcībai raksturīgiem tēliem. Ar simboliem un metaforām mākslinieki darbos pauž savas domas un jūtas.

Abstrakcionisms (abstraktā māksla) – attēlo abstraktas, formas, līnijas un krāsas. Krāsas kļūst par svarīgāko rīku, ar kuru paust emocijas. Šajā mākslas virzienā reālu formu vietā tiek attēloti abstrakti elementi (piem., krāsu laukumi, formas, telpas, līnijas, apjomi), nevis konkrēti objekti, ainavas vai figūras. Raksturīgas daudzveidīgas dažādu krāsu laukumu un līniju kombinācijas. Ievērojamākais abstrakcionisma pārstāvis ir Vasilis Kandinskis, bet abstraktā ekspresionisma un krāsu lauku gleznošanas aizsācējs ir Latvijā dzimušais Marks Rotko. Abstrakcionismam raksturīgi liela izmēra darbi, krāsas "izsvaidīšana", uzliešana gleznošanas procesā.

Dadaisms (20. gs. sākums) – izveidojies Pirmā pasaules kara laikā, kad mākslinieki apšaubīja cilvēces saprātu un zaudētās ilūzijas aizstāj ar cinismu jeb izaicinoši nicinošu izturēšanos pret vispārpieņemtām ticamības un pieklājības normām, tās atklāti ignorējot. Tāpēc dadaistu darbi bieži atspoguļo absurdu, apšaubot tradicionālās mākslas vērtības un pievēršoties nejēdzīgam, neracionālam saturam. Tiek izmantota kolāža, tajā apvienojot dažādus atkritumus, reklāmas vai citus atrastus objektus, lai izveidotu jaunu vizuālo skatījumu. Šim mākslas virzienam raksturīga jebkuru estētisko vērtību noliegšana un patvaļas izcelšana daiļradē.

Dadaismu kā starptautisku mākslas virzienu dažkārt sauc arī par antimākslu (ap 1915. –1922. gadu). Virziens tiek uztverts arī kā reakcija uz augstprātīgu un tradicionālu mākslu. Šī mākslas virziena pārstāvji, vadoties pēc savas fantāzijas, piešķir ikdienas priekšmetiem citu nozīmi, piemēram, troksnis kā mūzika, saplēsts zābaks kā mākslas objekts. Šķietami izaicinājumu un aplamību piebīvētais mākslas virziens sagatavo augsni citam mākslas virzienam – ekspresionismam.

Avots: Ilustrētā vārdnīca,

https://www.artermini.lv/raksts_new.php?searchstr=dadaisms

Puantilisms (dažreiz arī **divizionisms**) – viena no neoimpresionisma jeb postimpresionisma gleznošanas metodēm: tīru krāsu uzlikšana uz audekla punktu vai mazu piciņu veidā. Puantilisms jeb divizionisms – glezniecībā sīku triepienu (punktu) tehnika, viens no postimpresionisma veidiem, sadalot tēloto objektu sīkos krāsu toņos. Dibinātāji francūži – Serā un Siņaks.

Latvijā viens no pirmajiem šo tehniku sāka izmantot Vilhelms Purvītis savās pavasara ainavās.

Avots: Ilustrētā vārdnīca,

<https://www.artermini.lv/raksts.php?t=778&bu=24>

Supremātisms – modernisma novirziens tēlotājā mākslā (20. gadsimta sākumā, ap 1915. gadu), kam raksturīgs vienkāršāko ģeometrisku formu izmantojums (īpaši kvadrāti un apli). Par šī virziena pamatlicēju tiek uzskatīts Kazimirs Maļevičs, kurš ir zināms ar savu darbu “Melnais kvadrāts”, ap 1923. gadu. Supremātisma virziena galvenā ideja un filozofija, ka gleznās nevar attēlot vairākpakāpienīgos priekšmetus, jo tie vienmēr būs vienplaknes – tāda kā pati glezna. Tādējādi, pēc supremātistu domām, supremātismā gleznotie darbi ar vienplaknes ģeometriskajām formām ir vienīgi patiesie un “nemeļojošie” mākslas darbi.

Ekspresionisms – krāsas, forma un tehnikas tiek izmantotas, lai izteiktu emocijas un subjektīvo pieredzi, atkāpjoties no realitātes attēlošanas. Deformē formu un telpu, lai radītu izteiksmīgus attēlus. Šis ir 20. gs. sākuma tēlotājas mākslas virziens Eiropā un Amerikā. Šajā virzienā mākslā un literatūrā galvenais uzdevums ir attēlot mākslinieka subjektīvo pasauli, iekšējās sajūtas.

Ekspresionisma mākslai raksturīga realitātes izkropļošana ar nolūku radīt intensīvu negatīvu emocionālu efektu – sāpes, satraukumu un bailes izraisošas emocijas. Ekspresionisma pārstāvja norvēģu gleznotāja un grafiķa Edvarda Munka darbā “Klīdzieni” uzskatāmi dominē trauksme un bezpalīdzības sajūta. Atzīts, ka šī avangarda māksla – ekspresionisms – vismaz daļēji ir pretstats impresionismam.

Avots: Ilustrētā vārdnīca,

https://www.artermini.lv/raksts_new.php?searchstr=ekspresionisms

Fovisms – šajā klasiskā modernisma agrākajā virzienā raksturīgi izmantot tīras, spilgtas krāsas netradicionālās kombinācijās un gleznot vienkāršotas, pat deformētas formas. Izveidojies 20. gs. sākumā Francijā kā franču ekspressionistu glezniecības virziens. Fovisma viens no vadošajiem pārstāvjiem – franču gleznotājs Anrī Matiss. Rīgā 2005. gadā bija skatāma viņa krāsaino litogrāfiju izstāde. Anrī Matiss ir apgalvojis, ka viņš gleznojot nevis sievietes vai citus tēlus, bet gleznas, un tālab modeļa deguns varot būt pat zaļā krāsā.

Avots: Ilustrētā vārdnīca,

https://www.artermini.lv/raksts_new.php?searchstr=fovisms

Kubisms – 20. gs. sākumā Francijā radies mākslas avangarda paveids, kurā mākslinieki uzsver objektu ģeometriskās formas, attēlojot priekšmetus kā plakņu, apjomu un robežlīniju savienojumu. Īpaši šo mākslas virzienu raksturo kubiskas formas (no tā cēlies virziena nosaukums), kur ainavas, priekšmeti, objekti ir atainoti no vairākiem skatpunktiem vienā attēlā. Tā kubisti mēģināja attēlot laiku un kustību, izmantojot objektu attēlošanu no vairākām pusēm. Kubisma virzienā ir radītas ne tikai gleznas, bet arī skulptūras, ietekmējot citus mākslas virzienus.

Slavenākie 20. gs. kubisma pārstāvji pasaules mākslā – Pablo Pikaso, Žoržs Braks, Pols Sezāns.

Avots: Ilustrētā vārdnīca,

https://www.artermini.lv/raksts_new.php?searchstr=kubisms

Avots: Ilustrētā vārdnīca

https://www.artermini.lv/raksts_new.php?searchstr=re%C4%81lisms

Sirreālisms – viens no svarīgākajiem 20. gs. modernisma tēlotājas mākslas virzieniem daudzās pasaules valstīs pēc Pirmā pasaules kara. Sirreālisms aptver visus vizuālās mākslas veidus (glezniecību, grafiku, tēlniecību, fotomākslu, kolāžu, objektu mākslu) un arī literatūru, teātri un kino. Šim mākslas virzienam raksturīgas nesakarīgas, bieži vien sapņainas noskaņas, dažādu nereālu, fantastisku motīvu tēlošana. Mākslinieki dod priekšroku nevis loģikai un racionalitātei, bet, radot darbu, neapzināti izmanto impulsus no zemapziņas un sapņu pasaules. Attēlo gara pasauli, kas atrodas līdzās realitātei. Tas balstās arī uz psihoanalītiķa Z. Freida atzinumiem par bezapziņu – cilvēka psihi dziļāko slāni, kura izpausmes ir arī sapņi, murgi, vīzijas. Spilgti sirreālisms atklājas mākslinieka Salvadora Dalī (Salvador Dalí) gleznās. Vēl citi izcili sirreālisma pārstāvji: Makss Ernsts (Max Ernst), Renē Magrits (René Magritte), Žuans Miro (Joan Miro), Īvs Tangī (Ives Tanguy). Sirreālistu darbi tiek kolekcionēti, saglabāti un eksponēti muzejos, kā arī augsti vērtēti mākslas darbu izsolēs.

Avots: Nacionālā enciklopēdija

<https://enciklopedija.lv/skirklis/154230-sirre%C4%81lisms,-t%C4%93lot%C4%81j%C4%81-m%C4%81ksl%C4%81>

Futūrisms – mākslas virziens 20. gs. sākumā Eiropā, biežāk attēlotie šī virziena elementi – ātrums un tehnoloģijas, bet glezniecības izteiksmē dominē enerģija vai kustība, ko mākslinieki mēģina attēlot tās secīgajos stāvokļos. Šī avangardiskā mākslas virziena galvenais uzdevums – uzsvērt industriālo attīstību, atspoguļot pilsētas un rūpniecības tēmas, modernu dzīvi, noliedzot pagātnes kultūru, poetizējot urbānismu un tehniku.

Avots: Ilustrētā vārdnīca

https://www.artermini.lv/raksts_new.php?searchstr=fut%C5%ABrisms

Avots:

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/modernisms-maksla-un-ta-rasanas-ienesli-98913/re-255b13b1-87a2-49a2-827e-b3e83f0f9b73>

Papildu informācija:

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/modernisms-maksla-un-ta-rasanas-ienesli-98913/re-04625c8f-59f7-4b9a-806c-789c50e7502a>

2. Metodiskie ieteikumi pedagogiem

Ieteicams izmantot atgādnēs ar galvenajiem virzieniem (kubisms, futūrisms, sirreālisms u. c.) un to vizuālajiem piemēriem, lai skolēniem būtu vieglāk izprast abstraktus terminus/jēdzienus. Noderīgi ir piedāvāt atslēgvārdu sarakstu, ko skolēni var izmantot, analizējot darbus vai veidojot manifesta scenogrāfiju. Vēlams izmantot arī mūsdienu piemērus (plakāti, reklāmas, digitālā māksla), lai parādītu modernisma ideju turpinājumu mūsdienās. Skolotājam ieteicams ļaut skolēniem strādāt radoši un brīvi, akceptējot neparastus risinājumus, jo modernisms balstās uz tradīciju laušanu un jaunu formu meklējumiem.

Stundu plāna piemērs

Stunda	Stundas sasniegtais rezultāts skolēnam	Skolēnu darbība	Skolotāja darbība un ieteikumi	Atgādnēs
1. Modernisma rašanās iemesli	Skaidro modernisma vēsturiskos un sociālos iemeslus un raksturīgās iezīmes.	Klausās stāstījumu, skatās vizuālos piemērus, pieraksta galvenos punktus, piedalās diskusijā par 19.–20. gs. sabiedrības pārmaiņām.	Skaidro modernisma vēsturisko kontekstu (industrializācija, tehnoloģijas, kari, sabiedrības pārmaiņas), rāda mākslas piemērus.	"Modernisms"
2. Modernisma virzienu iepazīšana un vingrinājums "Modernās pasaules kolāža"	Atpazīst dažādus modernisma virzienus un praktiski izmanto to estētiku radošā vingrinājumā.	Strādā pāros: katrs pāris analizē vienu virzienu pēc attēliem un prezentē galvenās iezīmes; pēc tam veido kolāžu, izmantojot žurnālu izgriezumus, krāsas un līnijas, lai attēlotu modernās pasaules sajūtu.	Sniedz katra virziena aprakstus, rāda vizuālos piemērus, iedrošina salīdzināt; vada kolāžas procesu, akcentē formu un krāsu izvēli.	"Modernisma mākslas virzieni", "Modernisms"
3. Modernisma mākslas darbu analīze	Analizē izvēlētos modernisma darbus un atklāj to idejisko vēstījumu.	Individuāli vai grupās izvēlas 1–2 darbus, aizpilda analīzes tabulu (forma, krāsa, kompozīcija, vēstījums).	Parāda, kā analizēt darbu, uzdod radošus jautājumus ("Ko mākslinieks grib pateikt?", "Kā es varu šo ideju pārnest savā manifestā?").	"Modernisma mākslas virzieni"
4. Manifestu izpēti un izvēle scenogrāfijai	Izprot dažādu modernisma manifestu idejisko pamatdomu un izvēlas vienu, kam veidot scenogrāfiju.	Individuāli vai grupās lasa un analizē atlasītus modernisma manifestus, salīdzina to vēstījumus, izvēlas sev interesantāko un pamato izvēli.	Nodrošina gatavo manifestu piemērus (piem., futūristu manifestus, dadaisma manifestus, sirreālistu manifestus), vada diskusiju par katra idejisko nostāju un māksliniecisko valodu, palīdz skolēniem formulēt izvēli.	"Medijpratības aspekti, rakstot mākslas manifestu"
5. Manifesta scenogrāfijas plānošana	Plāno un izstrādā vizuālo plānu manifestam.	Skicē scenogrāfijas ideju, izvēlas materiālus un vizuālos elementus.	Parāda piemērus no modernisma skatuves mākslas, konsultē par vizuālo valodu.	"Modernisms"
6. Scenogrāfijas veidošana I	Uzsāk veidot scenogrāfijas skici vai modeli, pamatojoties uz izvēlēto manifestu.	Izgatavo maketu, 3D modeli vai vizuālu aprakstu; sagatavo idejas pamatojumu.	Palīdz izvēlēties formātu (skice, modelis, digitāls makets), iedrošina eksperimentēt ar formu un krāsu.	"Modernisma mākslas virzieni"
7. Scenogrāfijas veidošana II	Pabeidz scenogrāfiju un gatavojas prezentācijai.	Pielabo vizuālo izpildījumu, sagatavo prezentācijas runu. Pievieno skaņu vai mūziku.	Konsultē par kompozīciju, gaismu (ja modelis to paredz), telpas risinājumiem.	
8. Noslēguma prezentācija	Prezentē manifestu un scenogrāfiju klasei, skaidrojot savu ideju.	Prezentē darbu, skaidro ideju, atbild uz jautājumiem.	Organizē prezentāciju, izmanto vērtēšanas kritērijus, vada diskusiju.	"Medijpratības aspekti, rakstot mākslas manifestu"

Pēc iespējas skolēni var apmeklēt kādu no Latvijas muzejiem vai izstāžu zālēm, kurās ir skatāmi modernisma mākslas darbi, piemēram, **Latvijas Nacionālo mākslas muzeju**, **Laikmetīgās mākslas centru** vai **Mākslas staciju "Dubulti"**, lai klātie-
nē iepazītu modernisma virzienus un to estētiku.

Uzdevuma soļi – "Manifesta scenogrāfija"

1. Manifestu izvēle

- Skolotājs piedāvā vairākus modernisma laikmeta manifestus (piem., futūrisma manifest, sirreālisma manifest, dadaistu manifest).
- Skolēni izvēlas vienu manifestu, kas viņus uzrunā, vai strādā grupās ar vienu manifestu.
- Gatavus manifestus skolotājs var meklēt grāmatā "Manifests. No futūrisma līdz mūsdienām", kā arī interneta resursos:

Kas ir manifesti?

https://skolo.lv/mod/hvp/view.php?id=72755840&utm_source

Modernisma manifest žurnālā "Dzelme", 1906. gada Nr. 5.

<https://profizgl.lu.lv/mod/resource/view.php?id=1355&utm>

2. Manifesta izpēte un analīze

- Izlasa manifestu.
- Izraksta atslēgvārdus, frāzes un tēlus, kas raksturo manifesta garu.

Nosaka:

- kāds ir manifesta vēstījums;
- kādas emocijas tas izraisa;
- kāda ir tā ideoloģija un vēsturiskais konteksts.

3. Noskaņas kolāžas (mood board) veidošana

- Skolēni izveido vizuālu "noskaņas kolāžu" ar krāsām, formām, materiāliem un simboliem, kas atbilst manifesta garam (piemēram, futūrisma manifest – dinamiskas līnijas, metāliski toņi, ātruma simboli).

4. Scenogrāfijas idejas izstrāde

Skolēni izdomā, kā manifestu pārvērst telpā:

- kā izskatās skatuve vai telpa;
- kādas krāsas dominē;
- kāda ir gaisma un kustība;
- vai ir objekti, kas simbolizē manifesta idejas.

- Veido skices vai modeļus (papīra maketus, digitālus 3D zīmējumus, kolāžas utt).

5. Noslēguma prezentācija

- Katrs skolēns vai grupa īsi prezentē savu scenogrāfijas ideju, izskaidrojot:
 1. kuru manifestu izvēlējās un kāpēc;
 2. kā scenogrāfijas elementi atspoguļo manifesta saturu;
 3. kādas emocijas viņi vēlas radīt skatītājā.
- Prezentējot var pievienot mūziku vai skaņas, kas pastiprina noskaņu.

Šī uzdevuma laikā skolēni:

- izprot, kas raksturīgs modernismam un tā stiliem;
- noskaidro, kā vēsturiskie notikumi ietekmējuši modernisma attīstību;
- iemācās analizēt manifestu valodu, simboliku un idejas;
- attīsta prasmi pārvērst tekstu vizuālā mākslinieciskā risinājumā.

Rekomendācijas

- Mutiskos uzdevumus skolēni drīkst atbildēt, izmantojot atslēgvārdus vai attēlu parādīšanu, ja trūkst nepieciešamās leksikas.
- Vizuālos materiālus var izmantot kā atbalsta soli valodas apguvē – vispirms tos aplūko, pēc tam nosauc redzēto un tikai tad pāriet pie rakstiskās formas.
- Grupēt skolēnus jaukta valodas prasmju līmeņa komandās, lai tie, kuri labāk pārvalda latviešu valodu, atbalsta tos, kuriem ir mazāka pieredze.
- Jaunos terminus un mākslas virzienu nosaukumus (piem., kubisms, futūrisms, sirreālisms) skolēni var apgūt, izmantojot atgādnēs ar vizuāliem piemēriem, kas pieejamas stundas laikā.

Digitālas galerijas, tiešsaistē pieejamie mākslas piemēri un digitālie rīki

- **Museum of Modern Art (MoMA) Online Collection** – modernisma mākslas darbi ar aprakstiem un attēliem.
<https://www.moma.org/collection/>
- **Tate Modern Digital Collection** – britu un pasaules modernisma māksla.
<https://www.tate.org.uk/art>
- **Smarthistory** – piedāvā video par modernisma māksliniekiem, virzieniem un idejām.
<https://smarthistory.org/>
- **Rakstniecības un mūzikas muzejs**. Manifests Nr. 2. LMA studentu scenogrāfijas maketi manifestam.
<https://www.youtube.com/watch?v=p4y66PzXPrE>

3. Starppriekšmetu saikne

Latvijas un pasaules vēsture. Pārmaiņas Pirmā pasaules kara ietekmē. Pirmā pasaules kara sekas.

4. Atbalsta materiāli pedagogiem

Metodiskie materiāli un mācību līdzekļi

Ceļa karte skolotājam. Vizuālā māksla 9. klasei

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/CA65028C-6971-4083-8785-122A78495DC7/view>

Metodiski ieteikumi skolotājiem mācību satura īstenošanai vizuālajā mākslā 1.–9. klasei

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/5165D80F-61AE-4B6F-A47B-9C30C2C13E98/view?preview=5165D80F-61AE-4B6F-A47B-9C30C2C13E98>

Vizuālā māksla 7.–9. klasei. Mācību līdzeklis. Skolēna mācību materiāli vieglajā valodā.

VIEGLI LASĪT. 9.2. Viduslaiku māksla. Kā viduslaiku mākslu attēlot ar laikmetīgās mākslas izteiksmes līdzekļiem un paņēmieniem?

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/ADBD4675-9BB1-436C-AF25-8FBB27DC9998/view>

Citi materiāli par temata saturu

Vizuālā māksla

9. klase. (Tēma "Modernisms")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla/9-klase/modernisms-6605/re-2610f23e-c2f5-4994-b315-4ed3cd56e5aa>

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla/9-klase/modernisms-6605/TeacherInfo>

9. klase. (Tēma "Modernisms mākslā un tā rašanās iemesli")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/modernisms-maksla-un-ta-rasanas-imesli-98913>

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/modernisms-maksla-un-ta-rasanas-imesli-98913/re-255b13b1-87a2-49a2-827e-b3e83f0f9b73>

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/modernisms-maksla-un-ta-rasanas-imesli-98913/TeacherInfo>

9. klase. (Tēma "Modernisma virzieni")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/modernisms-maksla-un-ta-rasanas-imesli-98913/re-04625c8f-59f7-4b9a-806c-789c50e7502a>

9. klase. (Tēma "Modernisma mākslas veidi un pārstāvji")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/modernisms-maksla-un-ta-rasanas-imesli-98913/re-51b8fd37-39ea-468a-a0fe-c067c2ad3224>

5. Tematā apgūstamo terminu/jēdzienu skaidrojums

Avangards – jaunākais virziens mākslā (franču: *avant-garde*), apzīmē eksperimentālus un inovatīvus cilvēku darbus vai idejas. Šis mākslas virziens neievēro sabiedrībā pastāvošās normas tieši mākslā, kultūrā un politikā. Avangards visraksturīgāk izpaužas tieši modernismā un postmodernismā.

Modernisma virzieni – modernisma virziena ideju, atziņu u. tml. kopums, kas apvieno pasaules uztveri, uzskatus, mērķus (piemēram, literatūrā, mākslā, politikā); novirziens, strāvojums.

Modernisti – modernisma mākslas virziena piekritēji.

Scenogrāfija – skatuves vai filmēšanas vides mākslinieciska veidošana, izmantojot dekorācijas, kostīmus, rekvizītus, gaismu un telpas iekārtojumu, lai radītu noteiktu noskaņu un atbalstītu stāstījumu.

Avots: Ilustrētā vārdnīca

https://www.artermini.lv/raksts_new.php?searchstr=Scenogr%C4%81fija

6. Citu terminu/jēdzienu skaidrojums šajā tematā

Informācija – ziņas vai dati, ko cilvēki vāc, glabā un nodod citiem.

Mākslas pasaule – viss, kas saistīts ar mākslu: tās virzieni, stili, notikumi, mākslinieki un viņu radītie darbi.

Kibernētika – zinātne par sistēmām un to vadīšanu, informācijas apmaiņu un regulēšanu cilvēkos, mašīnās un dabā.

Kvantu mehānika – fizikas nozare, kas pēta ļoti mazas daļiņas un to kustību.

Māksla – radošs īstenības atspoguļojums, kurā ar tēliem, krāsām, skaņām vai citiem izteiksmes līdzekļiem tiek paustas idejas, emocijas un estētiskas vērtības.

Mākslas darbi – mākslinieka radīti darbi ar māksliniecisku vērtību.

Mākslas festivāli – pasākums vai svētki, kuros vienkopus tiek izrādīti dažādu mākslas veidu darbi un notiek radošas aktivitātes.

Laikmetīgā māksla – mūsdienu māksla, kas atspoguļo šodienas idejas.

Notikums – kaut kas, kas ir noticis un ietekmējis kādu situāciju.

Sabiedriskie procesi – pārmaiņas un attīstība sabiedrībā.

Aktuāls – nozīmīgs tieši šobrīd.

Sociāls – saistīts ar cilvēku dzīvi un attiecībām sabiedrībā.

Fotogrāfija – attēls, kas iegūts ar fotoaparātu vai citu ierīci, izmantojot gaismu.

Mākslinieks – cilvēks, kurš rada mākslas darbus vai radoši darbojas kādā mākslas nozarē.

Mākslinieciskie izteiksmes līdzekļi – vizuāli vai citi elementi (piemēram, līnija, forma, krāsa, faktūra), ar kuriem mākslinieks pauž savu ideju vai noskaņu.

Kompozīcija – mākslas darba elementu izvietojums un to savstarpējais līdzsvars, veidojot vienotu veselumu.

Paņēmiens – konkrēts veids vai darbība, kā tiek veikts uzdevums, lai sasniegtu noteiktu mērķi.

Metode – noteikta, pārdomāta un sistemātiska paņēmieni kopuma izmantošana, lai sasniegtu kādu mērķi vai atrisinātu problēmu. Metode nosaka, kā soli pa solim jādarbojas, un bieži vien tā balstās noteiktos principos vai noteikumos.

Tradīcija – ilgstoši pastāvējusi un no paaudzes paaudzē nodota rīcības, uzvedības vai uzskatu sistēma, kas kļuvusi par kultūras vai sabiedrības sastāvdaļu. Tradīcijas var būt saistītas ar svētkiem, rituāliem, mākslu, valodu vai dzīvesveidu.

Paraža – konkrētā sabiedrībā vai grupā ierasts uzvedības vai rīcības veids, kas radies vēsturiskā attīstībā. Tā bieži ir saistīta ar ikdienas dzīvi, piemēram, sveicināšanās, ēšanas paradumi, apģērba izvēle.

Paradums – regulāra, ierasta darbība vai rīcības veids, ko cilvēks vai sabiedrība dara automātiski, jo ir pie tā pieradusi. Paradums var būt gan pozitīvs (piem., lasīt grāmatas pirms miega), gan negatīvs (piem., kavēt).

Aspekts – konkrēts skatījuma punkts vai pieeja, no kura aplūko kādu lietu vai parādību. Viens un tas pats notikums var tikt aplūkots dažādos aspektos, piemēram, vēsturiskajā, sociālajā, mākslinieciskajā.

Pazīme – īpašība, rādītājs vai elements, kas palīdz atpazīt, raksturot vai noteikt kādu lietu, personu vai parādību. Pazīmes var būt redzamas (krāsa, forma) vai neredzamas (garša, smarža, funkcija).

Manifests – publisks, rakstisks paziņojums, kurā persona, grupa vai organizācija izklāsta savus uzskatus, mērķus un principus. Manifests parasti ir aicinājums uz rīcību vai pārmaiņām.

Sakarība – savstarpēja saistība starp lietām, parādībām vai procesiem, kur viena pastāvēšana vai izmaiņas ietekmē otru. Sakarības palīdz izprast, kā lietas ir savienotas.

Cēloņsakarība – saikne starp kāda notikuma cēloni un tā radītām sekām. Piemēram, stiprs lietus (cēlonis) izraisa plūdus (sekas).

Vēstures procesi – notikumi, pārmaiņu un attīstības procesi cilvēku sabiedrībā laika gaitā. Tie ietver politiskos, ekonomiskos, kultūras un sociālos notikumus, kas mainījuši sabiedrību.

Personiskā pieredze – zināšanas, prasmes un sajūtas, ko cilvēks iegūst, pats piedzīvojot vai darot noteiktas lietas. Personiskā pieredze bieži ir subjektīva un atšķiras no teorētiskām zināšanām.

Izdoma – spēja radīt jaunas, nebijušas idejas, tēlus vai risinājumus, izmantojot radošu domāšanu. Tā ir būtiska radošajā darbā, mākslā un inovācijās.

Fantāzija – prāta radīti tēli un idejas, kas nav balstītas reālajā pieredzē, bieži vien neierobežotas ar realitātes noteikumiem. Fantāzija var izpausties mākslā, literatūrā un spēlēs.

Iztēle – spēja prātā radīt tēlus, idejas vai situācijas, balstoties gan uz reālo pieredzi, gan uz izdomu. Iztēle ļauj vizualizēt to, kas vēl neeksistē, un ir svarīga radošajā procesā.

Priekšstats – prātā izveidojies tēls vai ideja par lietu, parādību vai notikumu, kas var balstīties uz personīgo pieredzi, iztēli vai iepriekšējām zināšanām.

Struktūra – kā lieta ir uzbūvēta un sakārtota.

Žanrs – noteikts mākslas darba veids ar savām īpašībām.

Valodas līdzekļi – veidi, kā ar valodu izteikt domu (piem., vārdi, teikumu uzbūve, simboli).

Piemērots – tāds, kas ir derīgs vai atbilstošs konkrētai situācijai, vajadzībām vai apstākļiem. Piemērotību nosaka tas, cik labi kaut kas atbilst paredzētajam mērķim.

Rīcība – apzināts darbību kopums, ko cilvēks veic, lai sasniegtu konkrētu mērķi. Rīcība var būt gan individuāla, gan kopīga, un tā ietver plānošanu, izvēles izdarīšanu un darbību īstenošanu.

Saskaņa – stāvoklis, kad dažādas daļas, īpašības vai cilvēku rīcība savā starpā labi sader un veido harmonisku veselumu. Saskaņa var būt vizuāla (piem., mākslas darbā), muzikāla vai starp cilvēkiem.

Pasākums – organizēta darbību virkne vai notikums ar noteiktu mērķi, bieži publisks vai sabiedriski nozīmīgs. Pasākumi var būt koncerti, izstādes, sporta sacensības vai lekcijas.

Patstāvīgs – cilvēks vai darbība, kas tiek veikta bez tiešas citu palīdzības vai vadības. Patstāvīgs cilvēks spēj pieņemt lēmumus un rīkoties saviem spēkiem.

Progress – virzība uz priekšu un attīstība, kas uzlabo esošo stāvokli vai padara to pilnīgāku. Progress var būt tehnoloģijās, sabiedrībā, mākslā vai personīgajā izaugsme.

Ieradums – regulāra, atkārtota rīcība vai uzvedība, kas cilvēkam kļuvusi par normu. Ieradumi var būt pozitīvi (piemēram, sportot no rīta) vai negatīvi (piemēram, kavēt).

Organizēt – mērķtiecīgi sakārtot, sagatavot un īstenot darbību vai pasākumu, lai tas notiktu plānveidīgi un veiksmīgi. Organizēšana ietver plānošanu, resursu sadali un darba koordinēšanu.

Radošs – spējīgs radīt jaunas un oriģinālas idejas, risinājumus vai mākslas darbus. Radošums izpaužas gan mākslā, gan ikdienas problēmu risināšanā.

Kultūras mantojums – no iepriekšējām paaudzēm saņemtas kultūras vērtības un tradīcijas. Tas ietver gan materiālas lietas (piem., ēkas, mākslas darbi), gan nemateriālas (piem., valoda, paražas, zināšanas).

Kultūra – cilvēku radīto vērtību, tradīciju, mākslas, zināšanu un dzīvesveida kopums, kas raksturo noteiktu sabiedrību vai cilvēku grupu. Kultūra izpaužas ikdienā, mākslā, zinātnē un savstarpējās attiecībās.

Ilustrēt – paskaidrot ideju ar piemēriem vai attēliem.

7. Temata un terminu/jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls un uzdevums/vingrinājums skolēniem

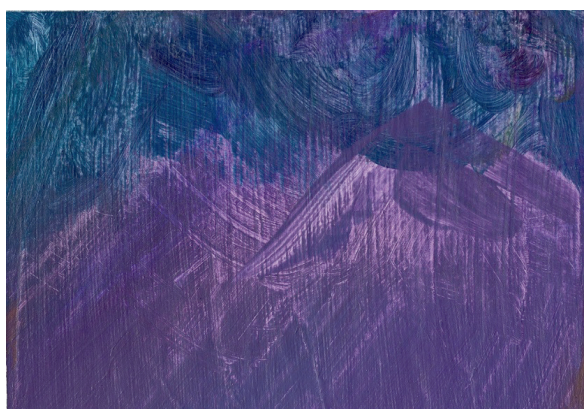
Atgāadne

Modernisms

Modernisms mākslā ir par to, kā domāt un radīt citādi – nevis kopēt realitāti, bet izteikt idejas, izjūtas un laikmeta garu.

1. attēls. Kalnu ainava.

2. attēls. Modernisma mākslinieka gleznota kalnu ainava.

Piemēram, modernisma mākslinieks izvēlas attēlot kalnus nevis reālistiski, ar detaļām un dabiskām krāsām, bet vienkāršot to formu. Kalni viņa gleznā ir veidoti kā lielas, vienkāršas formas spilgtās, nedabiskās krāsās.

Modernisms radās tāpēc, ka pasaule strauji mainījās, un cilvēki vairs nejutās droši par to, ko agrāk uzskatīja par pareizu un patiesu. Cilvēki sāka meklēt jaunu veidu, kā izteikt savas domas un saprast pasauli. Viņi gribēja parādīt dzīvi citādi – ne tā, kā bija pieņemts līdz tam.

Modernisma iezīmes

Jaunas formas un tehnikas.

Piemēram, glezna, kur kalni nav gleznoti ar otām, bet krāsas uzlietas tieši uz audekla, radot nejaušus traipus un formas.

Nav jāattēlo realitāte precīzi.

Piemēram, cilvēks attēlots kā vienkāršs siluets ar izplūdušām robežām – nav svarīgi, kā viņš izskatās, bet ir svarīgi, kāda ir sajūta, ko viņš rada.

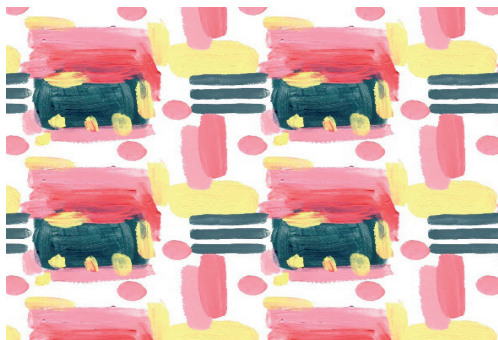
Pašizpaušme un iekšējā pasaule.

Piemēram, glezna ar sarkaniem viļņveida triepieniem, kas simbolizē nemieru vai trauksmi mākslinieka domās.

Tradicionālās mākslas laušana.

Piemēram, glezna, kur cilvēka seja ir attēlota no vairākiem skatu punktiem vienlaikus.

Abstrakcija.

Piemēram, glezna sastāv no krāsainiem laukumiem, līnijām un punktiem, bet nekas konkrēts nav attēlots – skatītājam pašam jāizjūt, ko darbs nozīmē.

Atgādne

Modernisma mākslas virzieni

Impresionisms – mākslinieki attēlo īslaicīgus iespaidus: gaismu, krāsas un noskaņu; glezno ātri un brīvi, bieži dabā, lai parādītu, kā kaut kas izskatās noteiktā brīdī.

3. attēls. Klode Monē (*Monet*). Impresija. 1874.
Tiešsaistē [skatīts 22.05.2025.], pieejams:
<https://ej.uz/7xzzr>

Postimpresionisms – rodas pēc impresionisma. Mākslinieki izmanto spilgtas krāsas, bet vairāk domā par formu, līnijām un jēgu. Viņi cenšas parādīt ne tikai to, ko redz, bet arī to, ko jūt.

4. attēls. Vinsents van Gogs (*Vincent van Gogh*). Miežu lauks ar kalniem fonā. 1889. Tiešsaistē [skatīts 22.05.2025.], pieejams:
<https://ej.uz/kcmi>

Puāntilisms – gleznas veido no maziem, krāsainiem punktiem. Kad skatās no attāluma, punkti saplūst un veido attēlu.

5. attēls. Žoržs Serā (*Seurat*). Peldētāji Asnjē. 1884.
Tiešsaistē [skatīts 22.05.2025.], pieejams:
<https://ej.uz/thu1>

Ekspressionisms – mākslinieki pauž savas iekšējās spēcīgās emocijas. Viņi lieto spilgtas krāsas, deformētas formas un dramatiskus attēlus, lai parādītu, kā jūtas, nevis kā kaut kas izskatās patiesībā.

6. attēls. Edvards Munks (*Munch*). Klieziens. 1893.
Tiešsaistē [skatīts 22.05.2025.], pieejams:
<https://ej.uz/3ra>

Fovisms – mākslinieki izmanto ļoti spilgtas, košas krāsas un vienkāršas formas. Viņi necenšas attēlot lietas reāli, bet gan paust sajūtas ar krāsu palīdzību.

7. attēls. Andrē Derēns (*Derain*). Tilts Londonā. 1906.
Tiešsaistē [skatīts 09.03.2022.], pieejams:
<https://ej.uz/1iit>

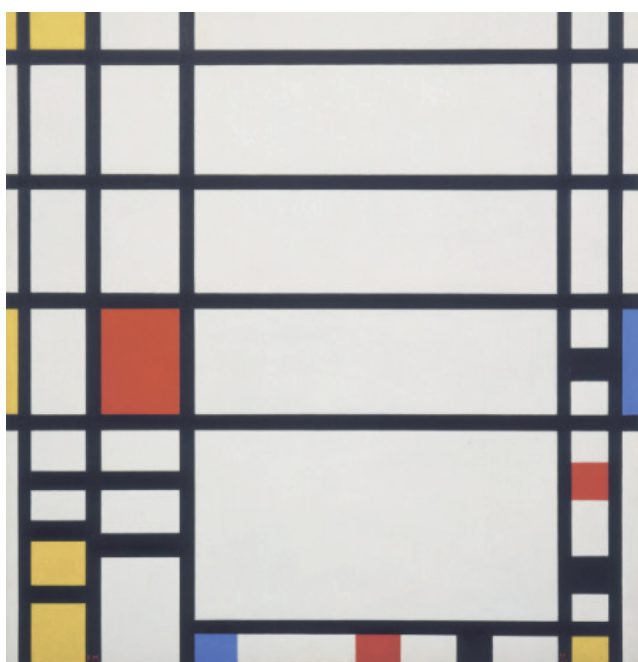
Kubisms – priekšmeti tiek attēloti kā vienkāršas formas: kvadrāti, trijstūri, taisnstūri. Mākslinieki zīmē lietas no vairākiem skatpunktiem vienlaikus, lai parādītu tās citādi, nekā ir patiesībā.

8. attēls. Pablo Pikaso (*Picasso*). Maija ar lelli. 1938.
Tiešsaistē [skatīts 22.05.2025.], pieejams:
<https://ej.uz/ohii>

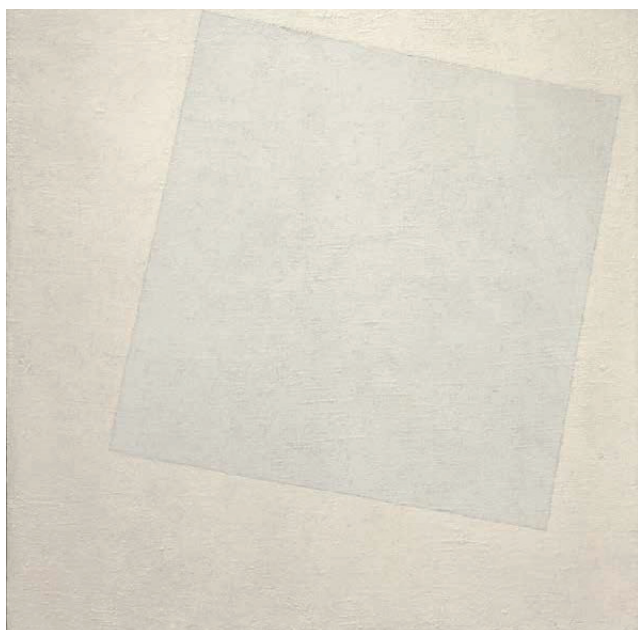
Futūrisms – attēlo kustību, ātrumu, tehnoloģijas un modernu dzīvi. Mākslinieki ar dinamiskām ainām rāda, kā viss strauji mainās un attīstās.

9. attēls. Džakomo Balla (*Balla*). Bezdelīgas lidojums. Tiešsaistē [skatīts 22.05.2025.], pieejams: <https://ej.uz/pc99>

Abstrakcionisms – netiek attēloti īsti priekšmeti vai cilvēki. Mākslinieki izmanto krāsas, līnijas un formas, lai izteiktu domas, sajūtas vai idejas, nevis parādītu, kā kaut kas izskatās realitātē.

10. attēls. Pīts Mondriāns (*Mondrian*). Trafalgāra laukums. 1939–1943. Tiešsaistē [skatīts 22.05.2025.], pieejams: <https://www.moma.org/collection/works/79879>

Supremātisms – galvenā nozīme ir vienkāršām ģeometriskām formām: kvadrātiem, apliem, līnijām un krāsām. Mākslinieki vēlas paust tīras sajūtas, nevis attēlot priekšmetus vai cilvēkus.

11. attēls. Kazimirs Maļevičs (*Malevich*). Baltais kvadrāts. 1918. Tiešsaistē [skatīts 22.05.2025.], pieejams: <https://ej.uz/zaho>

Dadaisms – radies kā protests pret karu un sabiedrības noteikumiem. Mākslinieki veido dīvainus, nejausus un bieži smieklīgus darbus, lai parādītu, ka māksla var būt jebkas un ka nav jāseko noteikumiem.

12. attēls. Marsels Dišāns (Duchamp). Strūklaka.
Tiešsaistē [skatīts 22.05.2025.], pieejams:
<https://ej.uz/svwe>

Sirreālisms – attēlo sapņus, zemapziņu un fantāziju. Mākslinieki zīmē neparastas un dīvainas ainas, kurās bieži apvienojas īstenība ar iztēli. Viņi vēlas parādīt, ko cilvēks patiesībā jūt un domā.

13. attēls. Salvadors Dalī (Dalí).
Svētā Antonija kārdināšana. 1946.
Tiešsaistē [skatīts 09.03.2022.], pieejams:
<https://ej.uz/3c89>

Manifests

Manifests – publiski paziņojums, kurā tiek paustas kādas grupas, kustības vai cilvēka idejas, mērķi un uzskati. Tas bieži tiek izmantots mākslā, politikā vai sabiedriskajā darbībā, lai skaidri parādītu, ko šī grupa vai persona domā un ko vēlas panākt.

Piemēram, **modernisma mākslinieki** bieži rakstīja manifestus, lai izskaidrotu savus uzskatus par mākslu un jauno virzienu, ko viņi pārstāvēja.

14. attēls. Radīts ar OpenAI DALL-E (2025).
Mākslīgi ģenerēts attēls,
izmantojot tekstuālu aprakstu.

Atgāadne

Medijpratības aspekti, rakstot mākslas manifestu

Mākslas manifesta izstrāde nav tikai radošs vingrinājums – tā ir arī nozīmīga pieredze, kas palīdz attīstīt prasmes, kuras nepieciešamas, lai orientētos mūsdienu informācijas un komunikācijas vidē.

Kritiskā domāšana un informācijas izvērtēšana. Analizē esošās mākslas virzienus, to ideju un sociālo kontekstu, mācās saskatīt, kā māksla atspoguļo un ietekmē sabiedrību, tāpat arī apzinās, ka katrs medijs – teksts, attēls, skaņa – rada savu nozīmi un var tikt uztverts dažādi.

Viedokļa veidošana un argumentēta izteikšanās. Formulē savu māksliniecisko pārliecību un pozīciju, mācās veidot pārliecinošu, loģiski strukturētu tekstu un attīsta prasmi paust viedokli sabiedriski nozīmīgā veidā.

Radošā pašizpauzme un dažādu mediju izmantošana. Saprot, kā mākslas manifesti pagātnē, piemēram, dadaisma vai sirreālisma uzplaukuma laikā, ietekmēja sabiedrību un mākslas attīstību. Mācās, kā mūsdienās vēstījumi tiek izplatīti ar sociālo tīklu un interneta palīdzību, un ka svarīgi ir tajos izteikties atbildīgi un saprotami.

Komunikācijas un sadarbības prasmes. Rakstot un prezentējot manifestu, attīsta saskarsmes un publiskās runas prasmes, bet, strādājot grupā, mācās sadarboties, dalīties idejās un uzņemties kopīgu atbildību par rezultātu.

Veicot praktiskus uzdevumus, piemēram, veidojot scenogrāfiju manifestam, skolēni mācās, kā ar telpas iekārtojumu, krāsu, gaismu, objektiem un kompozīciju radīt noteiktu noskaņu un vizuāli paust savu vēstījumu. Tādējādi viņi attīsta vizuālās komunikācijas prasmes, izpratni par mediju nozīmi un spēju kritiski izvērtēt, kā dažādi mākslinieciskie līdzekļi ietekmē skatītāja uztveri.

Rakstniecības un mūzikas muzejs. Manifests Nr. 2. LMA studentu scenogrāfijas maketi manifestam.

Tiešsaiste [skatīts 23.05.2025.], pieejams:

<https://www.youtube.com/watch?v=p4y66PzXPrE>

15. attēls. Teātra skatuves scenogrāfija.

Uzdevums/vingrinājums

Modernās pasaules kolāža

Uzdevums

Izveidojiet pāros kolāžu (no avīzēm, žurnāliem, digitāli), kurā atspoguļojiet mūsdienu pasauli tā, kā to varētu redzēt modernisma mākslinieks!

Apvienojiet reālus attēlus, formas, simbolus, krāsas un vārdu fragmentus, lai radītu interesantu vizuālu iespaidu!

Modernisma mākslinieki centās parādīt nevis to, ko redz acis, bet to, **ko jūt sirds un prāts**. Dari to arī tu – rādi pasauli no sava skatpunkta!

Kolāžu var veidot: uz papīra (avīzes, žurnāli, reklāmas lapas), digitāli (canva.com, pixlr.com, fotor.com, photopea.com).

Valodas daļa. Pēc darba izveides kopā aizpildiet tabulu, veidojot aprakstu!

Mūsu kolāžā redzams...	
Mēs izvēlējamies šīs krāsas, jo...	
Šie attēli parāda...	
Mūsuprāt, modernisms ir...	
Kolāža parāda, ka mūsdienu pasaule ir...	

Vārdi, kurus var izmantot aprakstam: tehnoloģijas, pilsēta, vientulība, pārmaiņas, troksnis, ātrums, informācija, krāsa, forma, simbols.

Skolēna pašvērtējuma tabula

Kritērijs	Jā	Daļēji	Nē
Kolāžā redzami mūsdienu pasaules simboli vai attēli.			
Darbs atgādina modernisma stilus (formas, krāsas, idejas).			
Esmu izmantojis dažādus materiālus vai tehnikas (zīmējums, izgriezumi, teksts).			
Uzrakstīju vismaz 3 teikumus par savu darbu.			
Teikumi ir saprotami un saistīti ar darbu.			
Mana kolāža pauž emociju vai viedokli par pasauli.			

Mans komentārs par savu darbu:

16. attēls. Kolāža – mākslas darbs, kas veidots, salīmējot kopā dažādu krāsu, formu attēlus, tekstus vai materiālus uz vienas virsmas.

9.5. Identitāte un laikmets mākslā (6 stundas)

Kā izvēlēties un attēlot sev raksturīgo pašportretā?

1. Temata vispārīgs skaidrojums

Anotācija

Skolēni veido izpratni par identitāti un laikmetu/laikmetiem mākslā un attēlo to savā radošajā darbā. Mērķis ir apzināties identitātes un laikmeta terminus/jēdzienus; veidot pašportretu paša izvēlētajā tehnikā ar savai personībai raksturīgajām iezīmēm, iedvesmojoties no dažādiem mākslas darbiem un plašsaziņas līdzekļos izmantotiem paņēmieniem un pārbaudot un apstrīdot vispārpieņemtus apgalvojumus par populāru cilvēku personību identitāti.

Šajā tematā paredzēts vākt un apkopot informāciju par portretiem un to veidiem. Salīdzināšanai ieteicams lietot dažādu laikmetu – piem., Senās Ēģiptes, antīkās Grieķijas un Romas, viduslaiku, baroka, modernisma, renesanses un 17.–21. gs., kā arī dažādās tehnikās un dažādos mākslas veidos (t. sk. fotoportreti) darinātus portretu mākslas piemērus. Skolotājs dod padomus, kā visu to kārtot un krāt *portfolio* – kā savas darbības jeb kompetences pierādījumu. Svarīgi ir izveidot savas identitātes pašportretu un, ja iespējams, veidot izstādi, izmantojot gan iepriekšējās klasēs darinātos pirmos pašportretus (ja ir saglabājušies), gan nupat tapušos.

Pedagogam nepieciešams dot skolēniem vizuālu un teorētisku skaidrojumu par identitāti un laikmetiem mākslā. Pedagogs rada vispārēju izpratni par to, kā savā darbā attēlot identitāti un mākslas laikmetus.

Pirms temata vadīšanas skolēniem pedagogam ir ieteicams atkārtot tēmas par identitāti un laikmetiem mākslā, kā arī izpētīt citos priekšmetos saistībā ar tematu "Identitāte un laikmets mākslā" mācīto, lai veidotu dziļāku izpratni un starppriekšmetu saikni. Skolotājam arī jāiepazīstas ar attiecīgās tēmas atbalsta materiāliem citās vietnēs, piemēram, uzdevumi.lv (skat. zemāk).

Identitātes skaidrojums

Termins/jēdziens "identitāte" ir skaidrojams kā "cilvēku kopīgi veidotā pasaule un konkrētu kopienu un indivīdu vieta tajā". Katra cilvēka identitāte tiek pakļauta "daudzdimensionālai klasificēšanai", jo identitātes veidošanās norisinās ļoti daudzveidīgi un to ietekmē arī dažādi vairāk vai mazāk savstarpēji saistīti kultūras procesi. Identitāti veido – dzimums, vecums, izcelsme, valoda, reliģija, ādas krāsa, šķira, nodarbošanās, dzīvesveids u. c. Dzīves gaitā katra cilvēka identitāte var mainīties, piemēram, valoda, reliģija vai dzīvesveids.

Ikviens cilvēks sabiedrībā pilda dažādas sociālās lomas, tāpēc viņam ir vairākas identitātes. Identitātes veidi vai spilgtākās izpausmes ir dažādi, piemēram, personīgā identitāte, dzimuma identitāte, sociālā identitāte, profesionālā identitāte, digitālā identitāte, reliģiskā identitāte, etniskā un nacionālā identitāte, personības īpašības un vērtības.

Identitātes izpausmes bieži mainās atkarībā no dzīves posma, pieredzes un mijiedarbības ar apkārtējo vidi. Identitāte veidojas ne tikai pēc tā, kā cilvēks pats sevi uztver, bet arī pēc tā, kā viņu redz citi. Mūsdienās īpaši nozīmīga kļuvusi digitālā identitāte, jo liela daļa dzīves un komunikācijas norit tiešsaistē. Identitāte ir daudzslāņaina – cilvēks vienlaikus var piederēt vairākām kopienām, un dažkārt dažādas lomas vai piederības var būt arī pretrunīgas.

Avots:

<https://enciklopedija.lv/skirklis/129717-identit%C4%81te>

Papildu informācija:

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/identitate-un-laikmets-maksla-100999>

Veidi, kā identitāte var izpausties mākslā

- Pašportrets – mākslinieks atklāj savu ārieni, emocijas vai raksturu.
- Kopienas un kultūras identitāte – mākslas darbos parādās tradīcijas, simboli, tautas vai reliģijas vērtības.
- Dzimuma un sociālā identitāte – māksla atspoguļo, kā cilvēks jūtas noteiktā lomā, kā sabiedrība uztver dzimuma un sociālās atšķirības.
- Digitālā identitāte – mūsdienu mākslinieki izmanto sociālos tīklus, digitālās kolāžas un jaunus medijus, lai pētītu cilvēka tēlu virtuālajā pasaulē.
- Identitātes maiņa – mākslinieki bieži izceļ pretrunas starp "īstajām" un "uzspiestajām" lomām, vai arī izmanto tēlu pārveidošanu, lai parādītu, ka identitāte nav statiska, bet mainīga.

Tādējādi identitāte mākslā nav tikai portrets vai ārējā līdzība, bet arī stāsts par vērtībām, piederību un to, kā cilvēks redz pats sevi un savu vietu pasaulē.

Papildu informācija:

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/9-klase/identitate-un-laikmets-maksla-100999/re-8dd-cf2e1-fde0-4dd1-a66b-5d920ec7e503>

Eiropas mākslas vēsture. Interaktīvā laika līnija:

https://skolo.lv/pluginfile.php/84447239/mod_resource/content/2/maksla.html

2. Metodiskie ieteikumi pedagogiem

Pedagogam ieteicams terminu/jēdzienu "identitāte" skaidrot vienkāršā valodā, izmantojot piemērus no skolēnu ikdienas (ģimene, draugi, hobiji, sociālie tīkli), jo tas palīdz labāk saprast abstraktus jēdzienus. Skolēnu izpratni iespējams padziļināt ar vizuāliem piemēriem – mākslinieku pašportretiem (piem., Frīdas Kalo, Rembranta, Endija Vorhola, Purviša darbiem), kā arī laikmetīgās mākslas paraugiem, kuros atklājas dažādas identitātes formas. Pirms pašportreta veidošanas ieteicams skolēniem sastādīt "identitātes karti" (piem., apli ar uzrakstiem: draugi, hobiji, kultūra, vērtības), kas palīdz pārnest idejas uz vizuālo darbu. Tā kā identitāte var būt ļoti personīga tēma, būtiski ir nodrošināt atbilstošu vidi diskusijām, kur katra interpretācija tiek uzskatīta par vērtīgu un tiek novērsti stereotipi vai izsmiekls.

Stundu plāna piemērs

Stunda	Mērķis	Skolēnu darbība	Skolotāja darbība un ieteikumi	Atgātnes
1. Ievads tēmā un identitātes izpēte	Skaidro, kas ir identitāte un kā tā var tikt atspoguļota mākslā.	Veido personīgo identitātes karti ar atslēgvārdiem, simboliem un krāsām; diskutē par identitātes atspoguļojumu mākslā.	Skaidro identitātes jēdzienu, rāda piemērus no mākslas, iedrošina pašrefleksiju.	"Identitāte", "Identitātes veidi"
2. Portreta veidi un attēlošanas paņēmieni iepazīšana	Pēta portreta veidus un to radīšanas tehniku.	Analizē dažādu laikmetu un mākslinieku portretus (tradicionālos un laikmetīgos portretus).	Parāda piemērus, vada diskusiju par portreta spēju atklāt personību. Demonstrē vizuālus piemērus, īsi skaidro katra paņēmiena īpatnības.	"Portrets", "Portreta attēlošanas tehnikas"
3. Emociju portrets krāsās un līnijās (vin-grinājums)	Izprot, kā emocijas un raksturu attēlot abstraktā formā.	Izveido "emociju portretu" tikai ar krāsām un līnijām. Apmainās nejauši ar portretiem. Uz lapas vai mutiski sagatavo 2–3 teikumus, mēģinot uzminēt, kas tas varētu būt par cilvēku.	Skaidro, kā krāsas un līnijas ietekmē uztveri; vada diskusiju.	"Portreta attēlošanas tehnikas" 9.5. "Emociju portrets krāsās un līnijās"
5. Ideju plānošana pašportretam	Izstrādā skici un aprakstu savai idejai.	Zīmē skici un pieraksta, kā izvēlēta tehnika, krāsas un simboli atklās viņu personību.	Konsultē par kompozīciju, simboliku, krāsu un tehnikas izvēli.	"Identitāte", "Portrets", "Portreta attēlošanas tehnikas"
6. Pašportreta veidošana	Rada pašportretu, izmantojot izvēlēto tehniku.	Strādā pie sava pašportreta, ievērojot plānojumu un eksperimentējot ar izteiksmes līdzekļiem.	Palīdz tehniski un iedrošina radošumu.	"Portreta attēlošanas tehnikas", "Medijpratības aspekti"
7. Darbu prezentācija un izvērtējums	Prezentē savu darbu un izvērtē to saistībā ar tēmas mērķiem.	Prezentē pašportretu, izskaidro idejas un simbolu izvēli; piedalās diskusijā par identitātes attēlošanu.	Vada diskusiju, sniedz noslēguma komentārus.	"Identitāte, Portrets", "Medijpratības aspekti"

Pēc iespējas skolēni var apmeklēt Latvijas Nacionālo mākslas muzeju, mākslas muzeju "Rīgas Birža" vai kādu laikmetīgās mākslas centru, kur skatāmi portreti un identitātes tēmai atbilstoši mākslas darbi, lai klātienē gūtu ieskatu dažādās portreta interpretācijās.

Rekomendācijas

- Darbos vērtēt idejas un vizuālo izpildījumu, nevis valodas precizitāti.
- Grupēt darbus tā, lai valodas līmenis nenosaka skolēna dalību diskusijā.
- Skolēni var izmantot atgādnēs ar vizuāliem piemēriem un būtiskiem terminiem (piem., kompozīcija, kontrasts, faktūra), lai palīdzētu ideju izstrādē.
- Sniegt iespēju skolēniem sagatavot īsu mutisku stāstījumu par savu darbu, izmantojot iepriekš sagatavotu atslēgvārdu sarakstu.
- Demonstrēt piemērus no mākslas darbiem un plašsaziņas līdzekļiem, lai palīdzētu saprast, kā dažādi mākslinieki interpretē identitātes tēmu.

Digitālas galerijas, tiešsaistē pieejamie mākslas piemēri un digitālie rīki

- **National Portrait Gallery (UK) – Digital Collection** – dažādu laikmetu un stilu portreti.
<https://www.npg.org.uk/collections/search>
- **Google Arts & Culture – Self-portrait Collection** – pašportretu kolekcija no pasaules muzejiem.
<https://artsandculture.google.com>
- **Smarthistory** – piedāvā portretu analīzes un identitātes interpretācijas, ko papildina mākslas vēsturnieku un citu ekspertu skaidrojumi.
<https://smarthistory.org/>

3. Starppriekšmetu saikne

Latvijas un pasaules vēsture. Pārmaiņas Pirmā pasaules kara ietekmē. Pirmā pasaules kara sekas (sociālās sekas).

Sociālās zinības. Iepazīst identitātes jēdzienu un identitātes veidus, un to, kas ietekmē identitātes veidošanos.

Literatūra. Analizē literāros tēlus, piemēram, latviešu autoru darbos, kur var saskatīt cīņu par brīvību, sava “es” meklējumus vai vērtību izvēli.

4. Atbalsta materiāli pedagogiem

Metodiskie materiāli un mācību līdzekļi

Ceļa karte skolotājam. Vizuālā māksla 9. klasei

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/CA65028C-6971-4083-8785-122A78495DC7/view>

Metodiski ieteikumi skolotājiem mācību satura īstenošanai vizuālajā mākslā 1.–9. klasei

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/5165D80F-61AE-4B6F-A47B-9C30C2C13E98/view?preview=5165D80F-61AE-4B6F-A47B-9C30C2C13E98>

Vizuālā māksla 7.–9. klasei. Mācību līdzeklis. Skolēna mācību materiāli vieglajā valodā.

VIEGLI LASĪT. 9.2. Viduslaiku māksla. Kā viduslaiku mākslu attēlot ar laikmetīgās mākslas izteiksmes līdzekļiem un paņēmieniem?

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/ADB4675-9BB1-436C-AF25-8FBB27DC9998/view>

Citi materiāli par temata saturu

Latvijas un pasaules vēsture

6. klase. (Tēma "Akmens laikmeta māksla")

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/6-klase/akmens-laikmets-8137>

7. klase. Dažādu mākslas un vēstures laikmetu posmi

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/7-klase>

Matemātika

7. klase. (Tēma "Lineāras algebriskas izteiksmes – identitātes teorija")

<https://www.uzdevumi.lv/p/matematika/7-klase/linearas-algebriskas-izteiksmes-5452/re-3cefa581-5d53-457e-9046-05cf582ddb6>

7. klase. (Tēma "Identitāte")

<https://www.uzdevumi.lv/p/matematika/7-klase/linearas-algebriskas-izteiksmes-5452/re-3cefa581-5d53-457e-9046-05cf582ddb6>

8. klase. (Tēma "Identitātes jēdziens")

<https://www.uzdevumi.lv/p/matematika/8-klase/dalveida-izteiksmes-un-vienadojumi-1052/zimju-mainas-likums-25608/re-8423b582-9ae6-4987-b8a8-0343041359d7>

<https://www.uzdevumi.lv/p/matematika-pec-skola2030-paraugprogrammas/matematika-i/dalveida-funkcija-un-algebriskas-dalas-79265/identitate-zimju-mainas-likums-79301>

Sociālās zinības

7. klase. (Tēma "Identitātes veidi")

<https://www.uzdevumi.lv/p/socialas-zinibas-skola2030/7-klase/ka-gimene-ietekme-identitates-veidosanos-78163/re-06406ea4-ba48-42e2-ae5d-34f423104894>

7. klase. (Tēma "Identitātes veidošanās")

<https://www.uzdevumi.lv/p/socialas-zinibas-skola2030/7-klase/ka-gimene-ietekme-identitates-veidosanos-78163>

<https://www.uzdevumi.lv/p/socialas-zinibas-skola2030/7-klase/ka-gimene-ietekme-identitates-veidosanos-78163/TeacherInfo>

7. klase. (Tēma "Identitātes veidi")

<https://www.uzdevumi.lv/p/socialas-zinibas-skola2030/7-klase/ka-gimene-ietekme-identitates-veidosanos-78163/re-1f613142-6b5f-4355-aa6a-e9b2ac3a8aab>

7. klase. (Tēma "Identitāte un sociālās grupas")

<https://skolo.lv/mod/page/view.php?id=15343533>

1. klase. (Tēma "Sociālās grupas")

<https://www.uzdevumi.lv/p/socialas-zinibas/8-klasei/es-un-grupa-13136/re-d69c3f03-c15f-4448-ac92-d3aa00704ae1>

8. klase. (Tēma "Sociālās grupas un personas lomas sabiedrībā")

<https://www.uzdevumi.lv/p/socialas-zinibas/8-klasei/es-un-grupa-13136/re-7f86b014-9624-4223-ad16-c68c77defcb3>

10.-12. Klase. (Tēma "Sociālās attiecības un identitāte")

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/AD3EB977-A5FE-44D9-B5AC-88638802B42A/view>

10.-12. klase. (Tēma "Valoda un identitāte")

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/C83167FC-6F2C-4E63-B6FA-1E32899EFFDB/view>

Vizuālā māksla

9. klase. (Tēma "Identitāte un laikmets mākslā")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksa-skola2030/9-klase/identitate-un-laikmets-maksa-100999/re-c607f839-f4fa-4a2a-95d8-90a16c542962>

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksa-skola2030/9-klase/identitate-un-laikmets-maksa-100999>

9. klase. (Tēma "Identitāte un portrets")

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksa-skola2030/9-klase/identitate-un-laikmets-maksa-100999/re-79fb48a3-17b8-4d51-9afa-e77f47b7e24f>

Kulturoloģija

12. klase. (Tēma "Eiropas identitāte")

<https://www.uzdevumi.lv/p/kulturologija/12-klase/eiropas-identitate-11813>

12. klase. (Tēma "Etniskā un nacionālā identitāte")

<https://www.uzdevumi.lv/p/kulturologija/12-klase/etniska-un-nacionala-kultura-11291/re-9bb51440-e2ce-45eb-97db-f79304fc80ef>

5. Tematā apgūstamo terminu/jēdzienu skaidrojums

Sociālā piederība jeb sociālā identitāte – katra cilvēka piederības sajūta vai identitāte, kas saistīta ar viņa sociālajām grupām un attiecībām (piem., kultūru, etniskumu, ģimeni, dzimumu, profesiju un citiem sociāliem faktoriem).

Personiskā identitāte – indivīda pašuztvere, kas balstās uz fiziskajām, intelektuālajām un morālajām īpašībām.

Sociālās lomas – kas cilvēks ir kādā konkrētā grupā un kādus pienākumus pilda. Ir divu veidu lomas – iemantotās (sie-viete, vīrietis), radnieciskās (tēvs, meita, brālis, māsa, brālēns, mazmeita, mazdēls u. c.) un dzīvē iegūtās lomas jeb cilvēka iegūtais statuss (klases vecākais, sporta komandas kapteinis, skolas direktors u. c.), profesionalitāte, saskarsmes spējas.

Sociālās grupas jeb sabiedrības grupas – cilvēku grupa, kurā visiem ir līdzīgas iezīmes, mērķi, kas viņus vieno. Grupa ir konkrētu cilvēku kopums ar noteiktām kopīgām pazīmēm, piemēram, ģimene, klase, draugu grupa, interešu pulciņš, darba komanda. Cilvēka piederību kādai sociālajai grupai nosaka katra cilvēka pazīmes, vērtības un uzvedība.

Sabiedrība (sabiedrībā) – iedzīvotāju kopums kādā teritorijā ar tai raksturīgo ražošanas veidu, ražošanas attiecībām, institūcijām u. tml. Cilvēku grupa, ko saista izcelsme, profesija, interešu u. tml. kopība.

Personība (personības) – indivīda īpašību kopums, kam raksturīga aktīva, apzināta attieksme pret sabiedrību un dabu, mijiedarbojoties individuālā formā. Cilvēks ar kādām sabiedriski nozīmīgām, parasti pozitīvām, īpašībām.

Sociālie tīkli un mediji – plašsaziņas līdzekļi (televīzija, radio, prese). Vide informācijas saglabāšanai, pārraidei u. tml.; informācijas izpausmes veids (attēls, skaņa, video).

Sociāls (sociāli) – saistīts ar sabiedrību, cilvēku dzīvi un attiecībām sabiedrībā, tām raksturīgs; arī sabiedrisks.

Piederība (piederēt) – stāvoklis, attieksme. Stāvoklis, kad kāds ir iekļauts cilvēku grupā, kādā sistēmā, organizācijā u. tml.

Sociālās atmiņas – cilvēka apziņā saglabāti konkrēti pagātnes iespaidi, pārdzīvojumi u. tml.

Informācija – ziņojums, ziņas (presē, radio, televīzijā); neliels publicistisks raksts ar aktuālām ziņām.

Ilūzija – maldīgs priekšstats; uztveres malds.

Pieredze – praktiskajā darbībā iegūtais zināšanu, prasmju, iemaņu kopums. Tas, kas ir bijis, noticis; tas, kas ir pārdzī-vots, izjusts.

Kultūra (kultūrā, kultūras) – cilvēku kopīgās vērtības, tradīcijas, paradumi un radītās lietas, kas raksturo kādu sabiedrību. Kultūra ietver mākslu, valodu, paražas un dzīvesveidu, kas tiek nodots no paaudzes paaudzē.

Identitāte (identitātes) – piederība kādai sociālajai grupai. Tas, pie kādām sociālajām grupām cilvēks apzinās sevi piederam.

Pazīmes – īpašība, parādība, priekšmets u. tml., pēc kā ir iespējams noteikt, identificēt (ko, kādu).

Koncepcijas – mākslinieka, literāta, zinātnieka vispārīgā iecere, pamatideja. Sistematizēti sakopoti uzskati par kādu parādību, procesu.

Dzimumidentitāte – viens no personības identitātes komponentiem, kas paredz daudzpusīgu identifikāciju un sa-līdzinājumu ar attiecīgā dzimuma pārstāvjiem, sākot no ārējā izskata un izturēšanās līdz rakstura īpašībām un interesēm.

Portrets – tēlotājas mākslas žanrs, kam raksturīga pievēršanās cilvēka individualizētam attēlojumam; šī žanra mākslas darbs. Fotogrāfisks (cilvēka, parasti sejas) attēls; ģimietne.

Pašportrets (pašportretā) – portrets, kurā autors attēlojis pats sevi.

Portreta veids – reālistisks, psiholoģisks, simbolisks, sirreālistisks u. c.

6. Citu terminu/jēdzienu skaidrojums šajā tematā

Radošs (radoša) – tāds, kas ir saistīts ar kā jauna (parasti garīgu vērtību) veidošanas procesu, tam raksturīgs. Tāds, kurā tiek radīts kas jauns (parasti garīgas vērtības) – par mūža posmu, laikposmu.

Paņēmiens – konkrēta darbība vai darbību virkne, ar kuru tiek panākts noteikts rezultāts. Piem., mākslā paņēmiens var būt noteikta gleznošanas tehnika, literatūrā – sižeta attīstības metode, bet ikdienā – konkrēta soļu secība kāda uzdevuma veikšanai.

Radošais darbs (radošajā darbā) – cilvēka pašradīts darbs, kurā svarīga ir iztēle, oriģinālas idejas un personiska pieeja. Radošā darba rezultāts ir unikāls un atspoguļo autora individualitāti.

Ikona – ikona var būt kultūras vai modes paraugs, kas kļūst par atpazīstamu simbolu (piem., slavens mākslinieks, stils vai priekšmets). Reliģiskā nozīmē ikona ir svētbilde, īpaši nozīmīgs Romas katoļu un Pareizticīgo baznīcas kristīgās mākslas objekts, kas tiek godināts un pielūgts.

Mākslinieciskais tēls – attēls vai apraksts mākslas darbā, kas parāda cilvēku, lietu vai notikumu tā, lai skatītājs vai lasītājs saprastu autora domas un sajūtas.

Mākslinieciskie izteiksmes līdzekļi – vizuālie elementi, ar kuriem mākslinieks pauž savu ideju vai noskaņu, piemēram, punkts, līnija, laukums, forma, siluets, krāsa, faktūra.

Laikmetīgās mākslas veidi – mūsdienu mākslas izpausmes formas, piemēram, instalācijas, glezniecība, skulptūra, performance, video māksla, digitālā māksla.

Pašizpaušme – veids, kā cilvēks pauž savu personību, sajūtas un domas ar rīcību vai mākslu.

Aktualitāte – notikuma vai idejas nozīmīgums tieši šobrīd.

Mākslas veidi – galvenās mākslas nozares, piemēram, literatūra, vizuālā māksla, mūzika, teātris.

Jaunrade – process, kurā cilvēks rada jaunas un oriģinālas materiālās vai garīgās vērtības.

Gaume – spēja uztvert un novērtēt skaistumu, kā arī personīgā skaistuma izpratne.

Estētika – mācība par skaistumu, mākslu un radošo darbību.

Ētika – uzvedības un rīcības normas, kas atspoguļo priekšstatus par to, kas ir morāli pareizi.

Forma – priekšmeta ārējais izskats vai veids; mākslas darbā – izteiksmes līdzekļu kopums, kas palīdz atklāt saturu.

Struktūra – mākslas darba vai jebkura objekta uzbūve un elementu savstarpējais izvietojums.

Līdzpārdzīvojums – izjūtas, ko cilvēks piedzīvo kopā ar kādu, dalot ar viņu emocijas.

Radīšana – jauna objekta vai idejas izveidošana iztēlē vai realitātē.

Ieradums – regulāra rīcība vai uzvedība, kas cilvēkam vai sabiedrībai kļuvusi ierasta.

Kritēriji – noteikumi vai pazīmes, pēc kuriem vērtē, izvērtē vai izvēlas kaut ko. Piemēram, lai izvēlētos labāko darbu konkursā, vērtē pēc dažādiem kritērijiem – kvalitāte, oriģinalitāte un tehnika.

Subjektīvs – balstīts uz personīgiem uzskatiem, sajūtām un pieredzi, nevis objektīviem faktiem.

Improvizēt – radīt vai izpildīt mākslas darbu spontāni, bez iepriekšēja pilnīga sagatavošanās plāna.

Kopiena – cilvēku grupa, ko vieno kopīga dzīvesvieta, valoda, izcelsme vai tradīcijas.

Simbols – zīme vai tēls, kas apzīmē kādu ideju vai jēdzienu, piemēram, krusts, balodis, sirds.

Reflektēt – apdomāt, analizēt vai pārdomāt notikumus un idejas.

Kolekcija – vienveidīgu priekšmetu krājums, kas tiek sistemātiski apkopots un glabāts.

Skicēt – veidot ātru, vienkāršotu zīmējumu, kas ataino galvenās idejas vai formas.

Tehnika – paņēmieni un prasmju kopums, kas nepieciešams noteiktas darbības veikšanai.

Tolerants – iecietīgs pret cilvēkiem, kuri domā vai rīkojas atšķirīgi.

Interpretēt – izskaidrot vai radoši atklāt ideju, tekstu vai mākslas darbu.

Sasniegtais rezultāts – gala iznākums, kas iegūts pēc veiktajām darbībām.

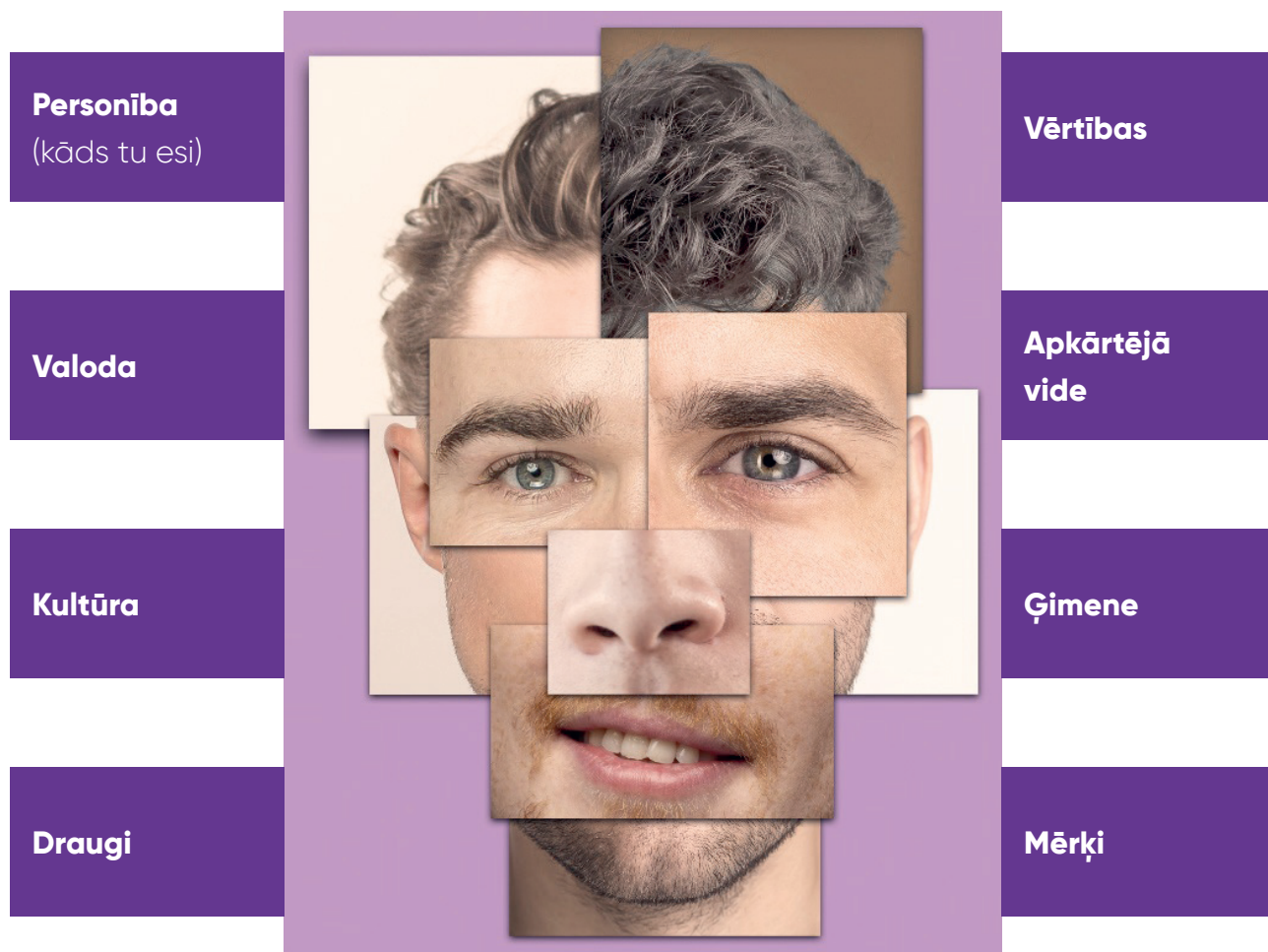
7. Temata un terminu/jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls un uzdevums/vingrinājums skolēniem

Atgādne

Identitāte

Identitāte nozīmē, kas es esmu, kāds es esmu, pie kā es piederu.

Identitātes veidošanās piemērs

1. attēls. Identitātes veidošanās piemērs.

Svarīgi!

Identitāte katram cilvēkam ir unikāla,
un tā var mainīties dzīves laikā.

Identitātes veidi

Personiskā identitāte – īpašības, kas padara tevi īpašu un atšķirīgu no citiem (*piemēram, tava domāšana, jūtas, uzvedība, tas, kas tev patīk, un kāds tu esi*).

Dzimuma identitāte – cilvēkam piedzimstot, tiek noteikts dzimums – zēns vai meitene.

Piemēram, dzimuma identitāti var izpaust ar stilu (apģērbu, ko cilvēks izvēlas valkāt), frizūru (kā viņš vai viņa griež matus) vai uzvedību (kā cilvēks runā, kustas, reaģē vai izturas ikdienā).

Sociālā identitāte – pie kādām cilvēku grupām cilvēks pieder.

*Piemēram, kādas profesijas pārstāvis tu esi – to nereti parāda **formas tērps**; pie kādas **noteiktas tautas vai kultūras** tu pieder – to var redzēt pēc **tautastērpa**.*

Reliģiskā identitāte – pie kādas ticības vai reliģijas cilvēks pieder un kā viņš to parāda savā dzīvē. Tā atspoguļo, kam cilvēks tic (*piemēram, Dievam*), un kādas garīgas vērtības viņam ir svarīgas.

*Piemēram, kristietis svētdienā apmeklē baznīcu, viņš valkā **krustiņu**. Tā viņš **parāda savu reliģisko identitāti** – piederību kristietībai.*

Etniskā identitāte – kāda ir tava izcelsme, kādas tautības pārstāvis tu esi, kādā valodā tu runā, kādas tradīcijas un svētkus tu ievēro. Etniskā identitāte palīdz cilvēkam sajūst piederību savai tautai un kultūrai.

*Piemēram, cilvēks dzīvo Latvijā, bet viņa ģimene nāk no Indijas. Mājās viņi runā **hindi valodā**, gatavo **indiešu ēdienus**, svin **indiešu svētkus**, valkā tradicionālos tautastērpus un klausās indiešu mūziku. Tā šis cilvēks **saglabā saikni ar savu tautu un kultūru**.*

Nacionālā identitāte – piederība kādai valstij vai tautai. Tā parāda, kuras valsts pilsonis cilvēks ir un kurai valstij viņš jūtas piederīgs.

Piemēram, cilvēks dzīvo Latvijā, runā latviešu valodā, ievēro valsts likumus, svin Latvijas svētkus un lepojas ar to, ka ir latvietis (visus Latvijas iedzīvotājus kopā sauc par latviešiem), lai gan viņa etniskā piederība ir kāda cita.

Digitālā identitāte – kāds tu esi internetā, kā tu sevi parādi citiem digitālajā vidē. Digitālā identitāte ir tavs **“es” datorā vai tālrunī** – sociālajos tīklos, spēlēs, e-pastā u. c.

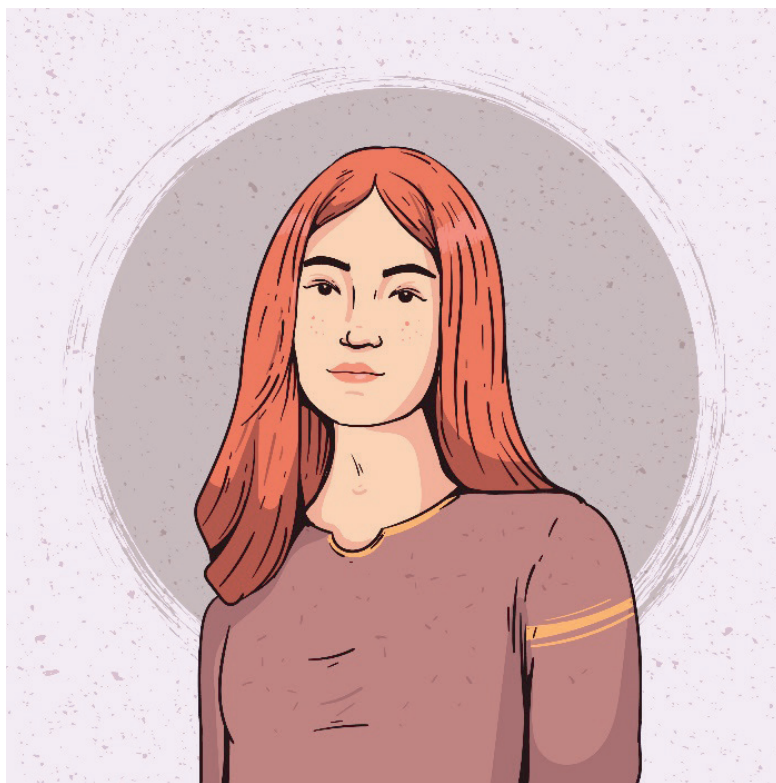
*Piemēram, cilvēks sociālajos tīklos liek **bildes par sevi**, raksta komentārus, piedalās interneta grupās, un viņam ir profils ar **savu vārdu un attēlu**.*

Svarīgi! Digitālā identitāte ir jāsargā – tā ir tava atbildība internetā.

Atgādne

Portrets

Portrets – mākslas darbs, kurā attēlots cilvēks: viņa seja, ķermenis, izteiksme. Portrets parāda, kā cilvēks izskatās un, bieži arī, kā viņš jūtas, vai kādu vēstījumu mākslinieks vēlas nodot citiem cilvēkiem.

Portretā var redzēt:

- seju vai visu cilvēku;
- emocijas (piemēram, prieku, mieru, bēdas);
- tērpu, pozas, fonu, kas pastāsta vairāk par cilvēku.

Mūsdienās portrets var būt ne tikai glezna vai zīmējums, bet arī fotogrāfija vai digitāli veidots attēls.

2. attēls. Digitāli veidots portrets.

Portrets var būt

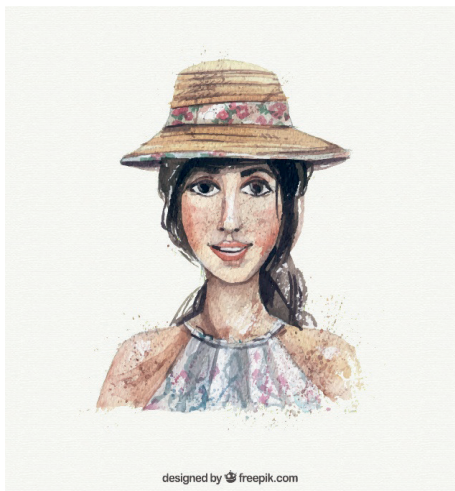

Reālistisks – cilvēks ir attēlots tuvāk tam, kā viņš izskatās dzīvē: precīzi, dabiski un detalizēti.

Abstrakts – cilvēks ir attēlots neparastā, izdomātā vai simboliskā veidā, nevis tā, kā viņš izskatās dzīvē.

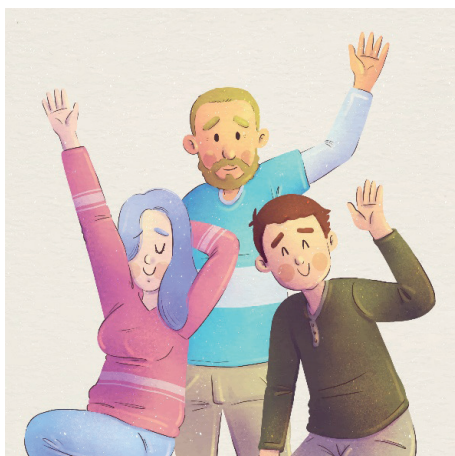
Portretu veidi

3. attēls. **Portets** – attēlots viens cilvēks.

4. attēls. **Dubultportets** – attēloti divi cilvēki.

5. attēls. **Grupas portets** – attēloti vairāki cilvēki.

6. attēls. **Autorportets (pašportets)** – mākslinieks attēlo pats sevi.

7. attēls. **Psiholoģiskais portets** – portrets, kurā mākslinieks cenšas parādīt ne tikai cilvēka izskatu, bet arī viņa iekšējo pasauli – emocijas, raksturu, jūtas, domas.

8. attēls. **Fantāzijas vai simboliskais portrets (alegorijas portrets)** – cilvēks attēlots ar simboliem, krāsām vai citādos veidos, lai parādītu kādu ideju vai domu.

Atgādne

Portreta attēlošanas tehnikas

Manuālā tehnika – zīmēšana, gleznošana, līmēšana vai citi darbi, ko dari ar savām rokām un materiāliem.

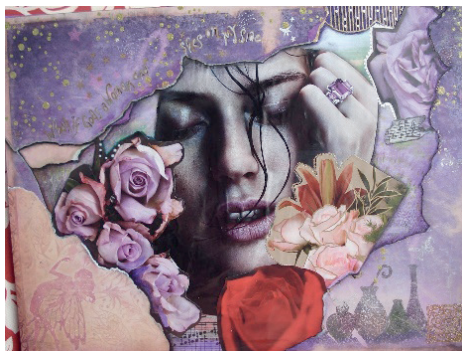
Piemēri

Zīmēšana – ar zīmuli, pildspalvu, flomāsteriem, piemēram, zīmē savu pašportretu!

Gleznošana – ar krāsām (akrils, gvaša, ūdenskrāsas) paur emocijas un krāsas, kas tev raksturīgas!

Kolāža – izgriez un salīmē attēlus, kas parāda tavu dzīvi, intereses vai sapņus!

Papīra plastika – veido figūras, rakstus, slāņus no papīra!

Atgādne

Portreta attēlošanas tehnikas

Digitālā tehnika – māksla, ko tu zīmē, veido vai rediģē ar tehnoloģiju palīdzību, nevis ar rokām uz papīra.

Piemēri

Digitālā zīmēšana – izveido zīmējumu ar planšeti un zīmēšanas programmām!

Fotogrāfija – uzņem fotogrāfijas, kas atspoguļo tevi, tavu vidi, emocijas!

Attēlu rediģēšana, fotokolāža – izmanto programmas (*piemēram, Canva, Photoshop*), lai veidotu savu portretu!

Animācija – izveido īsu kustīgu stāstu vai video par sevi!

Atgāadne

Medijpratības aspekti, attēlojot pašportretu

Šajā tēmā skolēns attīsta medijpratību ar radošu darbu un vizuāla stāsta veidošanu, kas palīdz viņam gan labāk izprast sevi, gan pasauli sev apkārt. Strādājot ar tēmām par identitāti un laikmetīgo mākslā, skolēns mācās, kā ar attēlu, krāsām, simboliem iespējams pastāstīt savu stāstu bez vārdiem.

Procesa laikā skolēns attīsta gan radošo domāšanu, gan tehniskās prasmes – viņš strādā ar dažādiem materiāliem, gan manuāliem (zīmējumi, ēnu figūras, kolāža), gan digitāliem (fotogrāfija, animācija). Viņš mācās izvērtēt dažādas izteiksmes formas un pārdomāt to nozīmi. Gatavojot stāstu, skolēns saprot, ka ne viss redzamais ir vienkāršs – attēlam var būt arī dziļāka nozīme, un arī viņš pats var ietekmēt, ko citi sajūtīs, skatoties uz viņa darbu.

9. attēls. Attēlojot sevi laikmetīgā veidā, skolēns apgūst **prasmī vizuāli izteikt savu identitāti**, izmantot **mūsdienu mediju līdzekļus un simbolus**, kā arī **kritiski izvērtēt, kā vizuālie tēli ietekmē skatītāju**.

Uzdevums/vingrinājums

9.5. Emociju portrets krāsās un līnijās

Katrs cilvēks ir īpašs un atšķirīgs, veidots no dažādām daļām – no tā, kas patīk, interesē, iedvesmo vai nepatīk un satrauc.

Uzdevums

Uzzīmē savu pašportretu nevis reālistiski, bet, izmantojot tikai krāsas, līnijas, rakstus un simbolus, kas atspoguļo tavu šī brīža emocijas un personību!

1. Lapas vidū viegli ar zīmuli uzzīmē galvas vai sejas kontūru (var būt arī brīva forma – sirds, aplis, mākonis)!
2. Iekšpusē aizpildi ar:
 - krāsām, kas atbilst tavām emocijām;
 - līnijām (taisnām, viļņotām, haotiskām) atkarībā no tā, kā jūties;
 - simboliem vai maziem zīmējumiem, kas raksturo tavu raksturu!
3. Ārpus kontūras vari pievienot apkārtējo “enerģiju” – fonu ar rakstiem, formām, vārdiem vai citātiem latviešu valodā.
4. Kad visi ir pabeiguši, skolotājs savāc un sajauc visus portretus.
5. Katrs skolēns saņem nejauši izvēlētu portretu, kas nav viņa paša.
6. Skolēns uz lapas vai mutiski sagatavo 2–3 teikumus, mēģinot uzminēt, kas tas varētu būt par cilvēku.

Piemērs

“Šis cilvēks droši vien ir ļoti draudzīgs, jo izmantojis siltas krāsas.”

“Man šķiet, ka viņam patīk mūzika, jo ir notis.”

“Varbūt viņš ir mierīgs, jo ir daudz zilās krāsas.”

10. attēls. Emociju portrets krāsās un līnijās.
Zīmējuma piemērs radīts ar mākslīgā intelekta rīku OpenAI DALL-E.

Kritērijs	Jā	Daļēji	Nē
Mans portrets ir aizpildīts ar krāsām, līnijām un/vai simboliem, kas atspoguļo manas sajūtas.			
Es izmantoju vismaz 3 dažādas krāsas vai līniju veidus.			
Es varu paskaidrot vismaz 2 elementus savā darbā.			
Darbā ir vismaz 1 citāts vai vārdu spēle (ar humora vai pārsteiguma elementu).			
Es aktīvi piedalījos diskusijā un klausījos citu stāstījumus.			

Izmantoto attēlu saraksts

Attēli iegūti:

www.freepik.com

www.pixabay.com

www.pexels.com

Attēli ģenerēti izmantojot www.chatgpt.com

9.1. Skaistuma un estētikas izpratne senajā pasaulē un antīkajā laikmetā. Kā atšķirt un komentēt mākslas darbā attēloto garīgo un fizisko skaistumu?

Deja – https://www.freepik.com/free-photo/full-shot-women-dancing-folk_32520597.htm#fromView=search&page=1&position=0&uuid=d13e7cc4-7b81-49bb-84c3-0e62beb97a0f&query=intangible+cultural+heritage+folk+dance

Terakotas armija – https://www.freepik.com/free-photo/selective-shot-warrior-sculptures-terracotta-army_25003169.htm#fromView=search&page=1&position=16&uuid=a0dbd06a-f2d3-4421-9493-da5053d2d827&query=tangible+cultural+heritage+sculpture

Muzejs – https://www.freepik.com/free-photo/interior-shot-museums-vatican-city_10111719.htm#fromView=search&page=1&position=7&uuid=84aa162e-8363-4e76-a5ca-437829dea3ab&query=culture+heritage+museum

Skaistums – https://www.freepik.com/free-photo/back-view-woman-looking-painting_34215949.htm#fromView=search&page=1&position=40&uuid=02ef5e67-0e57-4bec-a0c7-f4e0452032d9&query=art+museum

Neglīts – https://www.freepik.com/free-photo/trash-sand-beach-showing-environmental-pollution-problem_3806473.htm#fromView=search&page=1&position=31&uuid=9989402b-9c5d-4d46-9ac8-8e8072c35214&query=untidy+place

Izsaukuma zīme – https://www.freepik.com/free-vector/exclamation-mark-message-bubble_262069757.htm#fromView=search&page=1&position=7&uuid=7aa37630-7f08-40c5-a5fe-8b0d24c6a8f0&query=exclamation+mark+png

Senā Grieķija – https://www.freepik.com/free-ai-image/close-up-ancient-greece-people-portrait_94945589.htm#fromView=search&page=3&position=34&uuid=e310a460-b35f-4322-8dc5-5325be41cc20&query=ancient+greece+human

Mūsdienas – https://www.freepik.com/free-photo/interracial-young-couple-face-looking-camera_4610034.htm#fromView=search&page=4&position=19&uuid=37354778-fab9-4cea-af3b-36e436e718ef&query=different+beauty+standards+in+culture

Senā Ēģipte – https://www.freepik.com/free-ai-image/egyptian-wall-with-hieroglyphs_225956162.htm#fromView=search&page=1&position=7&uuid=abdfb9c9-436f-40f6-8df1-8d24aae8060b&query=ancient+egypt+human+drawing

Nofretete (Nefertiti) – <https://pixabay.com/photos/nefertiti-sculpture-berlin-puree-1859116/>

Kolonnas – https://www.freepik.com/free-vector/antique-marble-pillars-set-isolated-white_214433266.htm#fromView=search&page=1&position=11&uuid=ef88b2f3-1250-41e6-ba07-b2819e1a3f6b&query=ancient+greece+column+order+style

Afrodīte – <https://www.pexels.com/photo/ancient-marble-statue-in-shadow-13848735/>

Diska metējs – <https://www.pexels.com/photo/ancient-greek-statue-12930097/>

Aropriācija – https://www.freepik.com/free-photo/beautiful-vintage-collage-composition_28474777.htm#fromView=search&page=1&position=18&uuid=d0c99db1-f9b0-4c69-bddb-920996da9207&query=art+appropriation

Mākslas kolekcija – <https://pixabay.com/photos/gallery-picture-collection-photos-2948052/>

9.2. Viduslaiku māksla.

Kā viduslaiku mākslu attēlot ar laikmetīgās mākslas izteiksmes līdzekļiem un paņēmieniem?

Vitrāža – https://www.freepik.com/free-photo/stained-glass-window-church_1186933.htm#fromView=search&page=2&position=16&uuid=24f5eb26-6add-44fa-8d90-0d30c0425466&query=Bible+medieval+art

Griestu gleznojums – https://www.freepik.com/free-photo/brown-beige-round-ceiling_13070032.htm#fromView=search&page=2&position=24&uuid=24f5eb26-6add-44fa-8d90-0d30c0425466&query=Bible+medieval+art

Freska – <https://pixabay.com/photos/fresco-fresco-painting-989108/>

Mozaīka – <https://pixabay.com/photos/picture-mosaic-historical-antique-789392/>

Vitrāža – <https://pixabay.com/photos/stained-glass-window-glass-63204/>

Performance – https://www.freepik.com/free-photo/terrifying-hand-silhouettes-studio_60407891.htm#fromView=search&page=1&position=3&uuid=3f1b372d-6d01-4797-99db-37d647efdf09&query=performance+art

Ēnu teātris – https://www.freepik.com/free-photo/shadows-puppet-show-arrangement_18301244.htm#fromView=search&page=2&position=8&uuid=aa942a7a-c134-4d46-aef6-c73964f9aae5&query=shadow+theater

Animācija – https://www.freepik.com/free-photo/front-view-woman-drawing-ipad_36079277.htm#fromView=search&page=2&position=25&uuid=5d69b3fa-221c-4b35-b35d-d727ffd73b25&query=create+animation+

9.3. Renesanses un baroka stila studijas.

Kādu estētisku un emocionālu pārdzīvojumu rada renesanses un baroka laika māksla?

Baroks – https://www.freepik.com/free-ai-image/elegant-baroque-statues-adorn-old-catholic-altar-generated-by-ai_41151467.htm#fromView=search&page=2&position=19&uuid=d9ff80a8-d115-445d-b5b1-4e9182745464&query=baroque+paint

Perspektīva – https://www.freepik.com/free-vector/japanese-streets-with-modern-houses_9797993.htm#fromView=search&page=1&position=36&uuid=25668cfa-5375-4156-a00a-0396f361977b&query=perspective+

Glezniecības maniere – https://www.freepik.com/free-photo/abstract-splashes-colorful-watercolor-paintbrush_11751192.htm#fromView=search&page=2&position=8&uuid=17d24150-0699-40bb-bbc5-14b371c24958&query=painting+style

Dāvids – https://www.freepik.com/free-photo/low-angle-shot-michelangelo-s-david-gallery-academy-florence_9990763.htm#fromView=search&page=1&position=0&uuid=19ce7bb8-4de3-4209-826d-981963401fe8&query=david

Kontrasts – https://www.freepik.com/free-photo/multi-colored-psychedelic-background_11761313.htm#fromView=search&page=1&position=21&uuid=5200e550-38f7-4b68-a84d-d665ee32e82d&query=blue+and+orange+contrast+in+art

Ilūzija – <https://pixabay.com/illustrations/window-leaf-plant-glass-sunshine-7174107/>

Sintēze – https://www.freepik.com/free-photo/double-exposure-woman-drawing-canvas_4338131.htm#fromView=search&page=1&position=8&uuid=30d771c9-9141-4810-a670-5cd68643e554&query=painting+and+photography+artwork

Ekstāze – https://www.freepik.com/free-ai-image/sun-god-depicted-as-powerful-man-renaissance-setting_152376634.htm

Metarmoze – https://www.freepik.com/free-photo/real-life-leo-zodiac-sign-with-blond-woman_30946055.htm#fromView=search&page=4&position=44&uuid=d20334a9-7aea-442d-8af0-94103dc9a677&query=human+metamorphosis+to+animal

Muzeja apmeklējums – <https://pixabay.com/photos/man-painting-paint-museum-artist-2590655/>

9.4. Modernisms mākslā un tā rašanās iemesli. Kas raksturīgs modernismam, un kas par to jāzina, lai varētu uzrakstīt manifestu?

Modernisms – <https://pixabay.com/photos/man-face-painting-brushes-art-4030112/>

Kubisms – <https://pixabay.com/vectors/art-comic-characters-modern-art-2024580/>

Modernisms 2 – <https://pixabay.com/illustrations/background-abstract-color-purple-7276646/>

Formas un traipi – https://www.freepik.com/free-photo/splashes-mixed-paint_1807428.htm#fromView=search&page=1&position=15&uuid=c2e8497c-32a1-44cb-822b-4cb832c0adc1&query=A+painting+where+the+mountains+are+not+ainted+with+brushes%2C+but+the+colors+are+poured+directly+onto+the+canvas%2C+creating+random+stains+and+shapes.

Cilvēka siluets – https://www.freepik.com/free-vector/colorless-abstract-watercolor-cover-set_12980849.htm#fromView=search&page=1&position=7&uuid=1f4d3b20-5676-4608-91b8-169faa9cec79&query=human+simple+silhouette+painting

Pašizpaušme – https://www.freepik.com/free-photo/abstract-acrylic-texture_4261884.htm#fromView=search&page=2&position=21&uuid=e089b3f8-cee0-41f6-8909-d8b724dbc4a9&query=painting+with+dark+wavy+strokes

Pilsēta 1 – https://www.freepik.com/free-vector/abstract-skyscrapers-illustration_839513.htm#fromView=search&page=3&position=27&uuid=4e402472-5679-4f86-bd35-62ffc24531cd&query=a+landscape+of+city+modern+art+painting

Klasiskās mākslas laušana – https://www.freepik.com/free-vector/hand-drawn-picasso-style-illustration_30116610.htm#fromView=search&page=1&position=18&uuid=1d0b228e-de73-4ce2-81c9-5fa256b1b6e7&query=cubism+art+portrait

Abstrakcija – https://www.freepik.com/free-vector/abstract-watercolor-seamless-pattern_12395378.htm#fromView=search&page=3&position=2&uuid=b393c42b-d7c2-48d2-a424-23e9f9277149&query=The+painting+consists+of+colored+squares%2C+lines+and+dots.

Manifests – https://www.freepik.com/free-vector/flat-dante-illustration_37576370.htm#fromView=search&page=5&position=26&uuid=07464ceb-addc-4244-81c3-dfe6f6d56022&query=manifest

Teātra skatuves scenogrāfija – https://www.freepik.com/free-photo/students-rehashing-theater-class_83059163.htm#fromView=search&page=2&position=10&uuid=38d00a63-dfeb-43e2-be8a-ead407ef2448&query=theatre+scenography

9.5. Identitāte un laikmets mākslā. Kā izvēlēties un attēlot sev raksturīgo pašportretā?

Identitāte – https://www.freepik.com/free-photo/combination-facial-features-portrait_36301075.htm#fromView=search&page=1&position=7&uuid=593cca17-da47-4560-8281-8119c6fa6174&query=human+identity

Personiskā identitāte – https://www.freepik.com/free-photo/man-with-question-mark_961558.htm#fromView=search&page=1&position=20&uuid=9f1e3830-d542-4597-a624-8740cbf53826&query=human+and+question+mark

Dzimuma identitāte – https://www.freepik.com/free-photo/happy-couple-posing_4452028.htm#fromView=search&page=1&position=32&uuid=1650434c-6536-4918-9a93-86cdcd380bd7&query=man+and+woman

Sociālā identitāte – https://www.freepik.com/free-photo/you-can-find-your-path-life_11600041.htm#fromView=search&page=1&position=8&uuid=02542fdf-bca6-445c-bcab-bd514b93a740&query=professions

Etniskā identitāte – <https://pixabay.com/photos/women-workers-protest-ethnic-6027128/>

Reliģiskā identitāte – https://www.freepik.com/free-photo/flat-lay-assortment-religious-symbols_9469645.htm#fromView=search&page=1&position=0&uuid=4dbf6215-78aa-406b-9931-0e2ff6b1a73f&query=religious+identity

Nacionālā identitāte – https://www.freepik.com/free-photo/group-supporter-argentina-croatia-iceland-nigeria-national-teams-fans-with-painted-face-isolated-white-background_10707098.htm#fromView=search&page=1&position=7&uuid=610148b1-6fa4-4b2d-81ea-08782d69c040&query=national+identity

Digitālā identitāte – https://www.freepik.com/free-photo/portrait-hacker-with-mask_4473959.htm#fromView=search&page=1&position=3&uuid=46ce5025-e79f-46c0-8c2c-30473fa32fc9&query=digital+identity

Portrets – https://www.freepik.com/free-vector/watercolor-beautiful-woman_805988.htm#fromView=search&page=1&position=3&uuid=70f52799-b65f-45c3-a996-669a913692b4&query=selfportrait+watercolor+painting

Portreta veidi

Portrets – https://www.freepik.com/free-vector/woman-with-floral-wreath-watercolor_801890.htm#fromView=search&page=2&position=0&uuid=98f497c6-a36c-4177-9b0a-a5126a7fc20d&query=double+portrait+painting

Dubultportrets – https://www.freepik.com/free-vector/hand-painted-elderly-couple_818711.htm#fromView=search&page=1&position=45&uuid=98f497c6-a36c-4177-9b0a-a5126a7fc20d&query=double+portrait+painting

Grupas portrets – https://www.freepik.com/free-vector/watercolor-people-waving-illustration_21115242.htm#fromView=search&page=1&position=5&uuid=91066daa-4d96-4bae-ba7f-026a05457975&query=group+portrait+watercolor+painting

Pašportrets – https://www.freepik.com/free-photo/artist-drawing-portrait_2303260.htm#fromView=search&page=1&position=37&uuid=2eed3178-e1fb-49cc-822d-745e71383e1b&query=group+portrait+painting

Fantāzijas – https://www.freepik.com/free-photo/portrait-person-with-nature-elements_38048552.htm#fromView=search&page=2&position=13&uuid=6fb0f374-fa6d-42a8-acd2-f4d78c59166b&query=psychological+portrait+watercolor+painting

Psihologiskais portrets – https://www.freepik.com/free-photo/creative-portrait-beautiful-woman_19959324.htm#fromView=search&page=2&position=7&uuid=6fb0f374-fa6d-42a8-acd2-f4d78c59166b&query=psychological+portrait+watercolor+painting

Reāls portrets – <https://pixabay.com/illustrations/napoleon-bonaparte-emperor-62860/>

Zīmēšana – <https://pixabay.com/illustrations/woman-girl-face-model-portrait-7432934/>

Gleznošana – <https://pixabay.com/illustrations/painting-portrait-acrylic-paint-1794060/>

Kolāža – <https://pixabay.com/photos/dreams-hidden-woman-mystery-face-75397/>

Papīra plastika – <https://pixabay.com/photos/queen-david-robinson-bust-sculpture-2668020/>

Digitālā zīmēšana – <https://pixabay.com/illustrations/girl-face-woman-portrait-model-2893484/>

Fotogrāfija – <https://pixabay.com/photos/photographer-man-camera-beach-sea-1867417/>

Foto apstrāde – https://www.freepik.com/free-photo/pop-art-portrait-collage-concept_26729926.htm#fromView=search&page=1&position=32&uuid=e9016d77-5dec-4181-95be-cc5d86e1f0cd&query=collage+portrait

Medijpratības aspekti – https://www.freepik.com/free-photo/illustrator-tools-arrangement-still-life_38102933.htm#fromView=search&page=2&position=0&uuid=f4a07f8f-d4ce-46f3-a57e-a1f9cfa29406&query=self+portrait+drawing

Attēli uzdevumiem

Kolāža – https://www.freepik.com/free-photo/childhood-concept-collage_34509272.htm

Mīms – <https://pixabay.com/photos/art-painting-mona-lisa-classic-74050/>

Siluets – https://www.freepik.com/free-vector/hand-drawn-dancer-silhouette-illustration_27506953.htm#fromView=search&page=1&position=24&uuid=54d9153a-0e60-4170-a6d7-ca6364a89b53&query=silhouette

Komikss – <https://pixabay.com/vectors/idea-invention-inventor-thinking-152213/>

Mozaīka – https://www.freepik.com/free-vector/modern-colorful-mosaic-cristal-background_2534246.htm#fromView=search&page=1&position=49&uuid=cc2d5457-2db6-4221-bd99-8dfc879e4f30&query=mosaic

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

Nacionālais
attīstības plāns

Valsts izglītības
attīstības aģentūra